

PŘÍSPĚVEK K POZNÁNÍ NEJSTARŠÍHO GERMÁNSKÉHO OSÍDLENÍ MORAVY OPTIKOU NOVÝCH POVRCHOVÝCH NÁLEZŮ¹

T O M Á Š Z E M A N

A Contribution to the Knowledge of the Oldest Germanic Settlement of Moravia According to New Surface Findings.

The study presents a typological and chronological evaluation of a collection of newly acquired findings from the 1st cent. A. D., mainly from south and southeastern parts of Moravia. These findings have been collected in last ten years through an intense metal detector survey. Over 90% of items are bronze fibulas of western Roman provinces, Noric-Pannonian or Germanic origin. Nevertheless, many of them have not been known in Moravia so far. These artifacts have been examined through non-destructive metallographic analysis which confirmed a preference of brass against bronze as a fibula-crafting material of the older Roman period. Therefore non-stratified findings bring evidence of far denser Germanic settlement of Moravia in the 1st cent. A. D. than we thought up to date (40 new sites recorded). This is important since this time period has so far been missing, with few exceptions, during archaeological excavations in recent years. Findings of field surveys have also helped to identify three new cremation burial grounds. Burying started during the time of the Marobodus Empire and the development of the grounds is most certainly geographically and chronologically connected with the existence of the Kingdom of Vannius.

Key words: Moravia, early Germanic settlement, 1st cent. A. D., brooches, bronze vessels, metallography.

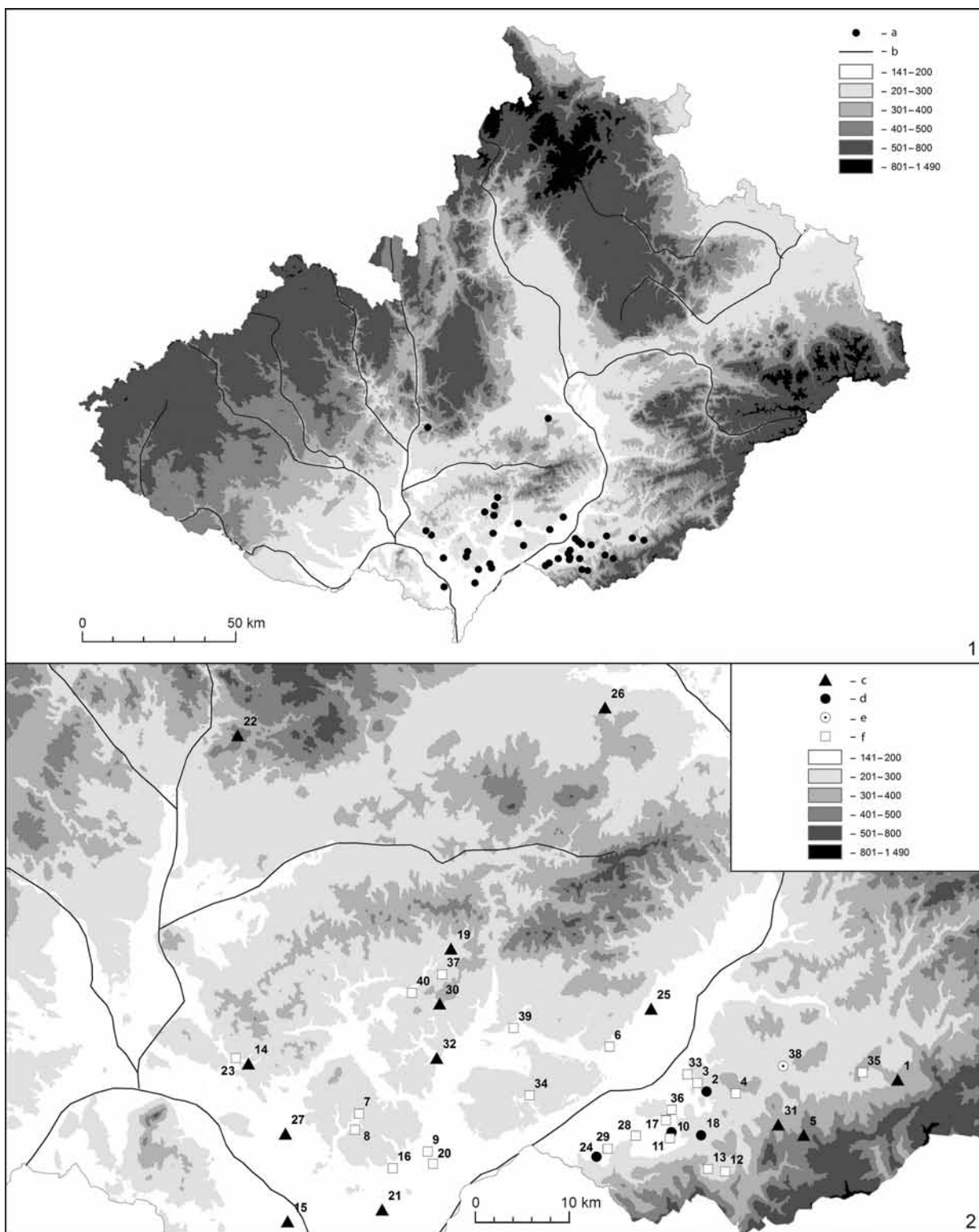
Nejstarší roztřídění archeologických nálezů doby římské z Moravy provedli E. Beninger a H. Freising s vyčleněním některých keramických souborů z 1. stol. (*Beninger/Freising 1933*, 49–51, 104–107). Na ně navázal I. L. Červinka spíše nesystematickým výčtem nejstarších germánských nálezů v rámci vývoje doby římské a zejména stěhování národů na Moravě (*Červinka 1936*, 110–114). První soubornou syntetickou práci s důsledným typologicko-chronologickým rozbohem archeologických nálezů 1. stol. byla nepublikovaná dizertační práce I. Peškaře (*1964*), konfrontující moravské území zejména s nově navrženou chronologií doby římské H. J. Eggersem (shrnutí viz *Peškař 1964*, 618–632). Následně byly základy materiální náplně germánského osídlení Moravy v 1. stol. kodifikovány studiemi J. Tejrál na přelomu 60. a 70. let 20. stol. (*Tejral 1969; 1970; 1977*) v konkordanci s příbuzným vývojem osídlení na jihozápadním Slovensku (*Kolník 1971*, 511–522; *1977; 1991*) a v severní části Dolního Rakouska (nejnovější shrnutí *Lauermann 2017*, 236, 240–242). Během posledních 40 let však došlo k minimálnímu posunu bádání o problematice nejstaršího germánského osídlení Moravy. K mírné revizi aktuálního stavu pramenného fondu došlo jen v polovině 90. let 20. stol. (*Droberjar 1995; 1997a*, 134–140). Naposledy byl vývoj Moravy v 1. stol. zhodnocen před osmi lety v souvislosti s tematic-

kým zaměřením mezinárodní konference na období Marobudovy říše (*Tejral 2009*). Pro území Moravy je tak stále platná periodizace starší doby římské, vytvořená v 70. letech 20. stol.:

- B1a: 9–6 před n. l.–30 n. l.
- B1b (Tejral BIIa): 30–50 n. l.
- B1c (Tejral BIIb): 50–100 n. l.
- B2: 100–150/160 n. l.

Pomineme-li ojedinělé zásahy przeworské kultury na střední a severovýchodní Moravu v pozdně latěnském stupni LTD1 – nečetné nálezy keramiky a železných opaskových přezek na sídlištích v Bořitově, Rymicích, Brodsku u Prostějova, Držovicích, Vyškově nebo na oppidu Staré Hradisko (*Droberjar 1995*, 22; *Tejral 2009*, 166), ve stupni LTD2b – rozrušený žárový hrob z Duban (*Meduna 1968*, 56–58, 61–65, obr. 1) či na přelomu časné a starší doby římské (A3/B1) – tři urnové hroby z Dolan (*Kalábek 1999*) a přesah osídlení plaňanské skupiny v přechodném stupni A/B1 z východních Čech na severozápadní Moravu – keramické fragmenty ze Skalice nad Svitavou a Sudic (*Droberjar/Vich 2009*, 242, 243, obr. 2: 1, 3), tak nejstarší svěbské nálezy lze datovat až do druhé třetiny 1. stol. (stupeň B1b, příp. BIIa podle Tejrál). Jedná se o několik jednotlivých hrobů ze Bzence, Nedakonic, Velatic, Mikulova aj. a jednotlivých objektů nebo nálezů zlomků keramiky

¹ Zpracování a vydání studie bylo umožněno díky finanční podpoře Filozofické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v roce 2015 z Fondu pro podporu vědecké činnosti (grantový projekt FPVC2015/16 „Střední Pomoraví v době římské“).

Obr. 1. Mapa lokalit nových povrchových nálezů z 1. stol. Legenda: a – lokality; b – hlavní toky; c – ojedinělý nálezy; d – pohřebiště; e – pohřebiště, sídliště; f – sídliště (mapové podklady vytvořila J. Mazáčková). 1 – Bánov; 2 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 3 – Blatnice pod Sv. Antonínkem II; 4 – Blatnice pod Sv. Antonínkem III; 5 – Boršice u Blatnice; 6 – Bzenec; 7 – Čejkovice I; 8 – Čejkovice II; 9 – Dolní Bojanovice; 10 – Hroznová Lhota I; 11 – Hroznová Lhota II; 12 – Hrubá Vrbka I; 13 – Hrubá Vrbka II; 14 – Hustopeče u Brna; 15 – Charvátská Nová Ves; 16 – Josefov; 17 – Kozojídky; 18 – Lipov; 19 – Lovčice; 20 – Lužice; 21 – Moravská Nová Ves; 22 – Ochoz u Brna; 23 – Velké Němčice; 24 – Petrov; 25 – Polešovice; 26 – Vitčice; 27 – Rakvice; 28 – Strážnice I; 29 – Strážnice II; 30 – Strážovice; 31 – Suchov; 32 – Šardice; 33 – Uherský Ostroh; 34 – Václavice; 35 – Uherský Brod; 36 – Veselí nad Moravou; 37 – Věteřov; 38 – Vlčnov-Dolní Němčí; 39 – Vlkoš; 40 – Želetice.

či spon z kulturní vrstvy sídlišť v Hraběticích, Dobročkovicích, Nejdku, Hradčovicích, Uherském Brodu ad. (*Droberjar 1997a*, 135–140, obr. 57; *Tejral 1970*, 109, obr. 1). Osídlení ve stupni B1a zatím na jižní Moravě nebylo doloženo.

Záchranné archeologické výzkumy za posledních 20 let nepřinesly až na výjimky nové nálezové kontexty či jednotlivé movité nálezy ze starší fáze starší doby římské. Ukazuje se tak, že v současnosti jsou schopny tento obraz výrazně pozměnit zejména intenzivní povrchové sběry s využitím detektorů kovů. Ty však převážně dosud nebyly zveřejněny. Jako částečné zacelení této mezery je koncipována předkládaná studie, jejímž předmětem zpracování se stalo 134 kusů nových spon z 1. stol. (příp., jejichž vývoj započal již v 1. stol.) a deset kusů další bronzové industrie. Mapa nejstaršího germánského osídlení Moravy tak byla doplněna o 40 nových lokalit (obr. 1). Ta sice ukazuje zhuštění dokladů osídlení ve stupni B1 v jihovýchodní části Moravy (zejména podél levého břehu řeky Moravy se zásahy do podhůří Bílých Karpat), není však odrazem aktuálního stavu poznání, ale výběrovým zaměřením předkládané studie. Jádrem zpracování jsou nové povrchové nálezy z okresů Hodonín a Uherské Hradiště. Podle struktury nálezového fondu z daných lokalit z povrchových sběrů a dalších terénních příznaků byly lokality rozříděny do základních skupin jejich předpokládané funkce (pohřebiště, sídliště, ojedinelé nálezy). Jako pohřebiště byly identifikovány lokality Blatnice pod Sv. Antonínkem I, Hroznová Lhota I, Lipov a Petrov. Tato naleziště vykazují nápadnou koncentraci kovových artefaktů, které známe z inventáře germánských žárových hrobů (spony, kování picích rohů, součásti opasek, zlomky bronzových nádob), včetně dokladů jejich opálení, patrnou absenci sídlištní keramiky (keramika z těchto lokalit je navíc množstevně menší položkou než počet kovových nálezů), a také větší přítomnost bronzových a skleněných slitků i drobných spálených lidských kůstek (podrobněji se výčtem charakteristických nálezů budu zabývat v závěru studie). Ve všech případech se jedná o nově objevené lokality, které dosud nebyly publikovány. Jako sídliště byly označeny lokality, kde se kovové nálezy vyskytují spolu s početnými nálezy keramiky, skleněných artefaktů a mazanice. Za ojedinelé nálezy označuji lokality s dosud malou kolekcí získaných nálezů (1–5 ks, až na výjimky bez přítomnosti keramiky). Dále byly do obsahu

pojednávaneého souboru přiřazeny některé jednotlivé nálezy i z lokalit mimo výše vymezenou oblast, které se v průběhu jeho zpracování dostaly autorovi do rukou a obsahovaly spolehlivé prostorové identifikační údaje o místě nálezů.² Srovnatelně početné množství nálezů z povrchových sběrů z 1. stol. n. l. pochází také z Brněnska a Břeclavska, prozatím pouze databázově evidované, jejichž zveřejnění snad bude brzy následovat a pomůže nám zpřesnit hustotu a charakter osídlení celé jižní poloviny moravského území.

BRONZOVÉ NÁDOBY

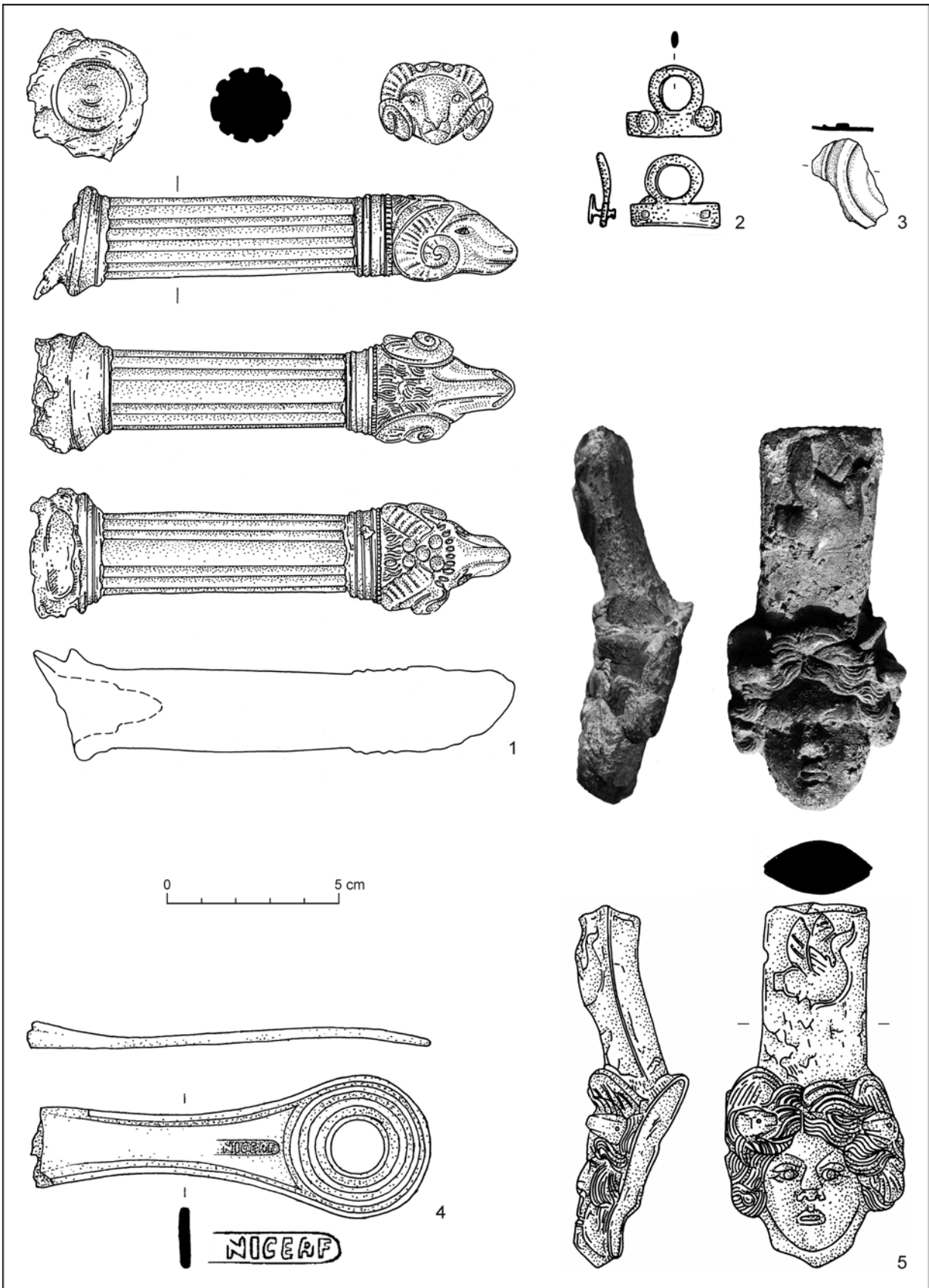
Vědro E 20

Na pohřebišti v Petrově byla nalezena jednoduchá bronzová atase s obdélným tělem, velkým kruhovým otvorem pro uchycení rukojeti a dvěma zachovanými nýty (obr. 2: 2). Dle charakteristického utváření je blízká bronzovým římským situlovitým vědrům typu Eggers 20, jejichž nepočtené analogie z Čech pochází z toku Labe u Kluk a Litoměřic (*Droberjar 2006a*, 46, 51, obr. 22: 3–5). Na Moravě, ani na jihozápadním Slovensku je neznáme. Tyto součásti picích servisů pozdně laténské formy byly vyráběny v Capui, severní Itálii nebo v přialpské oblasti (Norikum) zejména v 1. stol. před n. l. po počátek nového letopočtu, příp. do klaudiovského období (*Karasová 1998*, 13; *Wielowiejski 1985*, 164, 234, 235) a odráží obchodní kontakty pozdních oppid, resp. Marobudovy říše s Římskou říší.

Pánve E 140/142

Zlomek držadla bronzové pánve zakončené kruhovým terčem s velkým kruhovým otvorem typu E 140, příp. Bienert Form 29 (*Bienert 2007*, 86, 87, Kat. Nr. 75) pochází z pohřebiště v Blatnici pod Sv. Antonínkem I (obr. 2: 4). Je opatřeno výrobním kolkem NIGER F v obdélném poli se zaoblenými rohy. Jedná se tedy o kampánský výrobek, mistr Niger vyráběl v Capui bronzové pánve v 70. a 80. letech 1. stol. (*Petrovszky 1993*, 280, 387). I kdyby se tento exemplář dostal do germánského hrobového celku v Blatnici s určitým zpožděním, stále jej můžeme řadit do stupně B1c, tj. na konec 1. stol. Z barbarika jeho výrobky zatím neznáme, nejbližší nález

² Na tomto místě děkuji za pomoc při shromažďování artefaktů a možnost jejich zapůjčení k dokumentaci kolegům z regionálních muzeí J. Šmerdovi a F. Kostrouchovi (Masarykovo muzeum Hodonín), M. Dufkovi a D. Válkovi (Obecní muzeum Ostrožská Lhota), M. Vaškovič (dříve Slovácké muzeum Uherské Hradiště, nyní Muzeum J. A. Komenského Uherský Brod) a jednotlivým amatérským spolupracovníkům: M. Ďugovi, J. Koryčanskému, J. Uříčáři, K. Frycovi, R. Káčerovi, S. Fehéroví, M. Marečkovi, J. Neradilkovi, T. Mertovi a F. Šrámkovi. Autorkami kreseb použitých v tomto příspěvku jsou P. Holcová, Z. Kosarová, S. Plchová, a Š. Trávníčková.

Obr. 2. Římské bronzové nádoby. 1 – Bánov; 2 – Petrov; 3 – Lipov; 4 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 5 – Strážnice I.

pánve s kolkem tohoto výrobce pochází z panonské Savarie (*Radnóti 1938*, 48, tab. XVII: 22a, b; XX: 3a, b). Jiný fragmentární povrchový nález z pohřebiště v Lipově (obr. 2: 3) pravděpodobně představuje část odlomeného dna bronzové pánve. Jde o malý zlomek plechu zdobeného výraznými reliéfními oběžnými kružnicemi, což je signifikantní znak den pánví E 140/142 (*Jílek 2012*, 77).

Římské bronzové pánve typu E 140–142 byly v barbariku oblíbené zejména ve středním Podunají. Na Moravě je známe minimálně z osmi lokalit, poloviční množství je z Dolního Rakouska (*Jílek 2012*, 76, 77, obr. 27: 17, 46–48; 55: 1, 2; 56: 1; 57 ad.), na jihozápadním Slovensku se objevilo již přes 20 exemplářů, a to zejména v inventáři žárových hrobů (*Elschek 2013*, 105, 118, obr. 9: 1, 2; *Hrnčiarik 2013*, 45–47, tab. XXVIII–XXX; XXXII). Zejména na základě skladeb inventářů germánských žárových hrobů jsou v barbariku tyto pánve datovány do druhé poloviny 1. stol., do flaviovského období (*Bienert 2007*, 78, 79; *Jílek 2012*, 79), což odpovídá stupni B1c a je tak ve shodě s dobou působení výrobce v Capui.

Mísa s pevnou horizontální rukojetí E 154

Ojedinelý nález z lokality Bánov představuje zlomek části těla bronzové mísy s kompletní horizontálně kanelovanou rukojetí zakončenou beraní hlavou (obr. 2: 1). Hlavička berana je umělecky velmi precizně provedenou prací se zachycenými ostrými anatomickými rysy zvířete včetně jemných detailů srsti a věrně vymodelovanou oční čočkou. Na základě těchto znaků ji můžeme typologicky přiřadit k mísám s pevnou horizontální rukojetí bez nožky typu E 154, které jsou v četné odborné literatuře nepřesně označovány jako „patery“ (obětní misky). Tyto mísy totiž sloužily k obřadnému umývání rukou nejen v sakrální sféře, ale také při soukromých denních rituálech – stolování, toaletní soupravy (podrobněji viz *Nuber 1972*, 96–125). V barbariku ukazuje jejich častá přítomnost v germánských hrobech vyšší společenské vrstvy spíše na přejímání římských stolovacích rituálů. V detailnější klasifikaci *H. Nubera (1972, 38, 39, 190, obr. 1)* se u nálezu z Bánova jedná o typ Hagenow (D Ia), který představuje nejčasnější formu římských císařských stolních picích servisů spolu s konvicí s trojlístkovitým ústím typu E 124. Toto bronzové nádobí bylo vyráběno a užíváno v římském prostředí zejména v augustovském období, v průběhu druhé poloviny 1. stol. jeho obliba pomalu vyznívá (*d. Boesterd 1956*, 28, 31; *Nuber 1972*, 40). V Noriku se počítá s jeho užíváním do flaviovského období (*Sedlmayer 1999*,

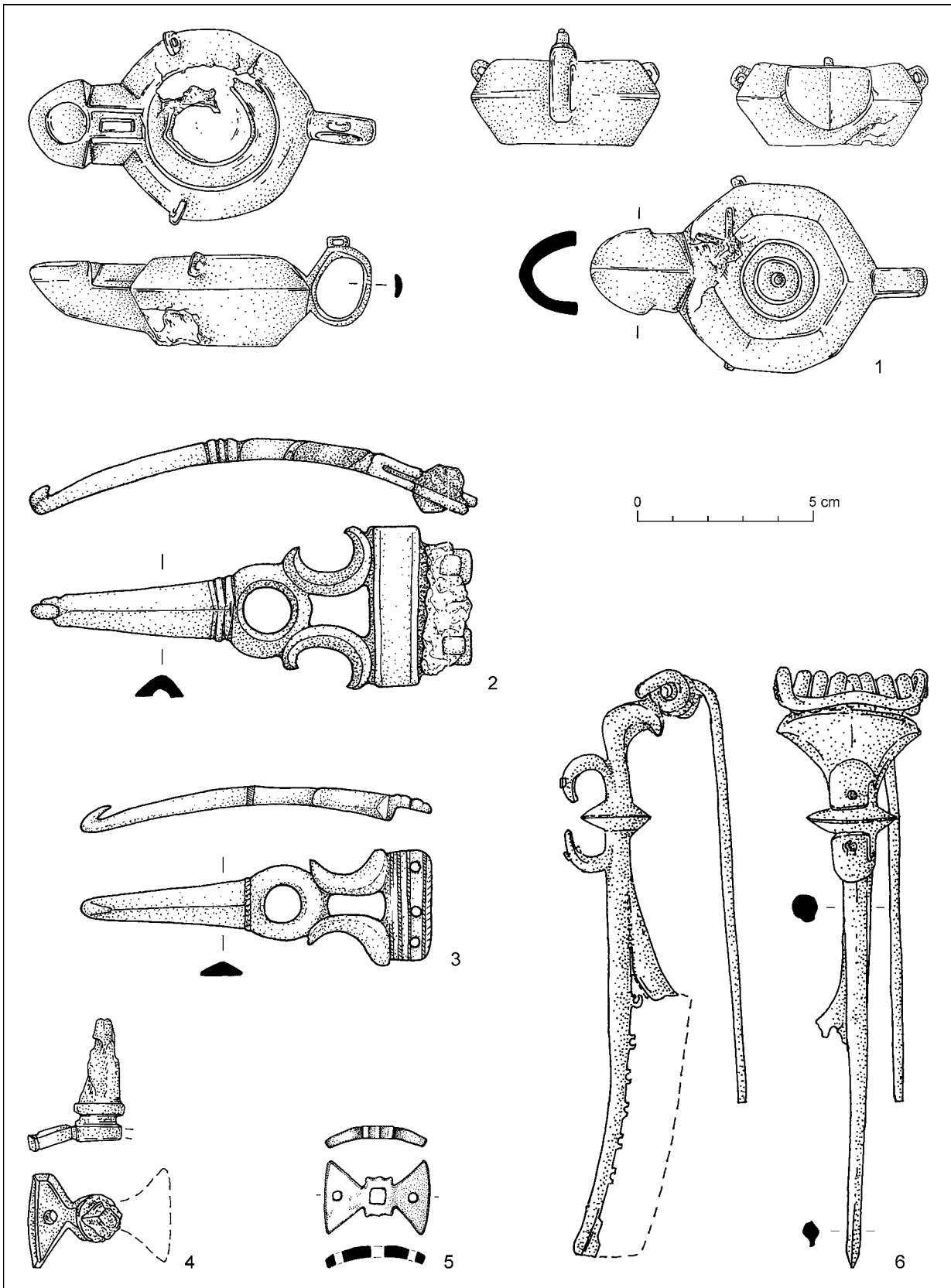
47), v Panonii se výjimečně vyskytne ještě na počátku 2. stol. (*Radnóti 1938*, 86). V barbariku bývají mísy E 154 v hrobových celcích datovány do první poloviny 1. stol., tj. do stupně B1a–B1b (*Droberjar 2006b*, 652; *Karasová 1998*, 38).

Ve středoevropském barbariku můžeme zatím nepočtené analogie mís E 154–155 jmenovat ze žárového pohřebiště v Zohoru (*Elschek 2014a*, 114, obr. 9: 5), z popelnicového hrobu B z Devína (*Kolník 1991*, 83, obr. 6: 1), z hrobů II, IV, V a 147 v Dobříchově-PiCHOŘE (*Droberjar 1999a*, 136, tab. 5: II/1; 11: IV/1; 15: V/8; 80: 147/1), ze žárového dvojhrobu ve Zlivi (*Droberjar 2006b*, 695, obr. 40: 4), z bohatého kostrového hrobu III z Prahy-Bubenče (*Droberjar 2014*, 407, 417, obr. 8) nebo z rozrušeného ženského urnového hrobu z Reisenbergu (*Sedlmayer 2001*, 243, obr. 2: 2). Ve vzdálenějších oblastech se objevily v bohatém knížecím hrobu 2 z Legu Piekarského (*Wielowiejski 1985*, 306, obr. 6) nebo v Potsdamu (*Laser/Voß 1994*, 71, tab. 1: 3). Hlavní oblastí výskytu mís s pevnými horizontálními držadly jsou římské podunajské provincie Panonie (*Barkóczy/Bónis 1954*, 163, obr. 15: 4; *Radnóti 1938*, 86, tab. XXVI: 2, 3, 5; XXVII: 3), Norikum (*Sedlmayer 1999*, 45, 47, tab. 19: 1–3) a Dácie (*Ștefănescu 2004*, 427, 428, tab. IV: 1–3). Vyskytují se ale také v dolním Porýní (*d. Boesterd 1956*, 25–28, 30, 31, tab. IV: 68, 80; XIII: 72a; *Stupperich 1991*, 169, obr. 4a) nebo Raetii (*Fasold/Weber 1987*, 47, obr. 4: 2).

Džbán typu Radnóti 77–79 nebo amfora typu Raev 18b

Z germánského sídliště ve Strážnici I pochází unikátní fragment spodní části masivního ucha větší bronzové nádoby s maskovitou atáší v podobě ženské hlavy s rozčuchanými vlasy a vystupujícími hadími hlavičkami, v pozadí potom vyčnívá dvojice perutí křídel (obr. 2: 5). Na základě těchto znaků lze tuto ženskou hlavu označit za zobrazení Medúzy. Střední část odlomeného ucha nese ještě plastickou výzdobu v podobě letícího ptáka.³ Na území barbarika jde o naprosto ojedinělý nález bez analogií. Žádný shodný příklad, na němž by bylo možné lépe interpretovat charakter ikonografického motivu výzdoby strážnického ucha, zatím není známý z dostupné literatury ani z území římských provincií nebo Itálie. Utváření oblouku ucha strážnického fragmentu, vyhnutého směrem ven, vylučuje jeho zařazení ke konvicím (zobrazení Medúzy na atáších uch nádob se nejčastěji vyskytuje právě na konvicích). Podobně tvarovaná ucha oválného průřezu je možné ale najít na masivních jednocýchých džbánech typu Radnóti 77–79 (*Radnóti 1938*,

³ Za odbornou konzultaci děkuji J. Jílkovi.

Obr. 3. Různé drobné předměty. 1 – bronzová lampa (Strážnice I); 2, 3 – opaskové zápony (2 – Vitčice, 3 – Hroznová Lhota); 4, 5 – ostruhy (4 – Čejkovice I, 5 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I); 6 – noricko-panonská spona s křídélky A 238.
1, 3, 5, 6 – bronz, 4 – bronz a železo.

156–169, tab. XIV: 77–79; XXXIX–XLII; Szabó 1990, 23, 27, obr. 10, 23; Tarbell 1909, 124, tab. LXXIX: 144, 145). V podunajských provinciích se jedná o oblíbený typ stolního servisu s původem v italských dílnách s poměrně dlouhou dobou užívání od 1. stol. do poloviny 3. stol. (Radnóti 1938, 158–160, 163). V mnohých znacích bychom ale našli shodu i s velkými baňatými dvojuchými amforami typu Raev 18b, povrch jejichž uch také často pokrývá reliéfní výzdoba. Tyto amfory bývají přítomny zejména v inventáři bohatých mohylníků v Thrákii a Moesii jako produkt místních dílen (Kalčev 1994, 230, 231, obr. 10; Raev 1977, 622, tab. 16: 3; 27: 3). Ojedinele se objevují i na hornogermánsko-raetském limitu, v římských táborech, například v Badenu (Holliger/Holliger 1990, 72, tab. 5: 46) či v civilních kontextech římského venkovského osídlení, Nieuwenhagen (Hiddink 2004, 28, obr. 26: 4). Tyto bronzové nádoby jsou datovány na konec 1. stol. a do první poloviny 2. stol. (Kalčev 1994, 232; Raev 1977, 632).

Bronzová lampa

Na sídlišti ve Strážnici I byla v roce 2013 nalezena celá římská bronzová lampa s kruhovým tělem a rourkovitě vytaženým hořákem s kruhovým otvorem pro knot a obdélným otvorem v kanálku. Lampa je opatřena jednoduchým uchem s očkem pro závěs na horním okraji, další dvě vystupující očka k uchycení řetízku závěsu se nachází po stranách těla kahanu (obr. 3: 1).

Typologicky se tedy jedná o závěsné lampy typu Loeschcke XXII, příp. Iványi XXXVI, které v prostoru severně od Alp patří k hojně rozšířenému tvaru, imitovanému rovněž v lokálních dílnách v Germánii. Jsou datovány do poslední čtvrtiny 1. stol., v Panonii se mohou objevit ještě i ve 2. stol. (Agram-Stern 1989, 58; Iványi 1935, 24; Loeschcke 1919, 326).

Analogické bronzové lampy najdeme výhradně v provinciálním prostředí. Tři identické bronzové kusy s očky k zavěšení pochází z Carnunta (Agram-Stern 1989, 58, 299, 300, tab. 45: 621–623), po jednom exempláři se objevilo také v Intercise (Iványi 1935, 301, LXII: 7), v Cibalae (Šmalcelj 1966, 40, T. 2), v Sarmizegetuse (Alicu 1994, 62, 137, 186, obr. 10: 1038), v Halternu (Müller 2002, 60, 204, 205, tab. 71: 770) nebo ve Vindonisse (Loeschcke 1919, 458, tab. XXI: 1066).

Nález ze Strážnice patří k tzv. firemním lampám (Firmalampen), které jsou v římských provinciích masově vyráběny zejména z keramiky, často s reliéfním kolkem výrobce na dně. Jako jejich předlohy se uvádí právě bronzové kahanu typu Loeschcke XXII se třemi až čtyřmi očky k zavěšení (Farka 1977, 78, 82). Firemní lampy byly nepochybně také předmětem dálkového obchodu, avšak výhradně na území

římských provincií. Ze severní Itálie, tj. oblasti jejich původního střediska výroby, se trasou jantarové cesty dostaly také na Moravu a do Polska. Od konce 1. stol. vznikaly dílny na jejich produkci blíže jejich odbytišti, tzn. přímo ve vojenských táborech nebo civilních městech v Panonii. Na konci 1. stol. se udává cena keramické lampy jeden as (za denár tak bylo možno koupit až 15 lamp), bronzové byly samozřejmě dražší; cena se však také zvyšovala s distribuční vzdáleností od místa výroby. Šíření lamp do barbarika bylo kromě činnosti obchodníků také důsledkem civilizačního vlivu římské armády prostřednictvím obchodních center u táborů v Carnuntu, Vindoboně a Brigetiu (Frečer 2015, 380, 381).

Výskyt římských kahanů není přesto v barbariku nijak početný. Použitým materiálem a stavem zachování můžeme jako protiváhu ke strážnickému nálezu jmenovat bronzovou lampu typu Mahdia se dvěma hořáky, datovaná do 1. poloviny, příp. do středu 1. stol., nacházející se jako starožitnost v inventáři královského hrobu z Mušova (Künzl 2002, 471, 472, 581, tab. 109). Jiná bronzová lampa se dvěma hořáky je uváděna ze staršího ojedinelého nálezu z Bílovic u Kostelce na Hané (Schránil 1928, 268, tab. LV: 18). Třetím příkladem bronzového kahanu ze středoevropského barbarika je lampa typu Loeschcke XXIII, obsažená v inventáři žárového hrobu 26a na pohřebišti przeworské kultury v Niezgodě (Blażejewski 2001, 14, 15, obr. 6–11). Jinak máme na Moravě ze spolehlivých nálezových kontextů k dispozici pouze pět keramických římských lamp (Křepice, Rakvice, Vlčnov-Dolní Němčí-Uherský Brod, Huštěnovice a Chornice – Droberjar 1997a, 129; Zeman 2000, 134, 135). Území Slovenska je lépe zásobenou oblastí, dosud známe z germánských nalezišť 21 kusů římských lamp, rovněž výhradně keramických (Hrnčiarik 2013, 166, 167, tab. XC).

Na základě tohoto přehledu můžeme konstatovat, že trh s římskými kahanu do barbarika evidentně již nezasahoval. Vzhledem k naprostému minimu nálezů zlomků keramických amfor stejně tak nefungoval v této oblasti ani obchod s olivovým olejem, základním palivem římských lamp (dále byl používáno ricinového oleje, tuhá paliva – pryskyřice nebo živočišný tuk a podle Vitruvia v některých částech říše i ropa – Págo 1963; Pelikán/Sakař 1956, 572). Výsledky několika provedených chemických analýz prokázaly v oblastech severně od Alp jako palivo kahanů zejména nejrůznější rostlinné oleje – z lískových a vlašských ořechů, bukvic nebo lničky seté (Frečer 2015, 381–384; Goethert 1997, 23). Pokud jedna lampa spotřebovala cca 0,03 l oleje na tři hodiny svícení (Hrnčiarik 2013, 168), bylo by potřeba na denní průměrnou dobu svícení 12 hodin množství 0,12 l oleje. Ročně by jedna taková lampa spotřebovala 43,8 l, tedy zhruba o litr menší amforu oleje (nejčastější

tvar Dressel 20 má objem cca 40–80 l). Pro osvětlení germánského domu by však bylo zapotřebí více lamp než jedna, průměrná spotřeba jedné usedlosti i celé vesnice by tak dosahovala velkých nákladů nehledě na skutečnost, že na prozkoumaných germánských sídlištích používání tohoto druhu osvětlení nenasvědčuje ani množství nálezů lamp, ani zlomků amfor na olej, ani doložitelná zvýšená produkce domácího rostlinného oleje. Proti užívání zvířecího loje ve středodunajském barbariku zase hovoří tvary nalezených římských lamp – všechny jsou uzavřené k nalití oleje. K umístění loje by musely být otevřené. Je však možné, že takové lampy u Germánů existovaly, jen je nedokážeme v rámci keramického nádobí funkčně interpretovat. Jedná se o nejrůznější kalichovité, válcovité nebo polokulovité miniaturní keramické nádoby, mísy na nožkách, „pseudokernosy“, tříhranné nebo kvadratické vaničky místní výroby (*Hegewisch 2010*, 201–219, obr. 7–30). Z výše uvedeného vyplývá, že římské lampy nebyly obchodním artiklem dováženým do barbarika, ale spíše osobním majetkem obchodníků nebo vojáků, od nichž se dostaly ztrátou nebo darem do vlastnictví Germánů (*Krekovič 1996*, 142). U středodunajských Germánů tak představují spíše jednotlivosti nebo kuriozity, jakýsi druh výzdoby domácnosti než prostředek k osvětlování příbytků. K tomu pravděpodobně využívali otevřených ohnišť, loučí a možná i voskových svíček (*Hegewisch 2010*, 194–197, obr. 1–2; *Hrnčiarik 2013*, 168).

SPONY

Spony pozdnělaténské konstrukce

Spony s prohnutým lučíkem (*geschweifte Fibeln*) typu *Almgren 18a*

Bronzová spona s prohnutým lučíkem s profilovaným uzlíkem v jeho horní třetině a krycí opěrnou destičkou vinutí ve tvaru křídélek byla nalezena na pohřebišti v Blatnici pod Sv. Antonínkem I. Její zužující se zachycovač je prolamován soustavou tří schodovitých obdélných otvorů zakončených drobným kruhovým otvorem (obr. 7: 2). Obdobná spona s olámaným zachycovačem byla nalezena na dosud neznámé lokalitě v Moravské Nové Vsi (obr. 8: 7). V obou případech se jedná o zástupce nejstarší skupiny spon s prohnutým lučíkem pozdně laténské konstrukce bez háčku k uchycení tělivity typu A 18a, varianta *Altenburg* (*Völling 1994*, 180, 181, obr. 14), příp. klasická forma A 18a2 podle *S. Demetze* (1999, 117, 118, tab. 29: 2–6; 30: 1–3). Jedná se o typická spínadla alpské a severopřialpské oblasti, tj. kontaktní zóny Keltů a polabských Germánů před zlomem

letopočtu, kde byla pravděpodobně také vyráběna keltským nebo předgermánským obyvatelstvem.

Spony A 18a jsou ve středoevropském barbariku rozšířeny zejména v hrobech a na sídlištích plaňanské skupiny v Čechách (*Beneš/Hornik/Kašpárek 2011*, 104, 105, obr. 2: 2–6; *Droberjar 2006a*, 30, 31, obr. 10: 2, 3; *Mangel/Danielisová/Jílek 2013*, 134, 135, obr. 84: 3, 4; *Motyková-Šneidrová 1963a*, 79, obr. 8: 5, tab. IV: 6, 7; VIII: 1, 3; XXXI: 8). V oblasti severně od středního Dunaje jsou zatím ojedinělou záležitostí, známe je téměř výhradně z pozdně laténských kontextů, tj. z oppid v Bratislavě (*Čambal et al. 2015*, 234, obr. 7: 1–15), na Devíně (*Pieta/Plachá 1999*, 194, obr. 11: 4–6; 13: 3) a Oberleiserbergu (*Stuppner 2009*, 204, 205, obr. 2: 1, 2) nebo z nížinných sídlišť z Pobedimi (*Pieta 1977*, 286, obr. 2: 9), Chorvátského Grobu (*Pieta 2008*, 43, obr. 18: 6), Sence (*Čambal/Mináč/Zachar 2010*, 144, tab. I: 3) či Lábu (*Elschek 2009*, 240, obr. 2: 2). Poměrně dobře vybavenou oblastí sponami A 18a je také púchovská kultura, reprezentovaná nálezy z hradisek (*Pieta 1982*, 36, 37, tab. VI: 15, 23, 24). Z časné doby římské je zatím publikován jen exemplář z rozrušeného germánského pohřebiště ve Waidendorfu an der March (*Stuppner 2009*, 206, 207, obr. 3: 1).

Spony typu A 18a, nošené v páru na ramenou muži i ženami, jsou vůdčím typem šperku horizontu spon s prohnutým lučíkem LTD2b, dle časté kombinace s ranými výrazně členěnými sponami A 67 se však v oblíbenosti udržují až do stupně B1a (*Čambal et al. 2015*, 234; *Droberjar 2006a*, 30; *Sedlmayer 2009*, 128–130; *Stuppner 2009*, 206; *Völling 1994*, 186–188). *S. Demetz* (1999, 122) je klade výhradně do raného až středně augustovského období, jeho závěry jsou však platné zejména pro alpské oblasti jižně od Dunaje. Je těžké zaujmout rozhodné stanovisko pro datování těchto dvou nových nálezů z jihovýchodní Moravy. Exemplář z Moravské Nové Vsi představuje ojedinělý nález bez dalších doprovodných předmětů. Spona z Blatnice pod Sv. Antonínkem I pochází z dosud nepublikované lokality, na níž se podle povrchových nálezů nachází rozrušené germánské pohřebiště stupňů B1a–B2/C1 a laténské sídliště datovatelné do LTB2–D1 (rovněž dosud nepublikované). Pokud bychom se přiklonili k zařazení spony A 18a k nálezům z laténského sídliště, představovala by jediný doklad přežívání tohoto sídliště až do stupně LTD2b. Na rozdíl od jihozápadního Slovnaška nebo Dolního Rakouska, dosud neznáme žádné osídlení ani jednotlivé nálezy z tohoto období v jižní ani východní části Moravy. Naopak, výskyt spon A 18a na některých časných labskogermánských pohřebištích v Německu (*Völling 1994*, 186, 187) a v žárových hrobech plaňanské skupiny v Čechách (*Droberjar 2006a*, 31) ukazuje na jejich oblibu i u Germánů.

Římskoprovinciální spony podunajské provenience

Ve středodunajském barbariku nejpočetnější skupina, která se kolem zlomu letopočtu vyvinula z pozdnělaténských předloh, zahrnuje v sobě noricko-panonská spínadla se dvěma uzlíky nebo křídélky na lučíku a zejména výrazně členěné spony.

Spony s dvěma uzlíky na lučíku Almgren 236 (*Doppelknopffibeln*)

Jednodílné nebo dvojdílné spony charakterizované dvěma plastickými uzlíky na lučíku jsou tradičně podle způsobu utváření zachycovače rozděleny na dvě skupiny: A 236 (s rámcovým zachycovačem) a A 237 (s prolamovaným zachycovačem). Ve zpracovávaném souboru se objevily nálezy pouze první skupiny, a to v počtu sedm kusů.

Nejstarší formu v něm reprezentuje celá bronzová spona z pohřebiště v Petrově (obr. 5: 1), která typologicky náleží variantě A 236c v třídění *J. Garbsche* (1965, 29–32, obr. 4) s jednoduchým rámcovým zachycovačem a kulovitým nebo profilovaným knoflíkem na patce. Ke stejnému typu pravděpodobně náleží také exemplář s odlomeným zachycovačem z pohřebiště v Blatnici pod Sv. Antonínkem I (obr. 4: 3). Jedná se o nejpočetnější tvar v rámci této skupiny spínadel, o čemž svědčí i jeho častá přítomnost ve středoevropském barbariku. Z Moravy dosud nebyla známa ani jedna, ovšem z jihozápadního Slovenska pochází deset spon, převážně z inventáře žárových hrobů (*Bazovský 2005*, 126, tab. IX: 5; *Iván/Ölvecký 2015*, 304, obr. 7: 2; *Kolník 1980*, 94, 97, 147, 149, 150, tab. LXXIV: B/b; LXXVIII: 7/b; CXLVIII: 52/b; CLI: 58/f, CLII: 59/b; *Novosedlík/Úrmínský 1996*, 132, obr. 100: 2; *Varsík 2011*, 22, tab. 62: 6), šest exemplářů bylo publikováno z hrobů a sídlišť Dolního Rakouska (*Kubín 2002*, 25, tab. V: 2–5, 11, 12), z Čech potom dokonce 19 exemplářů – z nich osm kusů z pohřebiště v Dobřichově-PiCHOŘE a pět kusů z pohřebiště v Třebusicích (*Droberjar/Vích 2009*, 242, obr. 2: 7; *Pecínovská 2008*, 135–138, tab. XXVII: 1–13). Spony A 236c mají poměrně dlouhou chronologii, oblíbeny byly po celé 1. stol. (*Garbsch 1965*, 30, obr. 41; *Genčeva 2004*, 97; *Koščević 1980*, 19), mohou přežívat i do doby vlády císaře Hadriána (*Gugl 1995*, 26). Nálezy z uzavřených nálezových celků v barbariku ukazují na jejich přebírání u Germánů zejména ve stupni B1b (*Bemmman 1999*, 156; *Droberjar 1999a*, 143; *Kolník 1977*, 149, 152), příp. B1c (*Kubín 2002*, 26).

Další dva nové povrchové nálezy z Ochozu u Brna a Charvátské Nové Vsi (obr. 4: 2, 6) se vyznačují dvojdílnou konstrukcí, vysokým zachycovačem s rámcovou konstrukcí a častou geometrickou výzdobou drobnými vpichy a výrazným profilovaným knoflí-

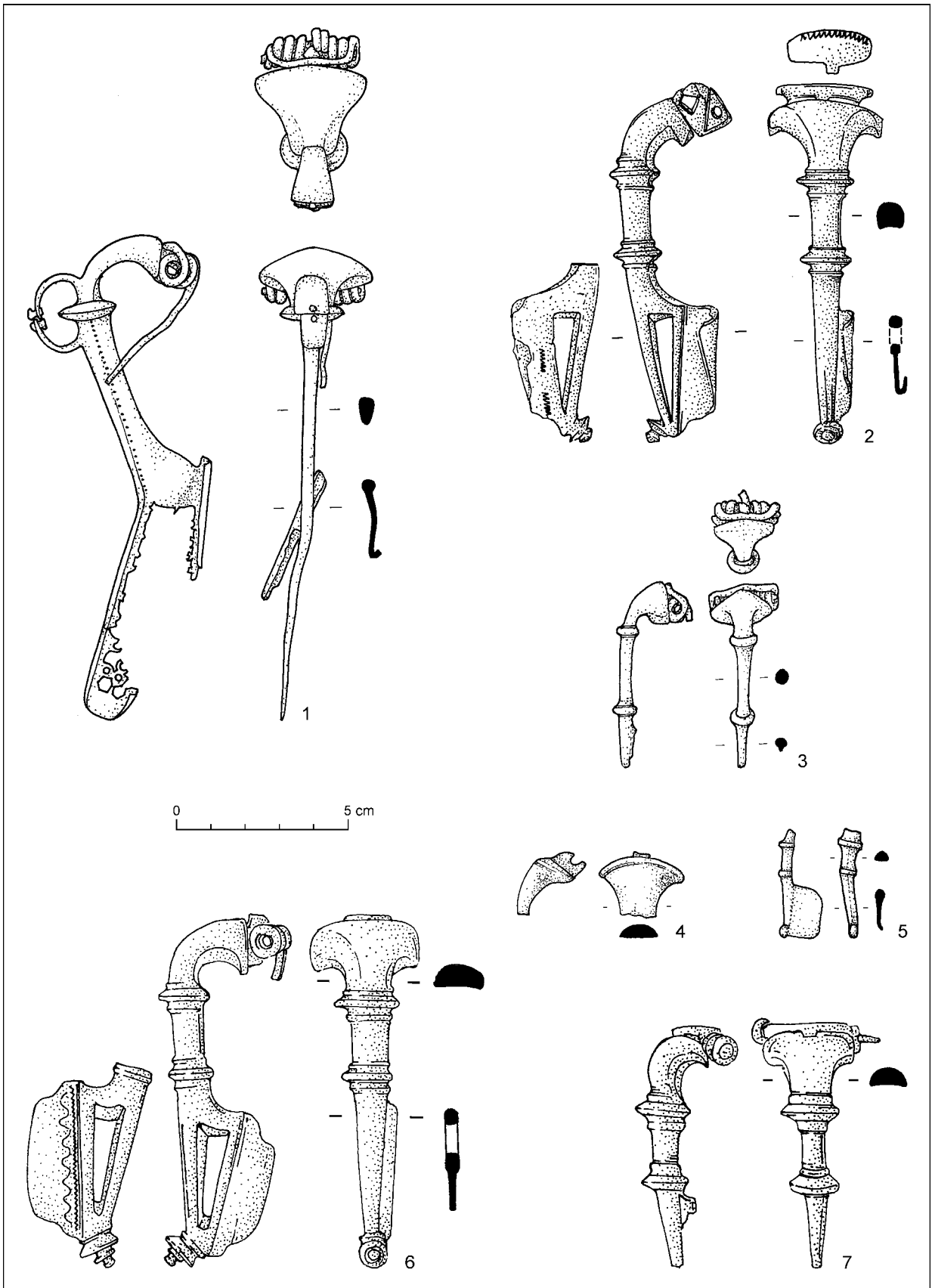
kem na patce. Jedná se o charakteristické markanty typu A 236h, přímého derivátu předchozího typu A 236c (*Garbsch 1965*, 37–39, obr. 9). Podle celkové konstrukce lučíku a nasazení odlomeného zachycovače můžeme k tomuto typu zařadit také exemplář z Hustopečí u Brna (obr. 4: 7). V podunajských provinciích představují nejpočetnější druh spon se dvěma uzlíky na lučíku, v barbariku je naopak jejich výskyt zřídkaější oproti variantě A 236c. Na Moravě byly dosud zastoupeny pouze dvěma exempláři z hrobu 9 z Nedakoníc a z ojedinělého nálezu z Němčic nad Hanou, známé již *I. Peškařovi* (1972, 76, tab. 7:4, 8:1). Z jihozápadního Slovenska žádný exemplář uváděn není, v Dolním Rakousku se objevila tato spona jen na sídlišťích v Enzersfeldu (*Stuppner 1991b*, 239, obr. 997) a Watzelsdorfu (*Adler/Wallner 1992*, 310, obr. 1067; 1068); v Čechách byly nalezeny tři kusy, po jednom v hrobě 217 z Plotiště nad Labem, v jámě 1 na sídlišti v Tuklatech a z povrchového nálezu z Velkých Chvalovic (*Droberjar 2016*, 829–831, obr. 1: 8). V barbariku se tyto spony nevyskytly v dobře datovatelných kontextech, jsou tedy datovány na základě norických a panonských paralel, tj. od poslední čtvrtiny 1. stol. do poloviny 2. stol. s dožíváním do závěru markomanských válek (*Garbsch 1965*, 38, obr. 41; *Gugl 1995*, 26; *Jobst 1975*, 46; *Sedlmayer 1995*, 31, 32).

Nejmłodším reprezentantem této skupiny spon jsou tvary s vysokým plným zachycovačem a výrazným knoflíkem na patce typu A 236n (*Garbsch 1965*, 42, 43, obr. 14), jejíž fragment se našel na sídlišti v Želeticích (obr. 4: 5). Ani tato varianta není v barbariku příliš početně zastoupená. Jmenovat můžeme v podstatě jen dvojdílnou zdobenou sponu z výzkumu na Hlavnom náměstí v Bratislavě (*Bazovský 2005*, 32, tab. X: 3) a nálezy z povrchových sběrů z Mannersdorfu am Leithagebirge (*Farka/Melzer 1980*, 454, obr. 524) a Ringelsdorfu (*Jedlicka/Schmidt 1995*, 585, obr. 896). Opět na základě provinciálních nálezů jsou spony A 236n datovány od konce 1. stol. do poloviny 2. stol. (*Garbsch 1965*, 42, obr. 41; *Sedlmayer 1995*, 33).

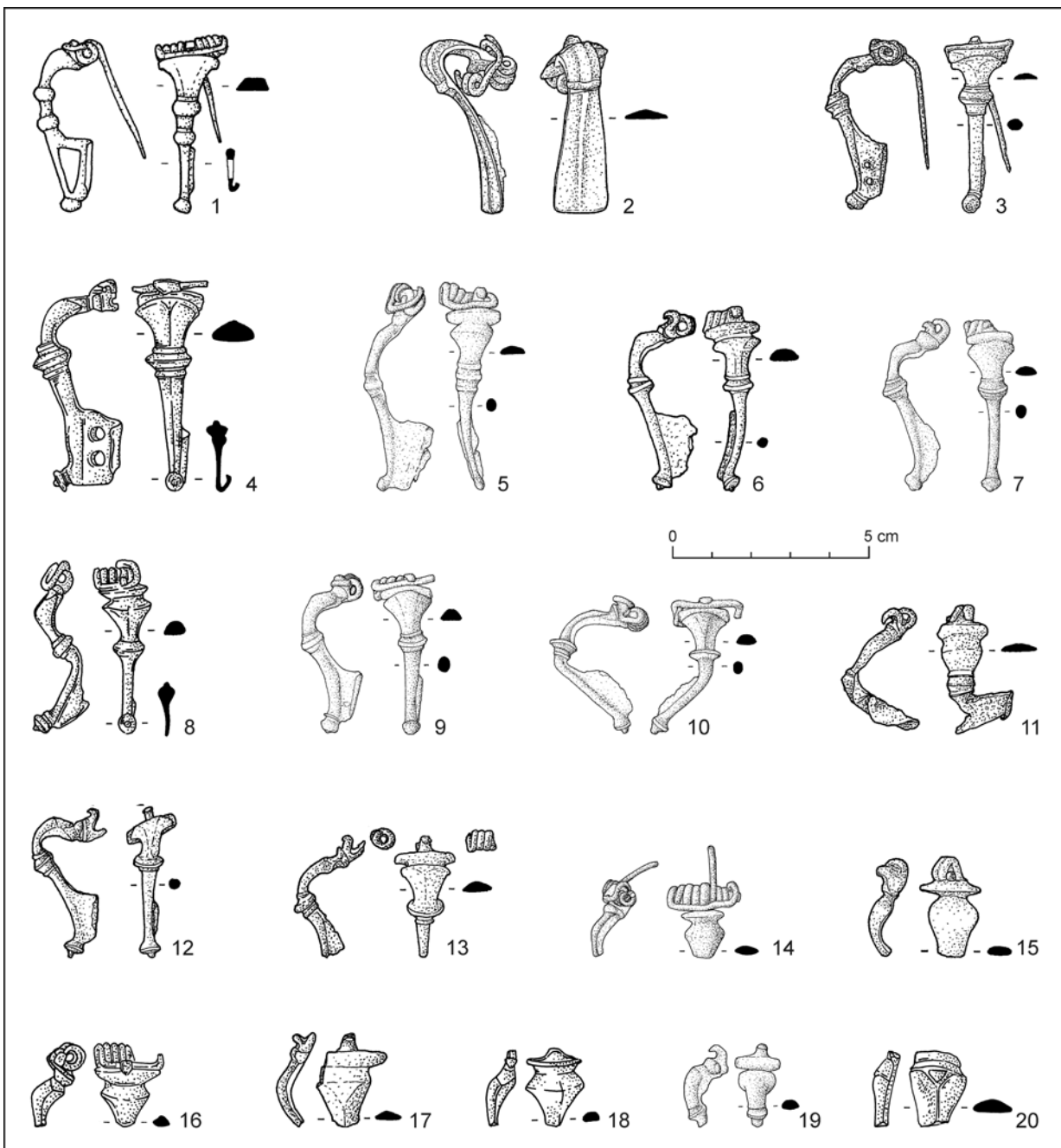
Bliže neurčitelné variantě spony A 236 náleží ještě zlomek horní části hlavice další bronzové spony ze sídliště v Želeticích (obr. 4: 4).

Spony s křídélky na lučíku Almgren 238 (*Flügelfibeln*)

Jedná se o párový šperk nošený na ramenou, typologicky navazující na laténskou tradici spon A 65. Podle vyobrazení na kamenných náhrobcích byly tyto spony součástí ženského kroje původního keltského obyvatelstva Norika a Panonie v 1. a 2. stol. (spolu se sponami A 236–237 a opaskovými garniturami), v barbariku tak jde o cizorodý element, často

Obr. 4. Noricko-panonské spony s křídélky A 238 a se dvěma uzlíky na lučičku A 236. 1 – Boršice u Blatnice; 2 – Ochoz u Brna; 3 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 4, 5 – Želetice; 6 – Charvátská Nová Ves; 7 – Hustopeče u Brna. Slitiny mědi.

Obr. 5. Petrov. Spony z germánského pohřebiště. Slitiny mědi.

v inventáři i mužských hrobů (Bazovský 2005, 32; Kvetánová 2006, 392). Germáni jej však jako módní záležitost nepřebírali kompletní, ale jen výběrově některé jeho součásti (jak ženy, tak i muži), přičemž dávali přednost spíše menším tvarům spon před velkými exempláři typu A 238 (Kvetánová 2006, 394, 395). Variabilita jejich jednotlivých typů spon A 238 není vždy chápána jako chronologická posloupnost, ale jako výsledek existencí několika současně působících výrobních a distribučních center (Patek 1942, 86). V barbariku je jejich výskyt spíše ojedinělý,

z kvádské oblasti jihozápadního Slovenska je známo jen pět exemplářů, z nichž tři pochází z lokalit v těsném sousedství s púchovskou kulturou nebo římského limitu (Bazovský 2005, 33). Lépe vybavenou oblastí jsou střední a severozápadní Čechy s osmi známými exempláři (v. Carnap-Bornheim/Salač 1994, 133, 135, obr. 3), z Moravy pochází jen pět spolehlivých kusů a z Dolního Rakouska tři nálezy (Kubín 2002, 23, 24; Peškař 1972, 74).

Ojedinělý výskyt této výrazné součásti noricko-panonského kroje byl potvrzen také novými

povrchovými nálezy z jihovýchodní Moravy. Dva rekonstruovatelné exempláře pochází z lokality Boršice u Blatnice, kde bylo doloženo také intenzivní pozdně latéské osídlení. První z nich (obr. 3: 6) má křídélka odtažena od sebe, s konci doplněnými jednoduchými kolíky. Horní okraj odlomeného zachycovače nese reliktly prolamované výzdoby, kdy se drobné kruhové otvory střídají s velkými obdélníkovitými okénky, což by svědčilo pro variantu A 238b podle J. Garbsche (1965, 51, 52, obr. 20), příp. A 238b2 podle S. Demetze (1999, 43, tab. 9: 5). V barbariku se identická spínadla našla v žárových hrobech v Třebusicích a Vrbici a na sídlišťích v Lovosicích a Šali (v. Carnap-Bornheim/Salač 1994, 131, 135). Spony této varianty jsou v provinciích řazeny do časového rozmezí 10–35 n. l. (Garbsch 1965, 77, 78, obr. 41) nebo ještě přesněji do 20. a 30. let 1. stol. (Demetz 1999, 46), v barbariku potom o něco šířeji, tj. do první poloviny 1. stol. (Bemmann 1999, 158; v. Carnap-Bornheim/Salač 1994, 132).

U druhého nálezu jsou křídélka přitažena k sobě a jejich konce opatřena hřibovitými knoflíky, vnitřní část lučíku je zdobena řadou jemných vbíjených teček (obr. 4: 1). I když je jeho dlouhý zachycovač téměř odlomený, vykazuje v částečně dochované horní řadě prolamované výzdoby střídání motivů šestiúhelníkových a čtvercových otvorů spolu s drobnými kroužky, tedy znaky typologické varianty A 238n–o podle třídění J. Garbsche (1965, 64–68, obr. 31–33). Nálezy této nejmladší skupiny spon s křídélky na lučíku jsou dosud známy ze starších muzejních sbírek nespolehlivých nálezových okolností, pravděpodobně nepocházející z barbarika (v. Carnap-Bornheim/Salač 1994, 136; Peškař 1972, 74, 75, tab. 5: 1, 2; 6: 1, 2; 7: 3). Vyskytují se častěji v severních částech provincií Norikum a Panonie, a to od konce 1. stol. po třetinu až druhou třetinu 2. stol. (Garbsch 1965, 78, obr. 41; Peškař 1972, 75), ve středoevropském barbariku obecně v první polovině 2. stol., tj. ve stupni B2 (v. Carnap-Bornheim/Salač 1994, 132).

Výrazně členěné spony

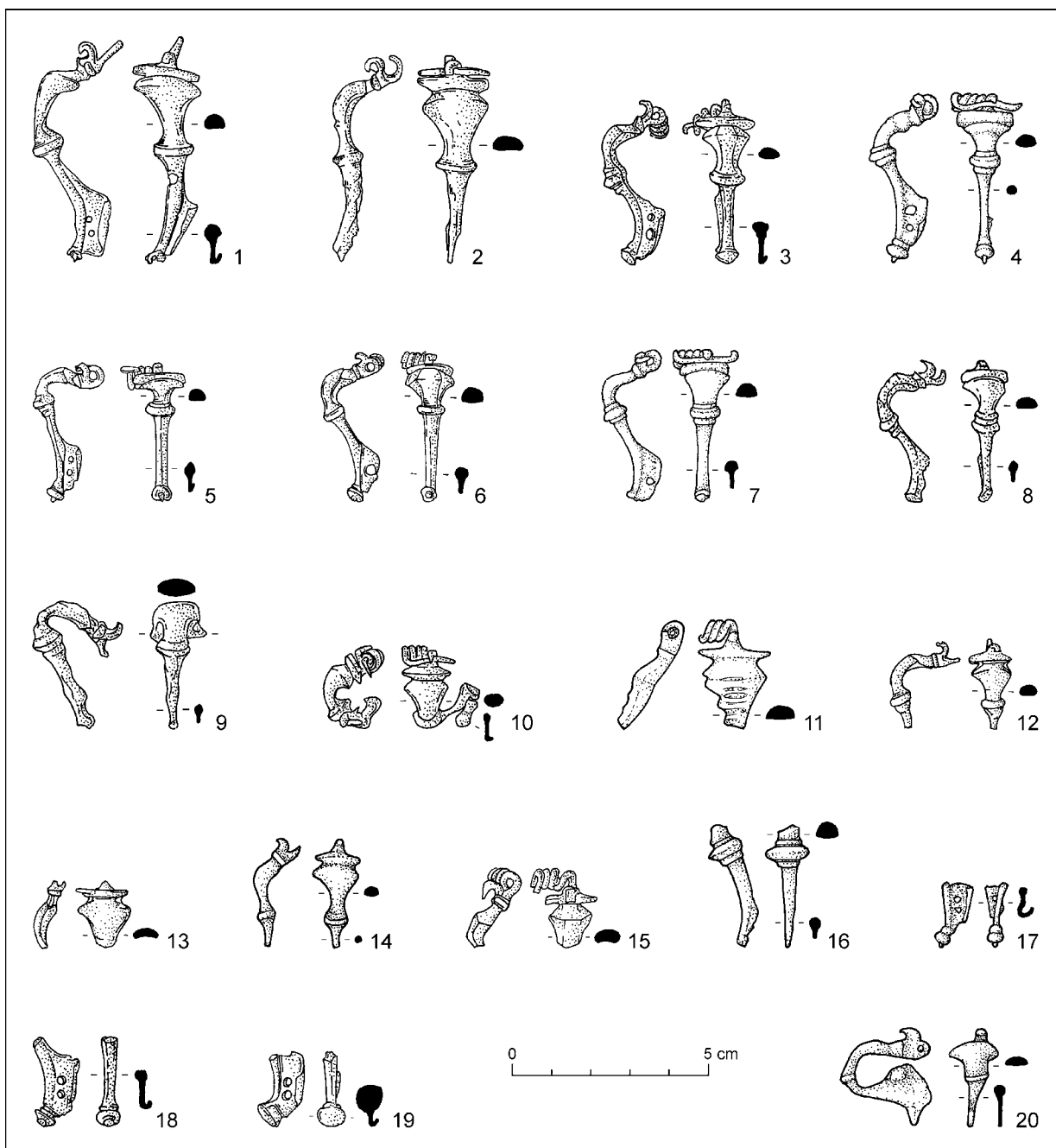
Tato velká skupina římskoprovinciálních spon oblíbená po celou starší dobu římskou na širokém území byla zařazena do IV. Almgrenovy skupiny a byly jí přiřčeny typy A 67–73 a A 83–86. V hlavní sérii výrazně členěných spon se rozlišují dvě základní formy: starší – s opěrnou destičkou (A 67–73) a mladší – bez opěrné destičky (A 83–84). Na základě nálezů z Lauriaca (Jobst 1975, 35–37, tab. 6) byly přidány ještě typy Jobst 4E (s obdélnou opěrnou destičkou a spodním vinutím) a Jobst 4F

(s trapezoidní nožkou). Pozdní variantou jsou potom panonské trubkovité spony (A 85–86).

Almgren 67

Archaickým druhem noricko-panonských výrazně členěných spínadel jsou spony A 67 s protáhlým prolamovaným zachycovačem s čtvercovými nebo obdélníkovitými otvory, které se vyvinuly ze spon s prohnutým lučíkem A 18a v norickém jihoalpském prostoru těsně po roce 15 před n. l. (Demetz 1999, 195; Kolníková/Kolník 2004, 23). Představují doklad přebírání keltských tradic v germánském a římskoprovinciálním šperkařském řemesle. Povrchovými sběry byl jeden exemplář nalezen na známém sídlišti ve Vlčnově-Dolním Němčí (ke starším nálezům viz Čížmář *et al.* 2009, 145, obr. 7: 10–16, 8: 1–9; Pernička 1980; Zeman 2003–2004; 2014, 115–127, obr. 2–5). Má jednoduchou konstrukci s odlomenou jehlou a olámaným zachycovačem, na němž jsou patrné původní dva větší obdélníkovité otvory. Patka je ukončena kulovitým knoflíkem (obr. 8: 3). Velikostí odpovídá tato spona variantám A67b, tvarem a počtem otvorů v zachycovači potom spíše typu A67c1 podle třídění S. Demetze (1999, 129, 130, tab. 35: 4–6). Druhý příklad je z lokality Suchov – zlomek velké nožky spony zakončené výrazným diskovitým knoflíkem, zachycovač je prolamován třemi na sebe navazujícími obdélníkovitými otvory (obr. 8: 4). Identický zlomek pochází z povrchu pohřebiště v Dobřichově-PiCHOŘE (Droberjar 1999a, 276, tab. 92: 16). Jde o typického zástupce varianty A 67b1 (Demetz 1999, 130, tab. 35: 4). K mladším variantám A67b2, které pozvolna přecházejí ve spony A 68, potom můžeme přiřadit kompletní exemplář z pohřebiště v Blatnici pod Sv. Antonínkem I se dvěma drobnými obdélníkovitými prolamovanými otvory v zachycovači (obr. 7: 9).

Spínadla A 67 jsou velmi oblíbená ve středoevropském barbariku, kde hlavní roli v jejich šíření hrála Jantarová stezka. Její západní trasou se dostaly z východoalpského prostoru do Čech, Polabí a Slezska; východní (hlavní) trasou potom do Dolního Rakouska, na jižní Moravu a přes jihozápadní Slovensko dále na sever do oblastí púchovské a przeworské kultury (Kolníková/Kolník 2004, 23; Pieta 1997, 56, 58, 59, obr. 7; Völling 2005, 144, 146). Z území jižní Moravy byly dodnes známy pouze dva exempláře – z Nedakoníc a Moravského Krumlova (Peškař 1972, 77, tab. 9: 1, 2), z Dolního Rakouska šest kusů (Kubín 2002, 27, 28, tab. VI: 3–7; Völling 2005, 288), z jihozápadního Slovenska však už 27 kusů (Bazovský 2005, 117–119, tab. II: 4–10; III: 1, 2; Elschek 2015, 69, obr. 7: 15, 16; Hrnčiarik 2013, 111, tab. LVII–LIX) a z púchovské kultury potom 19 kusů (Bazovský 2005, tab. II: 1–3; Kolníková/Kolník 2004, 27, obr. 11).

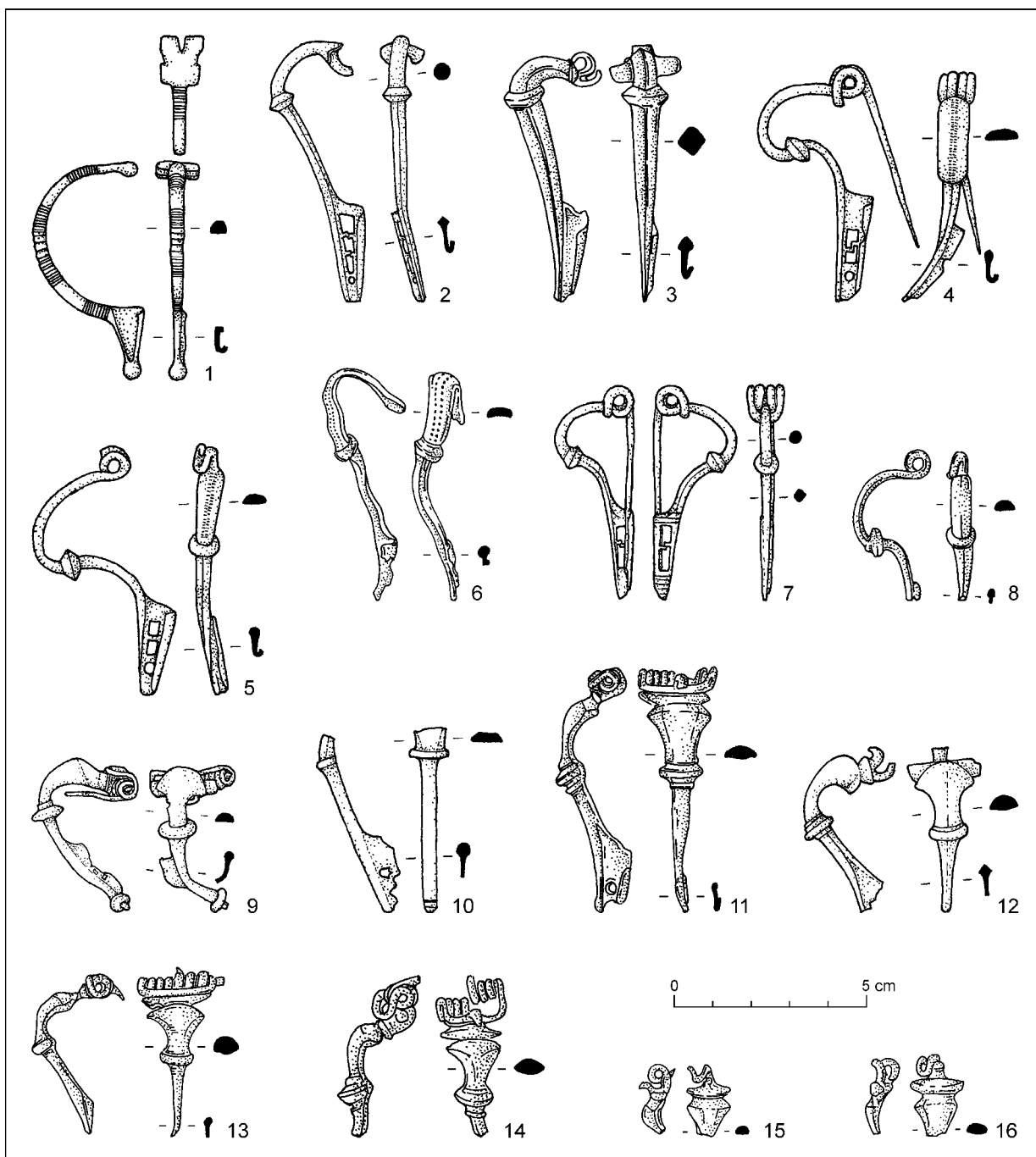

Obr. 6. Hroznová Lhota I. Spony z germánského pohřebiště. Slitiny mědi.

V Čechách jsou spony A 67 datovány do stupňů B1a–B1b (Droberjar 1999a, 141). Zmíněné datování je s menšími odchylkami platné také pro ostatní oblasti jejich rozšíření (Kolník 1977, 143, 147, 149; Peškař 1972, 77). Konkrétní typy A 67b a A67c1 se vyskytují nejčastěji v období tiberiovsko-klaudiovském, tj. před a kolem poloviny 1. stol. (Demetz 1999, 135; Völling 2005, 147, 148); v přialpské oblasti i daleko dříve, kolem přelomu letopočtu (Sedlmayer 2009, 88, 89, 145–148).

Almgren 68

Mladší varianta první série noricko-panonských výrazně členěných spon (typ A 68) představuje nejpočetnější druh šatních spínadel staršího stupně starší doby římské ve středoevropském barbariku. Tyto spony se kolem poloviny 1. stol. zformovaly z varianty A 67b (Demetz 1999, 135; Völling 2005, 148). Jde o logický důsledek blízkosti k jejich výrobním centrům, část z nich se nepochybně vyráběla

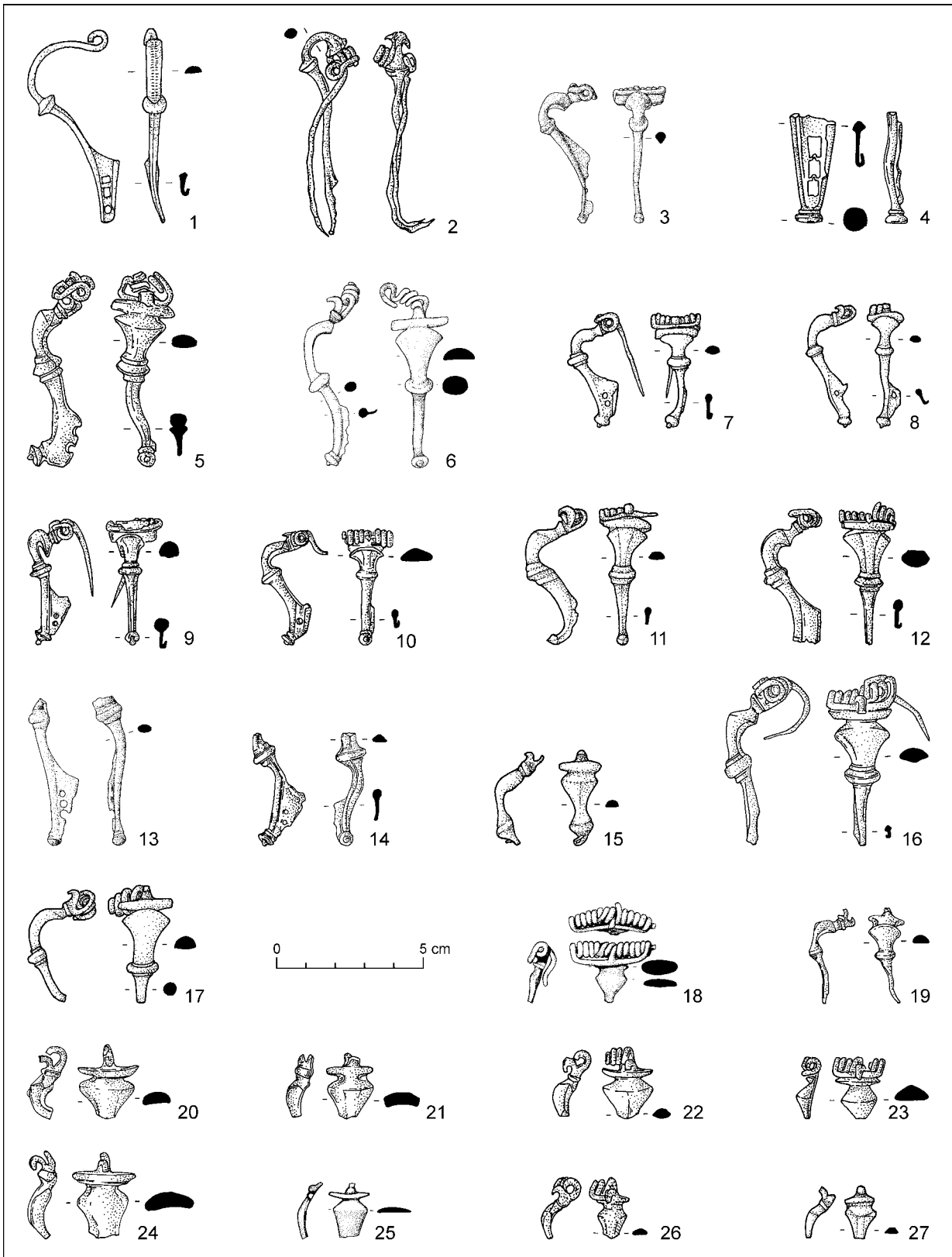

Obr. 7. Blatnice pod Sv. Antonínkem I. Spony z germánského pohřebiště. Slitiny mědi.

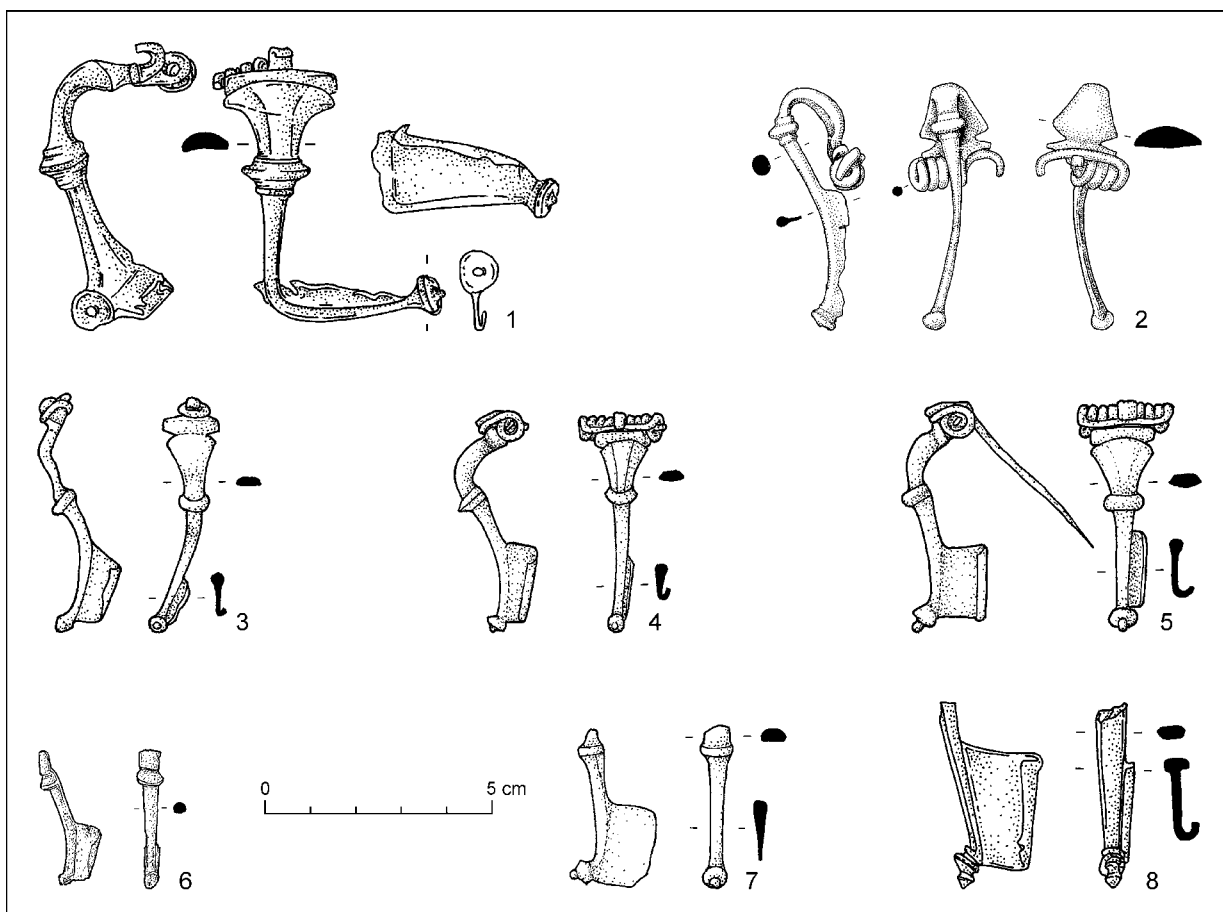
také přímo v barbariku (Maczyńska 2001, 168). Základním rozdílem oproti svým předlohám je jiné strukturování prolamování zachycovače. Ten nese čtvercové nebo obdélné otvory ale dvojici či trojici drobných kruhových otvorů. Poměrně problematické je však s ohledem na stav zachování některých exemplářů jejich přiřazení k typu A 68. Pokud nemá spona zachován zachycovač, je těžké u zlomků horních částí lučíku určit, o který typ ve škále A 67–70, 73 se jedná (kritické místo těchto

spon je uzlík ve středu lučíku, kde je spona nejtenčí a povrchové nálezy destruované orbou přináší právě množství těchto příkladů, kdy se dochovala pouze horní polovina spony odlomená před nebo za středovým uzlíkem).

Ze sledované oblasti se mi podařilo shromáždit 28 nových nálezů spon A 68, které nesou charakteristické znaky (obr. 5: 3, 4, 9; 6: 1–10, 17–19; 7: 10, 11; 8: 5–14). K roku 2002 bylo z Moravy evidováno 12 exemplářů těchto spon (Kubín

Obr. 8. Spony s prohnutým lučíkem A 2a: 1 – Blatnice pod Sv. Antonínkem III. A 18a: 2 – Moravská Nová Ves. Noricko-panonské výrazně členěné spony A 67: 3 – Vlčnov-Dolní Němčí; 4 – Suchov. A 68: 5 – Uherský Brod; 6 – Lipov; 7 – Blatnice pod Sv. Antonínkem II; 8 – Kozojídky; 9 – Veselí nad Moravou; 10 – Dolní Bojanovice; 11 – Strážovice; 12 – Bzenec; 13 – Hrubá Vrbka II; 14 – Želetice. A 67–68: 15 – Lovčice; 16 – Hrozenová Lhota II; 17 – Šardice; 18 – Lipov; 19–21, 24 – Dolní Bojanovice; 22, 26 – Želetice; 23 – Lužice; 25 – Hrubá Vrbka I; 27 – Velké Němčice. Slitiny mědi.

Obr. 9. Noricko-panonské výrazně členěné spony A 69. 1 – Vacenovice; 2 – Hrubá Vrbka II; 3, 7 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 4, 5 – Velké Němčice; 6 – Hrubá Vrbka I; 8 – Strážnice I. Slitiny mědi.

2002, 29, 104–107). Dalších 12 kusů bylo jednotlivě publikováno i po tomto datu. Dvě spony A 68 s dvojicí kruhových otvorů v zachycovači byly obsaženy v inventáři ženského kostrového hrobu ve Vyškově, datovaného do časně flaviovského období (Mikulková 2006, 484, 487, obr. 1: 1, 2). Ostatní příklady spon A 68 jsou detektorové nálezy posledních let – zlomek spony A 68 spolu s republikánským denárem z Medlovic (Čižmář et al. 2008, 126, 127, obr. 3: 7), celý kus z Klenovic na Hané (Čižmář et al. 2009, 140, 145, obr. 4: 6) a Prosiměřic (Jílek 2007, 169, obr. 1: 1), dva zlomky z Ladné (Čižmář et al. 2013, 299, 300, obr. 4: 2, 3), po jednom fragmentu z Dolních Bojanovic (Jílek 2009, 319, obr. 2: 3) a Dyjákovic (Jílek/Klanicová 2009, 320, obr. 3: 2), příp. tři zlomky spon z českomoravského pomezí v prostoru Malé Hané (Vich 2014, 715, obr. 2: 8–10, 13). Skokový nárůst počtu těchto spon je tak díky systematicky sledovaným povrchovým nálezům více než zjevný.

Spony A 68 bývají členěny na dvě chronologické skupiny (Jobst 1975, 32, 33; Maczyńska 2001, 165;

Tejral 2009, 192, 193). Starší varianty, datované do 40. až 70. let 1. stol., mají delší a užší lučik a zachycovač je prolamován třemi kruhovými otvory, zatímco mladší typy jsou menších rozměrů s masivnější konstrukcí lučíku, zvednutým knoflíkem na patce a jejich zachycovač nese dva prolamované kruhové otvory – ty jsou datovány do poflaviovského období, tj. na konec 1. a počátek 2. stol. (Völling 2005, 154). Náš soubor vykazuje výraznou převahu mladších typů spon A 68, pouze dva exempláře z Blatnice pod Sv. Antonínkem I a Hrubé Vrbky II patří k zástupcům starší varianty těchto spon (obr. 7: 10; 8: 13). Ozdobné knoflíky na patce jsou buď prosté kulovité, nebo profilované, ani v jenom případě se neobjevil pozdní výzdobný prvek, a to fasetování knoflíku.

Dominantní oblastí rozšíření spon A 68 je středodunajské barbarikum (okolo 210 kusů – stav k roku 2005; jen z trojice pohřebišť spjatých s Vanniovým královstvím – Abrahám, Kostolná při Dunaji a Sládkovičovo pochází 80 kusů – Bazovský 2005, 119–121; Kubín 2002, 104–124). Početně

výrazněji jsou ale spony A 68 zastoupeny také v przeworské kultuře (přes 270 exemplářů – *Maczyńska 2001*, 167). V Čechách se zastoupením 12 kusů představují již jen vyznívání módy podunajského šperku po zániku Marobudovy říše (*Droberjar 2016*, 829, 830).

Almgren 69

Nejmladší variantou jednodílných noricko-panonských výrazně členěných spon je typ A 69. Tvarově je téměř shodný s předchozími sponami A 68 (má méně výrazně klenutý lučík a hlavice lučíku je zbožštělejší, příp. fasetovaná). Výrazným rozdílem je pouze plný zachycovač u spon A 69. Vzhledem k více podobným tvarovým znakům bývají spony A 69 v literatuře často zaměňované za typy A 68 nebo A 73. Z nových povrchových nálezů bylo identifikováno 13 celých spon typu A 69 (obr. 5: 5–8, 10–12; 6: 20; 9: 1–5); přitom sedm z nich pochází z pohřebiště v Petrově. S určitou rezervou by k nim mohly patřit také fragmenty spodních polovin spon s velkým plným zachycovačem ze sídlišť ve Strážnici a Hrubé Vrbce I a z pohřebiště v Blatnici pod Sv. Antonínkem I (obr. 9: 6–8).

Z Moravy byly dosud uváděny pouze čtyři příklady těchto spínadel – dva exempláře z pohřebiště v Mikulově, po jednom potom z ojedinělého nálezů z Postoupek (*Peškař 1972*, 79, tab. 10: 6, 8, 11: 2) nebo z povrchového sběru v Šebetově (*Čížmář et al. 2009*, 140, obr. 3: 4). Na jihozápadním Slovensku je najdeme také na pohřebištích, v hrobech 184, 209 a 217 z Abrahámu (*Kolník 1980*, 66, 74, 77, tab. LIII: 184/e; LIX: 209/b; LXII: 217/g) nebo v hrobě 27 ze Sládkovičova (*Kolník 1980*, 137, tab. CXXXVI: 27/a). Z Čech pochází podle nejnovějšího soupisu pět spolehlivých zástupců (*Droberjar 2016*, 830). V římských podunajských provinciích (nejčastější výskyt v Panonii, Noriku, Dalmácii a Dácii) jsou spony A 69 datovány do druhé poloviny 1. stol. (*Cociš 2004*, 49; *Gugl 2008*, 35), příp. až do pozdně flaviovského období, tj. na sklonek 1. stol. (*Baumgartner 2015*, 52).

Almgren 67–68

Dalších 32 kusů spon ze souboru nových povrchových nálezů je dochováno pouze ve zlomcích (obr. 5: 13–20; 6: 11–16; 7: 12–16; 8: 15–27). Vzhledem ke skutečnosti, že se převážně jedná o horní části lučíků jednodílných spon charakteristické masivní konstrukce i profilu a přítomnosti křidélek nad vinutím, ale s absencí zachycovače, nám umožňuje je pouze rámcově přiřadit k výrazně členěným sponám typu A 67–68.

Římskoprovinciální spony západní provenienc

Nové povrchové nálezy posledních let přinesly také doklady přítomnosti některých časných typů římských spon západní provenienc, což je ve středoevropském barbariku, ale také v podunajských provinciích stále dosud ojedinělá záležitost (*Bazovský 2005*, 89–91; *Droberjar 1997b*, 276, 277). Z jižní a jihovýchodní Moravy se mi podařilo shromáždit 17 exemplářů, převážně šarnýrové konstrukce. Na zvažovanou je jistě zařazení spony typu Aucissa do kategorie západoprovinciálních spon, neboť tyto byly vyráběny také v podunajských dílnách (pro moravské území nepochybně geograficky bližších); z formálního hlediska jsem přihlédl k jejímu početnějšímu výskytu právě v západních římských provinciích, aniž bych tímto apriori stanovoval místo původu níže popisovaného nálezů.

Almgren 19a

Jednodílná bronzová spona s obloukovitě prohnutým lučíkem, plastickým žebrem v jeho horní třetině a plným trapezoidním zachycovačem byla objevena na pohřebišti Blatnice pod Sv. Antonínkem I (obr. 7: 3). Svou stavbou zcela odpovídá porýnským výrazně členěným sponám typu A 19a (Knickfibeln), variantě A 19aI dle třídění *T. Völlinga* (1994, 207–210, obr. 28), příp. typ Riha 2.6 nebo Ettliger typ 18. Jejich masivní výskyt je možné sledovat na západoprovinciálních kastelech, civilních sídlištích a pohřebištích (*Bechert 1973*, 18, tab. 17: 156–159; 18–20; *Boelicke 2002*, 66–70, tab. 26: 613–621; 27: 622–636; 28: 637–650; 29: 651–657; *Ettlinger 1973*, 70, tab. 6: 11–13; *Haa-lebos 1986*, 30, 31, obr. 10: 2–4; 30: 1–3; *Riha 1979*, 71, tab. 8: 215–219; *Schleiermacher/Flügel 1993*, 19, tab. 5: 57–59). V barbariku jsou hojně zastoupeny v inventáři žárových hrobů na pohřebištích ve středních a severozápadních Čechách (*Droberjar 1997b*, 283, 284; 1999a, 140, tab. 35: 27/8; 37: 29/2, 3; 39: 31/2; 55: 74/1, 2; 75/1; 56: 76/1; *Motyková-Šneidrová 1963a*, tab. IX: 1, 2; XII: 14, 15; XXVI: 20; XXVII: 5; 1963b, 392, 394, obr. 6: 6, 11: 3, 4, 22: 6 ad.), na jihozápadním Slovensku se vyskytly jen v kostrovém hrobě v Reci a v ojedinělém nálezů z Bernolákova (*Bazovský 2005*, 15, tab. I: 5, 6; *Kolník 1977*, 149, obr. 3: 4), z Dolního Rakouska je znám jediný nález, z povrchového sběru na sídlišti v Ringelsdorfu, který byl chybně publikován jako A 67 (*Kubín 2002*, 7, tab. VI: 4).

Co se datování týče, jedná se o provinciální formu šatových spínadel časově řazenou podle nálezů z kastleů do první poloviny 1. stol. (*v. Richthofen*

2000, 127; *Völling* 1994, 214–216), ovšem s četným výskytem i ve třetí čtvrtině 1. stol. (*Riha* 1979, 71). V barbariku jsou typickým šperkem tzv. horizontu Marobudovy říše, tedy stupně B1a (*Droberjar* 1997b, 284).

Spona typu Aucissa

Charakteristický tvar časně římských spínadel, mnohdy s kolky keltských nebo latinských jmen, představují spony typu Aucissa (*Almgren* 242) šarnýrové konstrukce s typickým kulovitým knoflíkem na patce. Starší varianty mají páskový lučik destičkovitého průřezu, mladší varianty potom lučik tyčinkovitý s polokruhovitým průřezem. Subtilní exemplář z Blatnice pod Sv. Antonínkem I, zdobený na lučíku svazky horizontálních rýh (obr. 7: 1), se tak řadí k mladším variantám spon typu Aucissa (*Riha* 5.2.4) z nálezových kontextů převážně druhé poloviny 1. stol. (*Riha* 1979, 115, tab. 26: 687, 689, 694, 698, 702, 703; 27: 705–724).

Původem těchto spon je severní Itálie, velmi brzy se místa jejich výroby rozšířila hlavně do západních provincií, ale produkční centra jsou také v jižních částech Panonie, například v Sicii (*Koščević* 1975, 53, 54). Optimum jejich výskytu je kladeno do augustovského až tiberiovského období, jejich výskyt však vyznívá až ve třetí čtvrtině 1. stol. (*Bazovský* 2005, 11; *Elschek* 2014b, 309; *Ettlinger* 1973, 92; *Riha* 1979, 114, 115). Z Moravy známe dosud tři exempláře, jeden bez nálezových okolností je uváděn z keltského oppida Staré Hradisko (*Peškař* 1972, 66, tab. 1: 4) a dva pochází z výzkumu římské stavby s apsidou z Mušova „Neurissen“ (*Bálek/Šedo* 1996, 407, obr. 7). Ze sídliště v Zohoru pochází spona typu Aucissa přímo z výplně germánské polozemnice spolu s nálezy germánské keramiky stupně B1 (*Elschek* 2014b, 309, obr. 6: 14), další čtyři spony se našly povrchovým sběrem na ostatních kvádských sídlištích jihozápadního Slovenska (*Bazovský* 2005, 12, tab. I: 1; *Elschek* 2014b, 309, obr. 6: 1–3). Význam dolního Pomoraví v časné době římské podtrhují nálezy čtyř spon typu Aucissa z Devína (*Elschek* 2014b, 309, obr. 7: 1–4). Dalších deset kusů těchto spon pochází ze středního Podunají (Dolní Rakousko, Burgenland), a to jak z germánských lokalit, tak z římských vojenských objektů (*Elschek* 2014b, 308, 309, obr. 7: 5–14). Početná skupina spon typu Aucissa se vyskytuje v Čechách (11 ks), k nejmladším variantám zde náleží dva exempláře z Nového Bydžova-Chudonic a Českého Újezda (*Droberjar* 1997b, 282). Osm exemplářů těchto spínadel se objevilo také v oblasti przeworské kultury, kam se pravděpodobně dostaly kontakty s Marobudovou říší (*Chowaniec* 2001, 49, obr. 2, 3, 5–7).

Příčně profilovaná šarnýrová spona (typ Riha 5.6, Ettlinger 32, Feugère 23b, Gaspar 30b)

Již dříve byla publikovaná (*Jílek* 2009, 319, obr. 2: 2) bronzová spona s obloukovitě klenutým lučíkem členěným deseti příčnými žebry s rytou výzdobou a zkoseným zachycovačem s kruhovým otvorem z Dolních Bojanovic (obr. 10: 6). Náleží k početné a tvarově pestré skupině šarnýrových spon typu Riha 5.6 nebo Ettlinger 32, jejíž několik zástupců se již ve středoevropském barbariku objevilo. Jedná se o povrchové nálezy z dolnorakouských sídlišť v Drösingu (*Allerbauer/Jedlicka* 2000, 840, obr. 517) a Ringelsdorfu (*Stuppner* 1990, 242, obr. 1366) nebo z východočeského sídliště v Úhřeticích (*Jílek* 2013, 164, obr. 422: 4).

Početné analogické protějšky najdeme opět zejména v Porýní, severní a východní Galii a Švýcarsku (*Ettlinger* 1973, 99, tab. 10: 15, 16; *Gaspar* 2007, 186, 187, tab. 77: 1641–1648; *Mazur* 2010, 55, tab. 19: 548; 20: 549–551; *Pietruk* 2005, 66, tab. 29: 108–111; *Riha* 1979, 124, 125, tab. 29: 765–776; 30: 780–814; *Schleiermacher/Flügel* 1993, 31, tab. 18: 213).

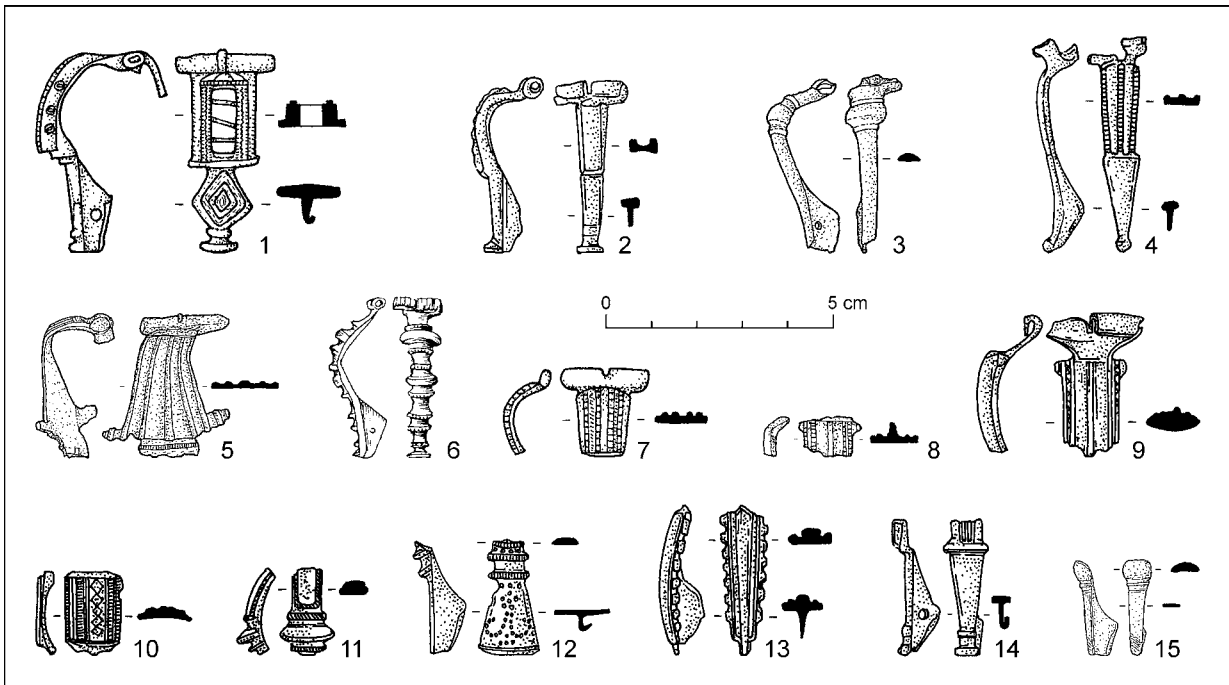
Co se týče chronologického zařazení, patří příčně profilované varianty k nejstarším typům spon šarnýrové konstrukce. *E. Riha* (1979, 124) spatřuje nejexponovanější dobu jejich nošení v poslední třetině 1. stol., ostatní autoři hovoří o delším optimu jejich výskytu: v rozmezí let 25–90 n. l. (*Ettlinger* 1973, 29), obecně v klaudivském až flaviovském období (*Schleiermacher/Flügel* 1993, 31), příp. až do konce 1. stol. (*Pietruk* 2005, 65). Shoda panuje v jejich postupném dožívání v průběhu první poloviny 2. stol. (*Gaspar* 2007, 33; *Riha* 1979, 124).

Šarnýrové spony s postranními křídélky (typ Riha 5.7, Ettlinger 34, Feugère 23d1)

S křídélky na vrcholu lučíku, příp. s profilovaným lučíkem ve tvaru písmene T (varianta Riha 5.7.3., Rieckhoff A3, Gaspar 29b)

S určitou mírou pravděpodobnosti lze do této kategorie zařadit drobný fragment horní části lučíku bronzové spony z pohřebiště v Blatnice pod Sv. Antonínkem I. Lučik nese vysoké středové svislé žebro, doplněné po obou stranách dvojicí přesekávaných plastických listů a základové báze dvou odlomených profilovaných postranních knoflíků (obr. 10: 8).

V západoevropských římských provinciích a v Británii se objevují v pestrém druhovém spektru (*Dananai* 2012, 246, obr. 19: 249, 250, 253; *Feugère* 1985, 332, tab. 144: 1803; 145: 1814, 1815; *Philippe* 2000, 127, obr. 59: 409, 60: 411; *Rieckhoff* 1975, 91, tab.

Obr. 10. Spony západořímské proveniencce. 1 – Suchov; 2 – Hroznová Lhota I; 3–5, 15 – Petrov; 6 – Dolní Bojanovice; 7, 8, 12 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 9, 10 – Josefov; 11 – Vlkoš; 13 – Veselí nad Moravou; 14 – Kozojídky. Bronz (1, 10 – se zbytky emailu; 4–9, 11, 13–15 pocínovaný povrch).

4: 45–47; *Riha* 1979, 128, tab. 31: 830–848; 1994, 115, 116, tab. 24: 2382–2384; 25: 2383–2594). Datovány jsou převážně v rámci celého 1. stol. s počátky na přelomu tiberiovského a klaudiovského období (*Nickel* 2011, 84; *Riha* 1979, 126, 127; 1994, 112, 113). Často je právě tento typ zaznamenáván na porýnských vojenských stanicích flaviovského období (*Rieckhoff* 1975, 55).

Vzhledem k fragmentárnosti blatnického exempláře není vyloučeno, že může patřit k typu šarnýrových spon s nečleněným lučíkem a postranními výčnělky (typ *Riha* 5.9), které mají horní část lučíku konstruovanou obdobně, tj. se dvěma postranními knoflíky (viz níže).

S křídélky ve středu lučíku (varianta Riha 5.7.5, Rieckhoff A2, Gaspar 29c)

Zlomek horní poloviny bronzové pocínované spony s odlomenou nožkou a chybějící jehlou pochází z pohřebiště v Petrově (obr. 10: 5). Náleží k variantě *Riha* 5.7.5 s oskou schovanou v trubičce, lichoběžníkovitým plasticky profilovaným tvarem lučíku, v místě jehož největšího rozšíření vybíhají dva postranní profilované knoflíky a nožka je oddělena příčně profilovaným pruhem. Její přítomnost v prostoru středoevropského barbarika je unikátní, jediný příklad je dosud znám z povrchového sběru na germánském sídlišti

v Drösingu v Dolním Rakousku (*Stuppner* 1991a, 237, obr. 955).

Identické kusy najdeme především v Porýní například v Asciburgiu (*Bechert* 1973, 46, tab. 9: 79), Augstu (*Riha* 1979, 129, 130, tab. 32: 866, 867), Xantenu (*Boelicke* 2002, 107, tab. 46: 968, 969) nebo ve Vindonisse (*Ettlinger* 1973, 101, 102, tab. 11: 2), dále zejména v Galii (*Feugère* 1985, 102, tab. 145: 1809, 1811–1813; *Gaspar* 2007, 182, 183, tab. 74: 1578, 1579, 1590; 75: 1592–1596; *Mazur* 2010, 56, obr. 20: 560–563; *Philippe* 2000, 117, obr. 55: 361, 362, 365) nebo v Británii (*Bayley/Butcher* 2004, 70, 71, 73, obr. 46: 95–102). V Panonii se zatím objevily pouze v Emoně (*Patek* 1942, 118, tab. XII: 12, 16), Sicii (*Koščević* 1980, 29, 30, tab. XXVII: 233, 242; XXVIII: 247, 251), Viminaciu (*Redžić* 2007, 43, tab. XX: 220, 221) a v Sapaji (*Petković* 2010, 66, tab. IX: 9), v Moesii v Novae (*Genčeva* 2004, 156, 157, tab. X: 5, 7).

Příznačné pro šarnýrové spony obecně je jejich velmi časný výskyt v rámci 1. stol. v západoprovinciálních kastelech a posléze dlouhá doba užívání. Nejčasnější výskyt spon *Riha* 5.7.5. je zaznamenán již v pozdně augustovském až tiberiovském období s maximálním optimem ve 3. čtvrtině 1. stol. (*Riha* 1979, 127). S datováním od tiberiovského po flaviovské období (cca 20–80 n. l.) souhlasí také další badatelé (*Boelicke* 2002, 106; *Feugère* 1985, 335; *Mazur* 2010, 57), jiní přežívání tohoto typu spon hledají ještě na počátku 2. stol. (*Gaspar* 2007, 33).

**Šarnýrová spona s nečleněným lučíkem,
postranními výběžky a vytaženým
plastickým knoflíkem na nožce
(typ Riha 5.9, Ettlínger 33, Feugère 14c2,
Gaspar 31c)**

Další západoprovinciální pocínovaná bronzová spona s odlomenou horní částí lučíku byla nalezena na sídlišti ve Veselí nad Moravou. Má asymetricky klenutý masivní litý lučík s podlouhlým středovým žebrem, sedm zachovalých párů postranních výběžků a zakrnělý knoflík na patce (obr. 10: 13). V poslední době jde o druhý nález z Moravy. Obdobným způsobem byl objeven také fragment příbuzného typu spony z Medlovic na Vyškovsku (Čížmář *et al.* 2009, 144, 145, obr. 5: 15). Z jiných částí středoevropského barbarika zatím výskyt varianty této spony není uváděn, i když jedna spona typu Riha 5.9 byla publikována z povrchového sběru na germánském sídlišti v Ringelsdorfu (Nebehay/Stuppner 1990e, 241, obr. 1353), ta však postrádá postranní výčnělky.

Stejně jako u předchozího typu šarnýrové spony, je také výskyt varianty s postranními výčnělky determinován na území Horní Germánie a Raetie (Bechert 1973, 44, tab. 8: 78; Boelicke 2002, 108, tab. 47: 981; Ortisi 2002, 31, tab. 14: 202; Riha 1994, 121, tab. 27: 2461), severní Galie (Dananai 2012, 236, obr. 14: 137; Feugère 1985, tab. 98: 1286; Gaspar 2007, 189, 190, tab. 79: 1694–1703; Pietruk 2005, 64, tab. 27: 100, 101) a Britských ostrovů (Bayley/Butcher 2004, 78, 79, obr. 59: 141). Chronologické postavení těchto spon je opět poněkud širší, na jednotlivých lokalitách se vyskytly v rámci nálezových kontextů od pozdně augustovských až po konec 1. stol. (Gaspar 2007, 33), třetí čtvrtiny 1. stol. (Ortisi 2002, 31) nebo druhé poloviny 1. stol. až počátku 2. stol., tj. 60–80/110 n. l. (Feugère 1985, 266, 267; Riha 1994, 120).

**Šarnýrová spona s nečleněným lučíkem
a zakrnělým knoflíkem na nožce
(typ Riha 5.10, Ettlínger 33, Rieckhoff C3,
Feugère 23b)**

Celý exemplář této bronzové spony s chybějícím vinutím a jehlou se našel na pohřebišti v Petrově (obr. 10: 3). Konstrukčně je shodný s variantami Riha 5.6 a 5.9. Charakterizuje jej zejména ohraničené, výrazné plastické žebro v místě ohnutí lučíku a poloviční plochý knoflík na patce nožky na rozdíl od kulovitého knoflíku varianty Riha 5.9. Nepatří k tak početné skupině nálezů jako přechodí varianta, oblast jejich rozšíření je však shodná, tj. zejména Porýní a Galie (Boelicke 2002, 106, tab. 45: 959; Dananai 2012, 243, obr. 17: 205–207; Feugère 1985, 332, 333, tab. 140: 1753, 1754; Nickel 2011, 219, obr. 23: 22;

Ortisi 2002, 32, tab. 15: 224; Rieckhoff 1975, 92, tab. 7: 112, 113; Riha 1979, 136, tab. 36: 973–982; 1994, 121, tab. 27: 2447, 2450; Schleiermacher/Flügel 1993, 33, tab. 18: 209, 212). Opět po jednotlivých kusech se objevují i v Panonii (Patek 1942, 118, tab. XIII: 15; Koščević 1980, 29, tab. XXVI: 214, 226; Petković 2010, 64, tab. IX: 1). Datování této varianty šarnýrových spon se pohybuje opět od klaudivského období po počátek 2. stol. (Riha 1979, 135), vrchol jejich výskytu náleží druhé polovině 1. stol. (Feugère 1985, 334; Nickel 2011, 89; Rieckhoff 1975, 55–57). Jejich přítomnost ve středoevropském barbariku zatím nebyla zaznamenána.

**Šarnýrové spony s podélně zdobeným lučíkem
(typ Riha 5.12, Ettlínger 31, Rieckhoff B,
Feugère 23, Gaspar 28)**

Poměrně homogenní skupina západoprovinciálních šarnýrových spon je dále členěna do pěti podskupin (Riha 1979, 137) podle konkrétního druhu výzdoby nebo profilu lučíku (se středovým žebrem s vhloubenou vlnicí, se třemi až čtyřmi nebo více svislými lištami, s puncovanými motivy, se střečovitým lučíkem, se širokým žlábkem mezi dvojicí svislých lišt).

*Varianta Riha 512.1–3, Rieckhoff B1, Feugère 23a,
Gaspar 28a*

Pouze fragment trapezoidní nožky s jemnou puncovanou výzdobou ve tvaru půlobloučku část lučíku se třemi profilovanými žebry na lučíku se zachoval ze spony z pohřebiště v Blatnici pod Sv. Antonínkem I (obr. 10: 12). Svou výzdobou a tvarem nožky se shoduje se skupinou spon Riha 5.12, s její variantou 1–3. Obdobnou jemnou výzdobu na nožce (trojúhelníkovitého i lichoběžníkovitého tvaru) najdeme na řadě porýnských či galských klíčových lokalitách (Gaspar 2007, 173, tab. 69: 1436, 1436A; Mazur 2010, 58, obr. 22: 598; Nickel 2011, 92, 221, obr. 24: 14; tab. 67: 2, 3; Ortisi 2002, 30, tab. 14: 180; Schleiermacher/Flügel 1993, 32, tab. 17: 199).

*Varianta Riha 5.12.2, Rieckhoff B1, Feugère 23a,
Gaspar 28b*

Tento typ bronzové spony s jednoduchým páskovým lučíkem zdobeným třemi svislými rýhovanými plastickými žebry a trojúhelníkovitou nožkou zakončenou kulovitým knoflíkem byl získán z pohřebiště v Petrově (obr. 10: 4). Typologicky náleží variantě Riha 5.12.2, která se konstrukčně vyvinula v Galii ze spon typu Aucissa (Riha 5.2.1). Ke stejnému subtypu je možné přiřadit také fragment nožky s kruhovým otvorem v zachycovací a částí lučíku s trojicí svislých plastických lišt z Kozojídek

(obr. 10: 14). Ve středodunajském barbariku nejsou tyto spony zcela neznámým elementem. Shodné protějšky byly publikovány z germánského sídliště v Seebarnu (*Preßmair 2013*, 26, tab. 4: 1), ze sídliště púchovské kultury z Liptovské Sielnice-Liptovské Mary III (*Pieta 1982*, 45, tab. IX: 9) nebo ze žárového hrobu 4 v Praze-Vysočanech (*Droberjar 1997b*, 280, obr. 5: 6).

Z jihovýchodní Moravy pochází ještě další dva fragmenty spon typu Riha 5.12.2. První je z pohřebiště v Blatnici pod Sv. Antonínkem I (obr. 10: 7). Jedná se o zlomek širšího lučíku, odlomeného v místě přechodu k nožce, která se od petrovské spony liší větším počtem svislých rýhovaných lišt. Druhý kus se našel na sídlišti v Josefově (obr. 10: 9). Zůstala zachována horní polovina lučíku s dvěma postranními svislými lištami na každé straně a středovým vystupujícím hřebenem. Hlavice lučíku je opatřena na každé straně drobným výstupkem. Všechny nové exempláře spon Riha 5.12.2 nesou stopy pocínování povrchu (zejména svislých plastických lišt). Starší analogie k nim je možné jmenovat z ojedinelého nálezu z Dobročkovic (*Peškař 1972*, 11, tab. 1: 3) a dále ze sídlišť v Úhřeticích (*Jílek 2013*, 164, obr. 420: 5), v Bratislavě-Trnávce (*Varsik 2011*, 40, obr. 15: 2) nebo v Drösingu (*Allerbauer/Jedlicka 2000*, 840, obr. 522). Novější nález z detektorové prospekce pochází z Boskovicka, z lokality Biskupice (*Vich 2014*, 708, 715, obr. 2: 11).

Také tato subvarianta šarnýrových spon s výzdobou svislých plastických lišt na lučíku byla oblíbená na širokém území od severovýchodní Galie a Raetii přes Porýní (*Dananai 2012*, 241, obr. 16: 174–186; *Gaspar 2007*, 174–177, tab. 70: 1444–1447, 1449–1451, 1454–1457, 1459, 1470; 71: 1487–1491, 1499; *Mazur 2010*, 59, obr. 23: 601, 605, 606, 608–611, 615, 616, 618; *Nickel 2011*, 90–92, obr. 24: 1–8; tab. 2: 8; 3: 3; 20: 4; 24: 1; 30: 1; 37: 6; 40: 5; 53: 7; *Rey-Vodoz 1998*, 28, tab. 13: 183, 184, 188–194; *Rieckhoff 1975*, 91, tab. 4: 49–54; 5: 59, 60, 62, 64; *Riha 1979*, 140–142, tab. 38: 1038–1040, 1047; 39: 1070–1080, 1092–1120) po Británii, kde jsou označovány jako spony série Hod Hill (*Bayley/Butcher 2004*, 74, 75, 152–154, obr. 55: 115–118, 120, 121). Tomu odpovídá jejich datování. Jejich vznik je spatřován již v klaudivovském období (*Rieckhoff 1975*, 55–57, tab. 13; *Schleiermacher/Flügel 1993*, 31). Převážně však tvoří ucelený nálezový horizont druhé poloviny 1. stol. a přelomu 1. a 2. stol. (*Dananai 2012*, 209; *Ettlinger 1973*, 98; *Mazur 2010*, 60; *Rey-Vodoz 1998*, 28) s vyzníváním do poloviny 2. stol. (*Gaspar 2007*, 33). V některých případech se objevily i v zánikových kontextech kastelu v Augstu z přelomu 2. a 3. stol. (*Riha 1979*, 139). V podunajských provinciích byly jednotlivé kusy spon Riha 5.12.2 zaznamenány v Sicii (*Koščević 1980*, tab. XXVI: 216, 227; XXVII: 234, 238) a Lauriacu (*Jobst 1975*, 27, 28, tab. 1: 4).

Varianta Riha 5.12.5, Rieckhoff B3, Feugère 23c2, Gaspar 28d

Na pohřebišti v Hroznové Lhotě byla nalezena bronzová spona šarnýrové konstrukce s lučíkem prožlabeným širokým svislým žlábkem vymezeným dvěma obvodovými plastickými lištami a plochým diskovitým knoflíkem na patce (obr. 10: 2). Jedná se o sponu typologické varianty Riha 5.12.5, která se vyvinula z mladších forem spon typu Aucissa (Riha 5.2.3). K této variantě můžeme pravděpodobně zařadit také fragment střední části bronzové spony s profilovaným knoflíkem, oddělujícím lučik od nožky a pocínovanými obvodovými lištami z Vlkoše (obr. 10: 11). Současný profil lučíku je dán přítomností vrstvy koroze ve středovém žlábků. Z Moravy ani Dolního Rakouska zatím tato spínadla doložená nemáme, v inventáři žárového hrobu 225 na pohřebišti v Abrahámu se však vyskytl pár identických bronzových spon (*Kolník 1980*, 78, tab. LXIII: 225/b1, b2). Tento hrobový celek je datován do stupně B1c (*Kolník 1971*, 519).

Geograficky jsou spony typu Riha 5.12.5 rozprostřeny ve stejných oblastech jako předchozí varianta (*Boelicke 2002*, 112, tab. 48: 1012, 1013; *Dananai 2012*, 244, obr. 18: 230–233; *Feugère 1985*, tab. 142: 1771, 1775; *Gaspar 2007*, 179, tab. 72: 1524–1527; *Philippe 2000*, 112, obr. 49: 309–316; *Rieckhoff 1975*, 52, tab. 6: 77–80; *Riha 1979*, 143, tab. 40: 1149–1151; 1994, 128, tab. 30: 2539–2544). Vyráběny a nošeny byly od klaudivovsko-neronského období po přelom 1. a 2. stol. (optimum ve flaviovském období), kontinuálně se však vyvíjí také v průběhu 2. stol. (*Dananai 2012*, 209; *Rieckhoff 1975*, 55–56; *Riha 1979*, 139; 1994, 124).

Šarnýrové spony s emailem na lučíku (typ Riha 5.17, Ettlinger 37, Feugère 26)

Spony s malými emailovými poli (varianta Riha 5.17.3, Exner I 18, Gaspar 37a)

Tyto časně emailové spony mají na lučíku malá pole různých geometrických vzorů, do nichž jsou zapuštěny emailové vložky nejčastěji červené a zelené barvy, tedy barvy vycházející z tradice keltského emailérství (*Riha 1979*, 157). Starší formy mají ještě nožku ukončenou knoflíkem, u mladších již nožka bývá stylizována do podoby zvířecí hlavičky. Na sídlišti v Josefově byl nalezen fragment tohoto typu spony, konkrétně středová rozšířená část lučíku profilovaná svislými plastickými lištami s centrální svislou plochou nesoucí vertikálně pod sebou umístěná kosočtverečná pole s částečně zachovanými červenými emailovými vložkami (obr. 10: 10).

Ve středodunajském barbariku tento typ spony, jen s poněkud užším lučíkem s kosočtverečnými poli vykládanými rovněž červeným emailem, najdeme na

sídlíšti v Bernhardsthalu (*Adler 1992, 279, obr. 587*). Spony s malými emailovými poli najdeme zejména na širokém území od Británie po Panonii v různých variantách emailových polí; konkrétně pro josefovský exemplář známe jen velmi málo identických analogií (*Exner 1939, 51, 77, 78, tab. 7: 4, 5; Gaspar 2007, 197, tab. 84: 1816, 1827; Nickel 2011, 96, 203, obr. 25: 8; tab. 30: 8; Rieckhoff-Pauli 1977, 27, obr. 5: 100*). S. *Rieckhoff-Pauli* (1977, 18) z jejich sporadického výskytu na území kastelů založených za vlády císaře Domitiána vyvozuje, že se muselo jednat o speciální ženský šperk. Mají poměrně dlouhou chronologii, vyskytují se ve vrstvách od klaudivského období do poloviny 2. stol. (*Exner 1939, 70; Gaspar 2007, 34; Nickel 2011, 95; Rieckhoff-Pauli 1977, 18; Riha 1979, 155, 157*).

Spony s prolamovaným lučíkem s vloženými drátky s korálky (varianta Riha 5.17.6)

V roce 2014 byla získána unikátní bronzová spona na lokalitě Suchov. Jedná se o šarnýrovou sponu varianty Riha 5.17.6 se širokým prolamovaným lučíkem, do něhož jsou ze strany upevněny tři horizontální bronzové drátky. Původně byly na těchto drátcích navlečeny skleněné nebo bronzové korálky. Nožka je utvářena kosočtverečně a zakončena profilovaným plochým knoflíkem. Zkosený zachycovač je prolomen jedním kruhovým otvorem. Po obvodu lučíku i nožky a na středové kosočtverečné ploše nožky jsou patrné zbytky zeleného emailu, stopově také červeného emailu (*obr. 10: 1*).

Na území středoevropského barbarika i podunajských římských provincií se jedná o první doklad jejího výskytu. Tato konkrétní varianta šarnýrové, emailem zdobené lučíkovité spony je poměrně vzácná také na území západořímských provincií. Jednotlivé analogie najdeme pouze v Saalburgu (*Böhme 1972, 80, tab. 5: 329*), v Augstu (*Riha 1979, 161, tab. 48: 1418; 1994, 141, tab. 35: 2665*), na Tittelbergu (*Gaspar 2007, 196, tab. 83: 1810*), v Laneuveville (*Pietruk 2005, 90, tab. 40: 184*) nebo Vituduru (*Rey-Vodoz 1998, 31, tab. 15: 244*). Spona tohoto typu, se třemi zelenými skleněnými korálky na středových drátcích, se však našla i v hrobě 38 v Panticapaeu (dnešním Pantikapei), římském obchodním středisku na severním pobřeží Černého moře (*Ambroz 1966, 29, tab. 14: 4*).

Nestratifikovaný nález ze Suchova je nemožné přesněji datovat, nápomocné nám tak jsou výše zmíněné exempláře z kontextů římských vojenských lokalit. Spona z Augstu je datována do rozmezí let 50–110 n. l. (*Riha 1994, 141*), exemplář z Vituduru do poplaviovského období (*Rey-Vodoz 1998, 31*), nález z Tittelbergu do širšího horizontu od klaudivského období po počátek 2. stol. (*Gaspar 2007, 46*) a neúplný kus ze Saalburgu do počátku 2. stol. (*Böhme 1972,*

16). Dobu objevení se spony v barbariku tak můžeme hledat někde v rozmezí konce 1. stol. a počátku 2. stol. a řadí se k nejstarším formám uměleckých výrobků římského emailéřského řemesla.

Šarnýrová spona typu Riha 5.6–5.17

Rámcově do 5. skupiny šarnýrových spon s oskou schovanou v trubičce podle *E. Riha* (1979, 123–161, tab. 29–48) je možné přiřadit zlomek nožky bronzové spony s plným zachycovačem z pohřebiště v Petrově, která je od lučíku oddělena mělkým profilovaným žebrem (*obr. 10: 15*). Výrazným markantem pro toto zařazení je její pocínovaný povrch. Podle tvaru nožky můžeme vynechat skupinu spon typu Aucissa a její deriváty. Obdobné utváření nožky je však možné najít na sponách typu Riha 5.6–5.17.

Germánské spony

Almgren 2a

Jednodílné bronzové spony s vysoce klenutým lučíkem, který je v místě diskovitěho uzlíku ostře zalomen a směřuje k obdélnému nebo zužujícímu se prolamovanému zachycovači patří k typu Almgren 2. Vinutí má nejčastěji čtyři závity. Rozlišují se dva základní varianty: A 2a (se spodním vinutím) a A 2b (s horním vinutím a háčkem k jeho uchytení). Nové moravské povrchové nálezy přinesly šest exemplářů těchto spínadel v různém stupni zachovalosti, které všechny můžeme přiřadit k variantě A 2a. Pět z nich pochází z pohřebiště v Blatnici pod Sv. Antonínkem I (*obr. 7: 4–8*), jeden kus potom ze sídlíště Blatnice pod Sv. Antonínkem III, které jsou od sebe vzdáleny zhruba 3 km vzdušnou čarou (*obr. 8: 7*). Na základě detailnějšího třídění *T. Völlinga* (1994, 222) náleží jedna spona k subvariantě A 2aI (s kruhovým průřezem lučíku); její lučík je nezdobený, naopak řadou svislých rýžek je ohraničen zachycovač, který je prolamován stupňovitými otvory (*obr. 7: 7*). Zbýlých pět exemplářů patří k subvariantě A 2aII (s průřezem lučíku trojúhelníkovitým nebo ve tvaru písmene D), jejichž páskový lučík bývá zdoben vbíjenými nebo rytými ornamenty a zachycovač nese kombinaci prolamovaných obdélných či stupňovitých vzorů s kruhovým otvorem (*obr. 7: 4–6, 8; 8: 6*).

Spony A 2a jsou rozšířeny na širokém území od severní Itálie přes východoalpskou oblast do Porýní a východním směrem až na Ukrajinu s výraznou koncentrací v barbariku – zejména u polabských Germánů a v przeworské kultuře (*Bockius/Luckiewicz 2004, Karte 26; Demetz 1999, Karte 33; Völling 2005, Karte 18*). Z toho také vyplývá v literatuře

panující nejednoznačnost stanovení jejich původu (germánské či negermánské – keltské, norické či severoitalské – výrobky). Pro blatnické nálezy tak nejbližší skupinu analogií najdeme zejména v hrobových nálezech středních a severozápadních Čech (*Droberjar 1999a*, 77, 78, tab. 23: 1/3; 38: 30/7; 41: 36/2; 42: 41/2; 44: 44/9; *Motyková-Šneidrová 1963a*, obr. 12: 1; tab. V: 4; XI: 8; XII: 19; XIV: 15 ad.), ojediněle také v povrchových sběrech ve východních Čechách (*Rybová 1974*, 496, obr. 11). Zajímavá je dosavadní absence tohoto typu spon na jihozápadním Slovensku a v Dolním Rakousku, nahodile se objevují pouze v púchovské kultuře – na hradiscích Liptovská Mara, Púchov nebo Sklabinský Podzámok (*Pieta 1982*, 36, 37, tab. VI: 16, 17, 20). Nedávno byl publikován první exemplář z Moravy – z Pamětic, tedy z prostoru jižní části Malé Hané, mající nepochybně vazbu ještě na české prostředí (*Droberjar/Vích 2009*, 242, obr. 2: 8). Nálezy z Blatnice pod Sv. Antonínkem tak de facto představují první doklad přítomnosti těchto druhů spon ve středním Podunají.

Spony A 2a jsou typickým zástupcem krátkodobé módní šatové ozdoby, které byly vyráběny jen o málo déle než jednu generaci během pozdně augustovského až časně tiberiovského období. Panuje tedy všeobecná shoda s jejich datací do starší fáze starší doby římské (stupeň B1a), jejich přítomnost ve stupni B1b je spíše okrajovou záležitostí (*Demetz 1999*, 113; *Droberjar 1999a*, 78; *Völling 1994*, 225, 226).

Spony s očky (Almgren 49–61)

Výraznou skupinou časných germánských šatových ozdob jsou spony s očky, nazvané podle dvojice kruhových otvorů na hlavici lučíku. V návaznosti na jejich původní třídění v rámci Almgrenovy III. skupiny se i dnes rozlišují tři základní okruhy (*Kunow 1998*, 93): spony s očky hlavní série (A 45–54) a dvě regionální vedlejší série, baltská (A 55, 56) a pruská (A 57–63).

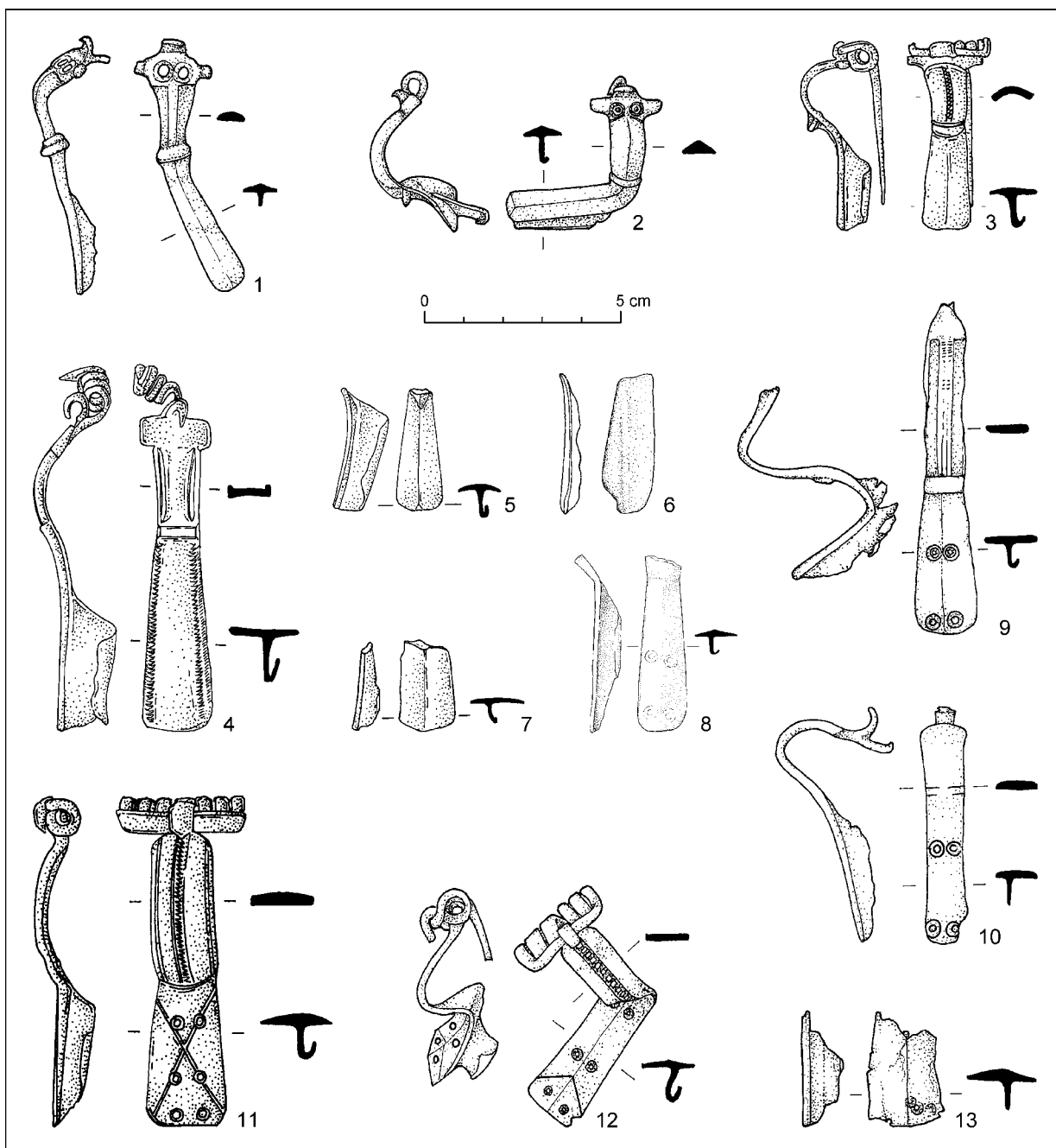
Nejstarším exemplářem pojednávaného souboru z jižní Moravy je celá, pravděpodobně mosazná spona s poměrně setřelým povrchem bez výzdoby z Polešovic (obr. 11: 1). Nese dvě, těsně u sebe provrtná očka přímo na hlavici a po stranách hlavice má umístěny jednoduché kulovité výběžky. Tyto znaky ji řadí ke sponám s očky hlavní série, typu A 49. Jejich analogie najdeme v hrobech dobřichovské skupiny ve středních Čechách (*Droberjar 1999a*, 76, 77, tab. 29: 10/5; 41: 35/3; 46: 51/2; 66: 112/3; 70: 118/2, 119/1; 83: 149/1; 91: 6, 10; *Motyková-Šneidrová 1963a*, tab. XXVI: 4), nověji také ve východních Čechách (*Horník 2015*, 146, obr. 2: 5; *Vích 2010*, 719, obr. 3: 4). Na Moravě se objevují výjimečně – v depotu z Uherského Hradiště (*Peškař 1972*, 71, 72, tab.

3: 6), stejně tak na jihozápadním Slovensku – hrob 144 z Abrahámu (*Kolník 1980*, 56, tab. XLV: 144/c2), rozorané žárové hroby v Sekulích (*Elschek 2014a*, 124, obr. 13: 2), v Dolním Rakousku byl nahodilý výskyt zaznamenán v Carnuntu (*Nowak 1990*, 216, obr. 770). V porýnských římských vojenských táborech se spony A 49 objevují již v augustovském období (*Kunow 1998*, 105), pro barbarikum je akceptováno jejich časové zařazení do mladší fáze stupně B1, tedy do B1b (*Droberjar 1999a*, 77; *Peškař 1972*, 72). V literatuře však i nadále rezonuje možnost nošení těchto šperků již ve stupni B1a a jejich opožděné uložení do hrobových výbav až stupně B1b (*Horník 2015*, 149).

Početněji máme na Moravě zastoupeny pozdní deriváty spon s očky hlavní série typu A 50–53. Typologicky přesněji lze určit zejména celé exempláře. Ohnutou, spíše mosaznou než bronzovou sponu z Rakvic přiřazují k typu A 52 naznačená očka na horní hlavici lučíku pomocí dvojice rytých soustředných kroužků (obr. 11: 2). Obdobné jsou známy z rozrušených žárových hrobů na pohřebišti v Mikulově (*Peškař 1972*, 72, tab. 3: 7), z hrobu 42 ze Sládkovičova (*Kolník 1980*, 143, 144, tab. CXLV: 42/c), z hrobů 10 a 12 z Mistelbachu (*Tejral 1970*, 114) a z povrchových sběrů v okolí Devína (*Bazovský 2011*, 488, obr. 5: 1).

Poměrně velká bronzová spona (d. 8,4 cm) s netradičně profilovaným lučíkem a dlouhou širokou lichoběžníkovitou nožkou zdobenou rytou klikátkou po obvodu z Věteřova (obr. 11: 4) představuje jakousi hybridní variantu pozdních spon s očky typu A 53, kterým očka již zcela chybí. Ke sponám typu A 53 náleží také dva celé exempláře bez oček z Petrova: jeden s výzdobou přesekávané svíslé lišty na lučíku (obr. 11: 3) a druhý zcela bez výzdoby (obr. 5: 2). Ani spony A 53 nepatří ve středodunajském nálezovém fondu k početněji zastoupeným, známe je v podstatě jen ze žárového hrobu 1 z Mikulova (*Peškař 1972*, 72, tab. 3: 8), z hrobu 37 ze Sládkovičova (*Kolník 1980*, 142, tab. CXLIII: 37/b) nebo ze sídliště v Enzersfeldu (*Stuppner 1992b*, 283, obr. 701). V Čechách se téměř nevyskytují s výjimkou nálezu z rozrušeného žárového hrobu v Dřemčicích (*Motyková-Šneidrová 1967*, 16, obr. 3: 5).

Vzhledem k absenci výzdoby koncentrickými kroužky lze také fragmenty nožek se zachycovačem z Petrova, Strážnice II a Vacenovic (obr. 11: 5–7) přiřadit obecně ke skupině pozdních spon s očky typu A 50–53. Celá tato skupina spon se objevuje v klaudivo-neronovském období (*Kunow 1998*, 106), ve středodunajském barbariku představují společný horizont s mladšími výrazně členěnými sponami typu A 68, tedy období druhé třetiny 1. stol. až konec 1. stol. (*Maczyńska 2004*, 212; *Peškař 1972*, 72, 73; *Pieta 1982*, 45; *Tejral 1970*, 151).

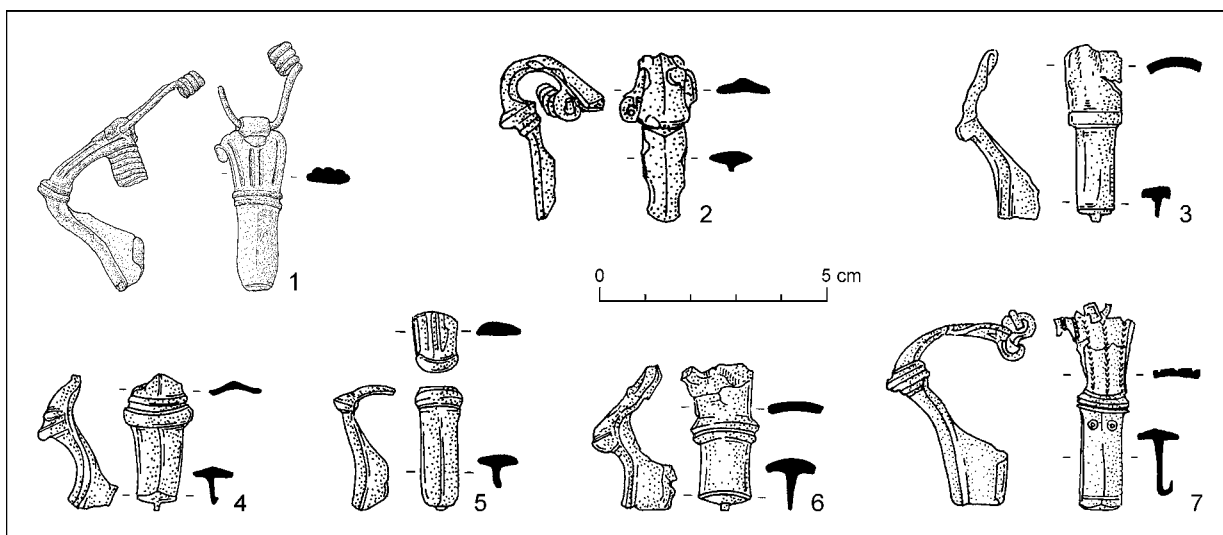

Obr. 11. Spony s očky. 1 – Polešovice; 2 – Rakvice; 3, 7 – Petrov; 4 – Věteřov; 5 – Vacenovice; 6 – Strážnice II; 8 – Hrubá Vrbka I; 9 – Hroznová Lhota I; 10 – Uherský Ostroh; 11, 12 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 13 – Veselí nad Moravou. Slitiny mědi.

Nové povrchové nálezy z jižní a jihovýchodní Moravy obohatily nálezové spektrum také o šest zástupců nejmladších variant spon s očky, tzv. pruské vedlejší série, jejichž charakteristickým znakem je puncovaná výzdoba nožky čtyřmi až šesti koncentrickými kroužky (obr. 11: 7–13). Spony se čtyřmi puncovanými kroužky na nožce a lučičkem nesoucím setřelou výzdobou pásu krát-

kých horizontálních rýžek z Hroznové Lhoty I (obr. 11: 9) nebo zcela bez výzdoby z Uherského Ostrohu (obr. 11: 10) lze typologicky přiřadit k variantě A 59–60. Spony s vertikálním přesekávaným pásem na lučičku a šesti puncovanými kroužky spolu s rytým V, nebo X-motivem na nožce z Blatnice pod Sv. Antonínkem I (obr. 11: 11, 12) představují typ A 61.

Obr. 12. Vendické spony: 1 – Vlčnov-Dolní Němčí; 2, 6–7 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 3 – Čejkovice II; 4 – Strážnice II; 5 – Dolní Bojanovice. Slitiny mědi.

Rámcově do skupin spon s očky typů A 57–61 patří také zlomky nožek s výzdobou soustředných kroužků z Hrubé Vrbky I a Veselí nad Moravou (obr. 11: 8, 13). Tento soubor tak výrazně znásobuje dosavadní počet nálezů z moravského území. Dosud jsou publikovány pouze tři: celý exemplář z chaty 3 z Mušova-Na Pískách (Komoróczy 1997, 171, obr. 4: 1), fragment z rozrušeného žárového hrobu z Vracova (Peškař 1972, 73, tab. 3: 5) a zlomek z povrchového nálezu z Pustiměře (Čizmář *et al.* 2010, 126, obr. 5: 6). Lépe vybavenou oblastí sponami A 57–61 s výskytem jak na pohřebištích, tak na sídlištích je jihozápadní Slovensko (Bazovský 2005, 39, tab. XIII: 5–9; Březinová 2003, 35, tab. 32: 6; Elschek 2014a, 124, obr. 13: 3; Kolník 1980, 70, 132, 151, 152, tab. LVI: 198/a; CXXIX: 9/b; CLIV: 65/e) a zejména Dolní Rakousko s převažujícími sídlištními nálezy, například Drösing (Allerbauer/Jedlicka 2001a, 644, obr. 644; Nebhay/Stuppner 1990a, 221, obr. 894; Stuppner 1984, 285, obr. 497; Stuppner 1992a, 283, obr. 695), Ringelsdorf (Allerbauer/Jedlicka 2001b, 659, 660, obr. 771; Jedlicka/Schmid 2000, 848, obr. 589; Nebhay/Stuppner 1990d, 239, obr. 1316), Enzersfeld (Karl/Karl 1997, 496, 497, obr. 516; 536; 2001, 648, obr. 693) nebo Seebarn (Preßmair 2013, 27, 28, tab. 4: 3–6). V Čechách jsou zastoupeny, rovněž minimálně, sídlištní nálezy z Tuklat (Švoboda 1948, 60, 61, obr. 3: 3) a Vrdů (Motyková-Šneidrová 1967, 48, obr. 15: 16).

Spony s očky vedlejší pruské série jsou maximálně koncentrovány v severních oblastech barbarika, ve wielbarské a przeworské kultuře a v Pobaltí (Maczyńska 2004, 217, Karte 3; 4; Pfeiffer-Frohnert 1998, 128, obr. 1). Není přítom možné

definovat jednotné centrum jejich výroby, existovalo nejspíše množství lokálních dílen. Co se týče chronologického postavení spon A 57–61, jsou považovány za vůdčí typ horizontu B2a (na Moravě horizont B1c), tedy období pozdně flaviovského až trajánského, konec 1. stol. až začátek 2. stol. (Maczyńska 2004, 213; Pfeiffer-Frohnert 1998, 130, 133). V odlehlejších oblastech, například v Mazovsku mohou v inventáři hrobů přetrvávat až do přelomu 2. a 3. stol. – zejména zástupce varianty A 61 (Twardo 2003, 178).

Vendické spony Almgren 26 a 28 (Rollenkappenfibeln)

Široká skupina spon severních oblastí barbarika, mylně připisovaná kmeni Vendů (Bazovský 2005, 40), má své ojedinělé zástupce také u Markomanů a Kvádů. Náleží do II. Almgrenovy skupiny a dělí se na dvě hlavní série: západní, s háčkem k uchycení tětiny (A 24–31, 34) a východní, s vinutím schovaným v pouzdře (A 37–43). Nejstaršími příklady těchto spínadel ze sledovaného regionu je šest exemplářů bronzových dvojdiálních spon s mírně se rozšiřujícím páskovým lučičkem zdobeným rytými liniemi nebo svislými vyraženými pásky, jednoduchým středovým žebrem a nezdobenou střechovitou nožkou s plným zachycovačem z rozrušených pohřebišť v Blatnici pod Sv. Antonínkem I a Vlčnově-Dolním Němčí a ze sídlišť v Čejkovicích, Strážnici II a Dolních Bojanovicích (obr. 12: 1–6). Mají shodné znaky s typem A 26, tedy mladší variantou spon západní série s vinutím chráněným polokruhovitým krytem. Nejbližší analogie k nim najdeme v žárovém hrobě

19 z Mikulova (*Peškař 1972*, 69, tab. 2: 6, 7), v žárovém hrobě 9 z Velatic (*Jílek/Kuča/Sojková 2011*, 250, tab. VI: 7), v hrobech 57 a 72 z Abrahámu (*Kolník 1980*, 34, 37, tab. 21: 57d; XXIV: 72b), ze sběru na pohřebišti v Mistelbachu (*Friesinger 1976*, 18, tab. 3: 2, 3), na sídlištích v Drösingu (*Nebehay/Stuppner 1990b*, 224, obr. 948) a Ringelsdorfu (*Nebehay/Stuppner 1990e*, 241, obr. 1345) nebo v inventáři několika hrobů na pohřebišti v Dobřichově-PiCHOŘE (*Droberjar 1999a*, 82, 83, tab. 8: III/2; 51: 62/1; 81: 148/10). Hlavním těžištěm jejich výskytu je však území mezi Labem a Odrou (*Leube 1998*, 60, 61, obr. 1; 4; 5). V určitých ohledech je rozdílná jejich datace podle místa nálezu, zatímco v dolním Polabí jsou datovány poměrně časně, již do stupně B1a (*Cosack 1979*, 32; *Leube 1998*, 58), v Čechách se s nimi musí pravděpodobně počítat v celém stupni B1 (*Droberjar 1999a*, 83, 84). Na Moravě a v Dolním Rakousku jsou většinou řazeny do stupně B1c, tj. do druhé poloviny 1. stol. (*Tejral 1998*, 390). *I. Peškař (1972*, 68, 69) je považuje za o něco mladší, až z poslední třetiny 1. stol. nebo z období kolem roku 100.

Z povrchového sběru na rozrušeném pohřebišti v Blatnici pod Sv. Antonínkem I pochází také další zástupce západní série vendických spon, a to typu A 28. Jedná se o dvojdišnou bronzovou sponu s rozšiřujícím se lučikem zdobeným třemi pásy svislých vbíjených linií, profilovaným středovým žebrem a dlouhou úzkou střechovitou nožkou zdobenou v horní části dvojicí koncentrických kroužků (obr. 12: 7). Na Moravě je dále najdeme v žárových hrobech v Břeclavi a Vracově (*Peškař 1972*, 69, tab. 2: 1, 2, 4, 5), v Dolním Rakousku například na sídlišti v Ringelsdorfu (*Nebehay/Stuppner 1990f*, 241, obr. 1360; *Stuppner 1991c*, 248, obr. 1125). Identický pár honosnějších stříbrných spon se objevil v inventáři hrobu 12 ze Sládkovičova (*Kolník 1980*, 133, tab. CXXX: 12/c1, c2). U tohoto typu spon panuje ještě větší nejednotnost ohledně jejich časového zařazení. *T. Völling (1994*, 233, 234) vidí jejich výrobu a užívání již v první polovině 1. stol., zatímco *A. von Müller (1957*, 21) vztahuje počátky jejich výskytu nejdříve k polovině 1. stol. *I. Peškař (1972*, 69) díky společnému výskytu A 28 s trubkovitou sponou A 75 v žárovém hrobě ve Vracově klade dobu jejího nošení spíše až do druhé poloviny 1. stol., do stupně B1c. Na delší chronologii spon A 28 poukazuje *A. Leube (1998*, 59), který upozorňuje na jejich doznívání v průběhu 2. stol.

PROLAMOVANÉ OPASKOVÉ ZÁPONY (LOCHGÜRTELHAKEN)

Naprostou novinkou v moravském nálezovém fondu po zlomu letopočtu je výskyt dvou bronzových prolamovaných opaskových zápon. První z nich pochází z Vitčic nedaleko Kojetína (obr. 3: 2).

Poměrně dlouhý, bohatě profilovaný exemplář (d. 11 cm) má středový kroužek doplněný dvěma půlměsícovitými výběžky, jazýček zápony má střechovitý průřez a je ukončen kuličkou. Obdélníková příchytná destička pomocí dvou nýtů nasedala na železnou část opasku, po níž zbyly jen zkorodované části na jejím konci. Jedná se o ojedinělý nález v lesním prostředí v nadmořské výšce 284 m. Jiné předměty z doby laténské nebo římské se v okolí nálezu nevyskytovaly, jen 210 m jihovýchodním směrem byla nalezena germánská jednoduchá bronzová spona s obdélníkovitou nožkou, datovatelná do 4. stol. Druhý, téměř shodný příklad bronzové prolamované zápony pochází z areálu germánského pohřebiště v Hroznové Lhotě I (obr. 3: 3). Je o něco kratší (d. 9 cm), jazýček zápony má trojúhelníkový průřez a obdélná příchytná destička se třemi otvory pro nýty je zdobená pásy svislých perlovců a šikmými rýžkami.

Oba exempláře můžeme přiřadit k bronzovým prolamovaným záponám s otvorem typu Voigt A, příp. A1, zakončeným kulovitým knoflíkem (*Voigt 1971*, 236–239, obr. 7; 9). Tyto typické součásti ženského opasku se začínají objevovat ve stupni LTD1 (v Čechách až v LTD2a), v největší oblibě byly v pozdně laténském až časně římském období (LTD2b/Eggers A) a jejich doznívání je patrné v tzv. horizontu Marobudovy říše, tj. ve stupni B1a (*Droberjar 2006b*, 624, 626; *Jílek a kol. 2013*, 63; *Voigt 1971*, 247, 248; *Völling 2005*, 190, 191). Prolamované zápony typu Voigt A jsou rozšířeny ve středním, severovýchodním a jihovýchodním Německu v kelto-germánské kontaktní oblasti, odkud se pravděpodobně spolu s nositeli grossromstedtské kultury rozšířily také do Čech a později prostřednictvím Markomanů i dále na východ. Produkční oblast jejich výroby dosud nebyla jednoznačně lokalizována, pravděpodobně byly výsledkem činnosti putujících řemeslníků (*Jílek a kol. 2013*, 63, 64; *Voigt 1971*, 252, 253).

Na Moravě se dosud objevily pouze čtyři exempláře opaskových zápon staršího typu (ostruhovité a s plastickým středovým žebrem) z oppida Staré Hradisko (*Meduna 1968*, 58–61, obr. 2). Z časně nebo starší doby římské najdeme nejbližší analogie prolamovaných zápon typu Voigt A v Čechách – v žárových a kostrových hrobech plaňanské skupiny v Radovesicích, Tišicích, Lipenci a Praze-Smíchově (*Motyková-Šneidrová 1961*, 406, 407, obr. 1: 1, 3, 4, 7, 23), v Lékařově Lhotě (*Motyková-Šneidrová 1963a*, 28, obr. 8: 1), v Třebusicích (*Droberjar 2006b*, 626, 627, obr. 20: 4) nebo z rozrušených žárových hrobů na pohřebišti v Nebovidech (*Beneš/Horník/Kašpárek 2011*, 106, obr. 2: 12, 13). Nejnovější nález pochází z chaty 3/1996 na východočeském sídlišti ve Slepoticích (*Jílek a kol. 2013*, 63, 117, tab. 55: 6; 123: 3).

DESTIČKOVITÉ OSTRUHY (STUHLSPOREN)

S nejstarším germánským osídlením Moravy souvisí také výskyt destičkovitých (stoličkovitých) ostruh typu Jahn 23. Je pro ně typická bronzová destička s výraznými trojúhelníkovitými křídélky se dvěma nýty a nasazený železný trn (Jahn 1921, 24, obr. 23). Novými povrchovými sběry byl objeven kompletní exemplář na lokalitě Čejkovice I (obr. 3: 4). Na pohřebišti v Blatnici pod Sv. Antonínkem I byla potom nalezena další podobná germánská ostruha, z níž se zachovala pouze bronzová destička (obr. 3: 5). Jelikož chybí trn, je možné v tomto případě uvažovat o přiřazení k typu Jahn 20 (bronzová destička a bronzový trn) nebo k výše zmíněnému typu Jahn 23 (bronzová destička a železný trn). V třídění E. Romanové náleží tyto ostruhy ke skupině IIb–IIc s bočními křídélky trojúhelníkovitými nebo ve tvaru přesýpacích hodin (Roman 1998, 170, tab. I: 5, 6; II: 1–5). Tyto tvary jsou v przeworské kultuře datovány do stupňů B1b–B2 (Roman 1998, 171). A. von Müller (1957, 51, tab. 11d) je řadí do své skupiny A, 1. série, datované do 1. stol., do stupně B1.

Na Moravě se jedná o nové zjištění, doposud nálezy tohoto typu neznáme. Chronologicky nejbližšími příklady jsou tři typologicky vyvinutější ostruhy typu Jahn 35 a 37 z birituálního pohřebiště v Mikulově ze stupně B2 (Peškař 1964, 566, 567, tab. 104: 1, 3; 119: 5). Analogické kusy ostruh Jahn 20 nebo 23 však najdeme na jihozápadním Slovensku, v žárových hrobech z Kostolnej pri Dunaji a Sládkovičova (Kolník 1980, tab. XCIII: 25i–2; XCIV: 26i; XCVI: 31h; CII: 37f; CXIII: 58d; CXLIX: 51e, 1; CLXIII: 86c–d aj.), ze Zohora (Bazovský 2007, 288, obr. 3: 3; Elsček 2009, 245, obr. 4: 5); v Dolním Rakousku na pohřebišti v Mistelbachu (Mitschamärheim 1956, 210, obr. 13: 1, 1a) či Waidendorfu (Preis/Plöyer/Schmitsberger 2014, 280, obr. 69: 19–25) nebo v Čechách z urnových nekropolí v Dobřichově-PiCHOŘE (Droberjar 1999a, 110, 112, tab. 11: 4/4; 57: 78/5), Třebusicích (Droberjar 2006b, 642, 643, obr. 32: 2, 3) a v kostrovém hrobě ze Semčic (Droberjar/Waldhauser 2012, 894, 896, obr. 4). Destičkovité ostruhy s křídélky se nacházejí také ve výbavě třetiny bohatých hrobů typu Lübsow. Jmenovat můžeme příklady ze Zohoru (Elsček 2013, 99, obr. 4: 11, 12), Schwechatu (Künzl 1997, 152, obr. 13: 1), Zlivi (Droberjar 2006b, 642, 643, obr. 32: 5), Prahy-Bubenče (Droberjar 2014, 423, 424, obr. 12: 1, 2, 24), Bordesholmu – hrob 1534 (Saggau 1981, 64, tab. 72: f), Hagenowa (Lüth/Voß 2000, 175–177,

187, obr. 20: 1), Marwedelu – hrob 1 (Laux 1992, 337, obr. 9: 8), Quetzdölsdorfu (Nitzschke/Schröter 1989, 79, obr. 7: 5) nebo ze Zgliczyna Pobodzego (Grzymkowski 2006, 63, 64, obr. 6: 1, 2). V menší míře se železné exempláře objevují na pohřebištích przeworské kultury – hroby 60 a 97 z Kamieńczyku (Dąbrowska 1997, 95, tab. XXIX: 7; LI: 12, 13), hrob 413 z Niedanowa (Ziemlińska-Odojowa 1999, 120, tab. CLI: 4) nebo v Grzybowie (Garbacz 2000, 122, 123, tab. LX: 11). Nahodile je najdeme také na germánských sídlištích, například Bernhardsthal (Adler/Nebhay 1990, 219, obr. 859), Drösing (Nebhay/Stuppner 1990a, 221, obr. 889; Stuppner 1984, 286, obr. 515), Ringelsdorf (Nebhay/Stuppner 1990c, 239, obr. 1299) nebo Petczyska – stan. 2 (Kontny/Rudnicki 2002, 148, obr. 2: d). Oblastí jejich největšího rozšíření zůstává dolní Polabí, kde jsou typickým milodarem řady bojovnických žárových urnových hrobů, například na pohřebišti v Bornitzu (Voigt 1975, 303, 304, obr. 9: g; 10: d; 17: l; 18: d; 20: e), v Hamfelde (Bantelmann 1971, 27, tab. 18: 120/b; 41: 303/f; 45: 318/h; 46: 329/a–b; 54: 366/e, g; 62: 403/h; 118: 26d), v Pölitze (Cosack 1979, 79, tab. 65: 4), ve Schkopau (Schmidt/Nitzschke 1989, 74, 94, 95, tab. 42: 175/e; 81: 28) či v hrobě 150 z Putensen (Wegewitz 1972, 275, tab. 36: 150). Ojedinele se s nimi setkáme také v časně římských horizontech porýnských kastelů, například v Halternu (Müller 2002, 45, 187, tab. 46: 513).

METALOGRAFICKÁ ANALÝZA VYBRANÝCH SKUPIN NÁLEZŮ (RFA)⁴

Vybraní zástupci kovové industrie (celé kusy nebo zlomky charakteristických typů) byli podrobeni měření jejich materiálového složení metodou röntgenově-fluorescenční spektrometrie (RFA) příručním RTG-fluorescenčním spektrometrem InnovX Delta Premium. Jedná se o relativně přesnou a rychlou nedestruktivní metodu pro kvalitativní i kvantitativní prvkovou analýzu, která ji umožňuje provést i s malým množstvím zkoumaného materiálu a krátkou dobou přípravy vzorků. Vzorky byly ozařovány röntgenovým zářením s dostatečnou energií, čímž došlo k excitaci atomů ve vzorcích a vyzáření charakteristického sekundárního röntgenového záření (podrobněji k vlastní metodě viz Nechováral 2017, 8–27). Místa měření byla vybrána na povrchu artefaktů, mohou tak být zatížena statistickou chybou související s měřením sekundárně zvětralého produktu a přítomností reziduí nečistot z půdy. Z toho vyplývají

⁴ Analýzu provedl Mgr. Martin Moník, Ph.D., Katedra geologie, Přírodovědecká fakulta UP Olomouc v únoru a březnu 2017. Vzorky z lokality Hrubá Vrbka analyzoval Mgr. Martin Hložek, Ph.D., Technické muzeum v Brně.

Tabela 1. Přehled procentuálního zastoupení vybraných prvků v materiálovém složení předmětů.

Bronzové nádoby/Bronzegefäße	Cu	Zn	Sn	Ag	Pb	Sb	Fe
E 140/142 (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	55,058	0,134	11,502	0,326	1,075	1,126	0,943
E 154 (Bánov)	64,605	0	14,121	0,452	12,721	0	0,693
Radnůti 77–79/Raev 18b (Strážnice I)	53,770	0,152	11,988	0	19,811	0	1,550
Opaskové zápony/Gürtelhaken	Cu	Zn	Sn	Ag	Pb	Sb	Fe
Hroznová Lhota I	54,725	0,164	35,042	0,486	2,980	0,801	0,852
Vitčice	24,989	0,154	46,477	0,360	4,344	0,371	18,842
Pozdně laténské a germánské spony/ Spätlatènezeitliche und germanische Fibeln	Cu	Zn	Sn	Ag	Pb	Sb	Fe
A 18a (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	49,742	8,008	0,754	0	2,252	0	1,599
A 18a (Moravská Nová Ves)	51,537	4,974	0,353	0	0,069	0	3,250
A 2a (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	66,970	6,105	1,175	0	1,255	0	4,079
A 2a (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	60,257	8,323	0,884	0	0,536	0	0,757
A 2a (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	64,678	6,418	0,955	0,315	0,219	0	1,423
A 2a (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	65,292	8,398	0,483	0,369	0,203	0	0,823
A 2a (Blatnice pod Sv. Antonínkem III)	73,411	9,215	0,540	0	0,216	0	0,256
A 26 (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	71,817	6,390	0	0	0,123	0	1,288
A 26 (Dolní Bojanovice)	68,812	1,805	6,041	0	1,224	0,258	0,872
A 26 (Strážnice II)	45,319	3,364	3,475	0	0,298	0,114	3,088
A 28 (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	65,617	4,904	1,430	0	0,228	0,061	0,825
A 49 (Polešovice)	76,194	10,946	0,695	0	0,305	0,109	0,152
A 53 (Petrov)	65,573	5,432	1,674	0	0,454	0,049	1,189
A 53 (Petrov)	50,859	5,126	0	0	0,095	0	1,388
A 50–53 (Petrov)	55,033	8,060	0,936	0	0,330	0,044	0,985
A 59–60 (Uherský Ostroh)	69,555	5,466	3,501	0	0,280	0,101	3,181
A 59–61 (Veselí nad Moravou)	64,524	7,963	2,979	0	2,136	0,154	2,361
A 61 (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	77,348	13,147	3,267	0	0,464	0,065	0,426
A 61 (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	68,357	11,936	5,358	0	0,346	0,140	0,287
A 61 (Hroznová Lhota I)	64,452	5,566	7,859	0	0,460	0,198	0,679
Noricko-panonské spony/Norisch-pannonische Fibeln	Cu	Zn	Sn	Ag	Pb	Sb	Fe
A 236c (Petrov)	56,391	6,193	0,172	0	0,137	0	1,975
A 236n (Želetice)	26,514	0,779	14,077	0	8,854	0,133	4,133
A 238b (Boršice u Blatnice)	65,71	10,288	1,335	0	0,868	0	3,048
A 238n–o (Boršice u Blatnice)	69,85	10,779	1,315	0	1,740	0	4,216
A 67 (Vlčnov-Dolní Němčí)	89,116	6,441	0,335	0	0,122	0	0,409
A 67 (Suchov)	70,567	9,38	1,888	0	1,183	0	4,103
A 68 (Veselí nad Moravou)	63,958	6,358	2,805	0	1,096	0,151	3,279
A 68 (Kozojídky)	50,404	2,947	0,486	0	0,089	0,035	2,468

Tabela 1. Pokračování.

Noricko-panonské spony/Norisch-pannonische Fibeln	Cu	Zn	Sn	Ag	Pb	Sb	Fe
A 68 (Petrov)	48,578	4,599	1,311	0	0,291	0,102	2,709
A 68 (Petrov)	59,963	5,576	1,377	0	0,303	0	2,036
A 68 (Petrov)	66,008	9,106	0,230	0	0,086	0,035	0,761
A 68 (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	60,263	3,322	12,961	0,516	0,967	0,119	2,041
A 68 (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	62,887	5,651	0,089	0	0,183	0,051	0,804
A 68 (Hroznová Lhota I)	71,517	5,456	0,156	0	0,027	0	0,874
A 68 (Hroznová Lhota I)	70,282	4,218	0,596	0	0,244	0,052	1,472
A 68 (Hroznová Lhota I)	59,729	3,793	2,271	0	0,257	0,054	2,373
A 68 (Hroznová Lhota I)	81,019	5,745	0,566	0	0,133	0,069	0,629
A 68 (Hroznová Lhota I)	61,947	2,292	0,479	0	0,059	0,043	1,660
A 68 (Hroznová Lhota I)	67,610	5,671	0,254	0	0,024	0,038	0,685
A 68 (Strážovice)	82,933	9,751	0,042	0	0,089	0,037	0,511
A 68 (Želetice)	56,516	5,029	0,258	0	0,077	0,089	1,196
A 67–68 (Hroznová Lhota II)	76,134	8,38	0,357	0	0,077	0,034	0,634
A 67–68 (Šardice)	67,210	5,847	2,862	0	1,579	0	1,238
A 69 (Vacenovice)	45,156	0,13	31,120	0	0,272	0,086	1,427
A 69 (Velké Němčice)	50,628	0,599	8,774	0	7,576	0,140	1,286
A 69 (Velké Němčice)	54,323	3,880	10,894	0	8,849	0,083	1,605
A 69 (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	60,706	3,215	5,268	0	0,264	0,065	1,239
A 69 (Petrov)	49,771	3,361	0,982	0	0,278	0,036	3,439
A 69 (Petrov)	66,958	4,952	0	0	0,174	0,083	1,422
A 69 (Petrov)	66,534	3,337	12,196	0	0,500	0,136	0,760
A 69 (Petrov)	51,501	3,483	3,727	0	0,386	0	3,194
A 69 (Petrov)	62,145	3,346	8,612	0	0,321	0,107	1,252
A 69 (Petrov)	69,159	1,512	9,988	0	0,424	0,129	0,888
Západořímské spony/ Römische Fibeln der westlichen Provenienz	Cu	Zn	Sn	Ag	Pb	Sb	Fe
A 19a (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	86,207	4,744	0,896	0	0,760	0,215	0,759
Riha 5.7.5 (Petrov)	66,453	10,133	0,749	0	0,337	0,027	1,540
Riha 5.10 (Petrov)	50,906	4,091	3,013	0	1,056	0,125	3,232
Riha 5.12.1–3 (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	76,249	10,170	3,723	0	3,369	0,061	0,918
Riha 5.12.2 (Blatnice pod Sv. Antonínkem I)	49,297	2,594	21,490	0	8,233	0,146	2,123
Riha 5.12.2 (Petrov)	49,698	5,864	0,707	0	0,446	0,080	2,610
Riha 5.12.2 (Josefov)	57,128	0,330	15,533	0	11,561	0,188	1,131
Riha 5.12.5 (Hroznová Lhota I)	51,974	4,650	8,602	0	2,915	0,133	1,580
Riha 5.12.5 (Vlkoš)	72,841	4,858	5,050	0	5,417	0,151	0,427
Riha 5.17.6 (Suchov)	64,903	8,294	3,529	0	5,637	0,086	5,002

relativně vysoké hodnoty některých prvků (zejména křemíku), které se v měřeném souboru pohybovaly od 2,5 do 35%. Přestože jde o metodu orientační, její výsledky jsou dostatečně relevantní pro určení materiálového složení kovových výrobků. Přesnější výsledky je možné získat jen destruktivní metodou – odebráním mikrovzorku ze středu předmětu.

Získané výsledky měřeného souboru (68 ks) jsou pouze výběrové (tabela 1), přesto potvrzují závěry metalografických zjištění časné římských kovových předmětů z pohřebišť v Dobřichově-PiCHOŘE a Třebusicích (404 ks). Bronzové předměty jsou v menšině (21 ze 68 ks, tj. 31%), patří k nim obě opaskové zápony, nádoby a téměř čtvrtina exemplářů v rámci kategorie spon. Všechny ostatní spony jsou ze slitin mědi a zinku, tedy mosazi (76%). Podle obsahu zinku je můžeme označit za výrobky z antické mosazi, tzv. aurichalka (střední obsah zinku v rozmezí 5–10% – *Droberjar/Frána 2004*, 442). Téměř tři čtvrtiny analyzovaných mosazných spon (30 z 41 ks, tj. 73%) byly zhotoveny z velmi kvalitní mosazi s příměsí cínu a olova menšími než 1%, tedy identická situace jako v Čechách (*Droberjar/Frána 2004*, 450). Méně čistou mosaz s příměsí cínu více než 1% či s malým obsahem zinku obsahovalo 11 kusů spon (tj. 27%). Takto smíšený charakter mají většinou slitiny, do nichž se dostaly příměsi z recyklace starých přetavovaných předmětů (*Droberjar/Frána 2004*). Pozorovatelný rozdíl nacházíme mezi germánskými a římskoprovinciálními sponami (spony vyrobené z bronzu reprezentují v souboru germánských spínadel jednu desetinu, zatímco u římskoprovinciálních třetinu; kvalitní mosazné výrobky s nízkým obsahem nezáměrných příměsí jsou v procentuálním poměru 61 : 83, opět ve prospěch římskoprovinciálních). Je tu tedy rozdíl oproti českému souboru, na němž byla konstatována stejná kvalita germánských a římských mosazných spon v časné době římské (*Droberjar/Frána 2004*, 459).

Při sledování podílů minoritních příměsí ve slitinách jsme dospěli k následujícím závěrům. Stříbro se v poměrně vysoké koncentraci objevilo pouze v materiálovém složení opaskových přezek, bronzových nádob a ve sponách A 2a a A 68 z Blatnice pod Sv. Antonínkem I (0,36–0,52%). Olovo ve větší koncentraci nacházíme u dvou spon A 69 z Velkých Němcic (7,58–8,85%), u západořímských šarnýrových spon typu Riha 5.12 (3,37–11,56%) a zejména u všech bronzových nádob (1–19,81%). Potvrzuje se tak skutečnost, že římské kovové nádoby byly vyráběny kromě cínového také z olovnatého bronzu (*Droberjar/Frána 2004*, 450, 451). Hodnoty antimonu se u mosazných spon pohybovaly v těchto intervalech: 65% vzorků pod 0,1%, ale pouze 29% pod 0,02%. Na povrchu všech spon vyráběných v zápa-

dořímských provinciích bylo patrně vyšší množství cínu (0,71–21,49%). Jde tedy o potvrzení známého faktu, že tato skupina spínadel byla pravidelně pocínovaná, čímž dosahovala stříbřitého lesku.

V Čechách se z antické mosazi (aurichalka) vyráběly zejména klasické spony s očky. Vzhledem ke stejnému materiálovému složení římskoprovinciálních a germánských spon byl vysloven názor o dovážení antické mosazi pro germánské kovolitectví ve formě ingotů nebo šrotu určeného k přetavení v časné a starší době římské (*Droberjar/Frána 2004*, 458, 459). Pro území Moravy zatím k dispozici tak rozsáhlé metalografické analýzy nemáme, z výše předložených výsledků vyplývá nižší procentuální podíl kvalitních mosazných výrobků v porovnání s českým územím. Na vzorku artefaktů se tak alespoň podařilo potvrdit kvantitativní dominanci spon ze slitin mědi, hlavně mosazi, nad sponami bronzovými v průběhu 1. stol. (podíl mosazných exemplářů v jednotlivých kategoriích spon: spony s prohnutým lučíkem – 100%, vendické spony – 75%, spony s očky – 89%, noricko-panonské spony s křídélky nebo dvěma uzlíky na lučíku – 75%, výrazně členěné spony – 72%, západořímské spony – 60%) a použití olovnatého bronzu k výrobě kovového římského nádobí.

ZÁVĚRY

Předložený soubor nových povrchových nálezů částečně z jižní a zejména z jihovýchodní Moravy podtrhuje důležitost tohoto typu pramenů pro poznání počátků vývoje germánského osídlení středodunajského barbarika. Byla potvrzena kumulace osídlení podél toku řeky Moravy, a to zejména východně od ní (obr. 1).

Otázkou je, jak se na základě nestratifikovaných nálezů postavit k nově zaznamenanému výskytu některých starobylých typů předmětů, mající základ v pozdně laténském prostředí (ať jde o prolamované opaskové zápony typu Voigt A, ataši vědra E 20 nebo spony s prohnutým lučíkem A 18a). Nejjednodušší vysvětlení se nabízí u nálezů zápony typu Voigt A z Vitčic na Prostějovsku, která pravděpodobně představuje první doklad průniku nositelů plaňanské skupiny z východních Čech přes Malou Hanou až na střední Moravu a navazuje tak na nedávné objevy obdobných ojedinělých nálezů z Chornice, Jevíčka, Pamětic, Sudic a Skalice nad Svitavou (*Droberjar/Vich 2009*, 241–243). I tak se přímá vzdálenost vitčického exempláře k nejbližší z těchto lokalit pohybuje lehce přes 70 km. Druhý nález zápony typu Voigt A je až z Hroznové Lhoty I na Hodonínsku. Na této lokalitě je zatím útržkovitě doloženo i laténské osídlení – provrtané

střepevé kolečko a čtyři až pět zlomků grafitové keramiky zdobené svislými hřebenovými rýhami, která má dlouhou výrobní tradici od LTB do LTD1. Kromě ní a nálezů noricko-panonských výrazně členěných spon ze stupně B1c pochází z lokality také dvě bronzové figurky berana a býka s očky k zavěšení (zatím nepublikováno), jejichž analogie najdeme jak v pozdně laténském prostředí (*Píč 1903*, 65, tab. XX: 25; *Pieta 2008*, 327, 330, obr. 137: 4, 7; F 42: 1, 2), tak například v germánském žárovém hrobě B z Devína datovaném do stupně B1b (*Kolník 1991*, 83, obr. 6: 6). Záponu tedy můžeme spíše přiřadit k nálezům z doby římské jako chronologicky solitérní předmět stupně A či B1a (starožitnost přinesená družinami Marobuda či Katvaldy a později vložená do inventáře hrobu?). Do stejného horizontu náleží atase bronzového vědra typu E 20 z pohřebiště v Petrově. Reprezentant této typické skupiny pozdně laténských forem věder (E 18–20) severoitalské produkce může být dokladem obchodních kontaktů s Římskou říší uskutečňovaných po řece (viz české nálezy z Labe – *Droberjar 2006a*, 51, obr. 22: 4, 5, 7–9). Blízkost vodní obchodní trasy platí také pro lokalitu v Petrově, která se nachází jen 5 km vzdušnou čarou od toku řeky Moravy. Spony s prohnutým lučíkem A 18a byly dosud ve středním Podunají až na výjimky záležitostí pozdně laténského prostředí, jejich nový výskyt na germánských sídlištích a pohřebištích pravděpodobně souvisí s horizontem Marobudovy říše (B1a). V Dolním Rakousku a v Bratislavské bráně jsou spojovány s augustovskými vojenskými aktivitami související s chystaným tažením proti Marobudovi roku 6 n. l. (*Tejral 2009*, 158, 159). S horizontem B1a souvisí také porýnská výrazně členěná spona typu A 19aI z blatnického pohřebiště, oblíbený šperk Marobudových družiníků. Oblast jižní Moravy pravděpodobně počátkem 1. stol. n. l. náležela do sídelní oikumeny Kvádů pod vládou krále Tudruse, jež se zanedlouho stala organickou součástí Marobudovy říše. Východní hranice Marobudovy říše je tak již delší dobu hledána v prostoru mezi řekami Moravou a Váhem či přímo na toku Váhu (*Droberjar 1999b*, 48, 49). Nové nálezy kovových součástí oděvu či fragmentu nádoby představují doplnění dosud řídkých archeologických dokladů málo známých horizontů A a B1a na Moravě. Jejich případné zmožení v budoucnu může otevřít diskuzi o oprávněnosti zařazení těchto stupňů do chronologického systému doby římské na Moravě. Je však nutné se zaměřit také na sledování pozdně laténských nálezů, zejména ze stupně LTD2a, kdy nám v regionu chybí souvislé osídlení, ale jednotlivé povrchové nálezy se čím dál častěji objevují (spony A 65, mince lipťovského typu aj.).

Současný náhled na další vývoj Moravy v 1. stol. se odvíjí z následujících schémat. Po rozpadu Marobudovy říše ve středních a severozápadních Čechách se část Markomanů ve stupni B1b přesunula do středního Podunají (tzv. 1. fáze stěhování hornolabských Svěbů z Čech), kde se vytvořilo silné mocenské centrum související nepochybně s Vanniovým královstvím (*Droberjar 2006b*, 669, 682). Tradičně je za jádro Vanniova království považována oblast východně od Malých a Bílých Karpat, nové nálezy z dolního a středního Pomoraví ukazují, že podobné časné vývojové centrum mohlo vzniknout také západně od Malých a Bílých Karpat, v širším předpolí Carnunta, odkud vycházely důležité obchodní cesty směrem na sever – zejména jantarová stezka (*Tejral 2009*, 194). Toto mocenské centrum s lokalitami (žárová pohřebiště a jednotlivé bohaté hroby) charakterizovanými materiální kulturou s genetickými vazbami na českou kotlinu se však v plné míře archeologicky projevuje až ve druhé polovině 1. stol., ve stupni B1c. Potvrzují to i povrchové sběry. Stupeň B1b (v Čechách horizont klasických spon s očky) se v nich rýsuje jen velmi nevýrazně. Jeho vůdčími chronologickými ukazateli jsou spony s očky hlavní série (zastoupeny šesti exempláři pozdních variant, prozatím chybí A 45), spony A 2a (5 ks z jedné lokality) a noricko-panonské výrazně členěné spony A 67 (3 ks) a spony s křídélky na lučíku A 238b (1 nález). Na lokalitě Suchov se zlomek spony A 67b1 našel v doprovodu pozdně laténského spony A 65 (nepublikovaný nález).

Ve shodě s vývojem na jihozápadním Slovensku je patrný nárůst osídlení ve stupni B1c (druhá polovina 1. stol.). Předložený soubor zejména podtrhuje dominantní postavení spon A 68–69 ve středním Podunají v porovnání se staršími sponami A 67, které jsou naopak vůdčím prvkem stupně B1b v Čechách. Artefakty stupně B1c představují drtivou většinu v prezentovaném souboru (75%). Kromě již zmíněných spon A 68 (28 ks) jsou to také mladší varianty výrazně členěných spon A 69 (16 ks) doplněné neúplnými zlomky typu A 67–68 (32 ks), z germánských spínadel je tento horizont potom charakterizován mladšími formami spon s očky A 50–53 a A 59–61 (celkem 13 ks) a vendickými sponami A 26 a 28 (v součtu 7 ks) doplněnými některými jednotlivými západoprovinciálními sponami šarnýrové konstrukce – mladší varianta spony typu Aucissa (Riha 5.2.4) a spony s různě členěným lučíkem typu Riha 5.6, 5.7, 5.9, 5.10, 5.12 a 5.17. Převažující orientaci regionu na Panonii a Norikum potvrzují také spony s křídélky nebo se dvěma uzlíky (A 238 – 2 ks, A 236 – 7 ks). Sortiment spon druhé poloviny 1. stol. doplňují fragmenty bronzových nádob – pánví E 140/142

nebo mísy s pevnou horizontální rukojetí E 154 typu Hagenow a germánské destičkovité ostruhy typu Jahn 23.

Jako stěžejní lokality pro poznání vývoje jižní Moravy ve stupni B1 se jeví Blatnice pod Sv. Antonínkem I, Hroznová Lhota I a Petrov. Podle charakteru kovových nálezů (zřetelnější výskyt spon jednoho typu, přítomnost římských bronzových nádob, ale i součástí opasků nebo picích rohů), hojnějšího výskytu bronzových a skleněných slitků můžeme tyto lokality považovat za pohřebiště. Na lokalitě v Blatnici pod Sv. Antonínkem I bylo provedeno i geofyzikální měření pomocí magnetometru⁵, jehož výsledky jsou zatím předběžné, přesto nevylučují přítomnost žárových hrobů. S jistotou se dle povrchových nálezů na těchto nekropolích pohřbívalo ve druhé polovině 1. stol., tj. ve stupni B1c. Dokládají to některé výrazné formy spon zastoupené v počtu, který nelze rozhodně označit jako nahodilý (Blatnice pod Sv. Antonínkem I – 2 ks A 68, 5 ks A 67–68, 2 ks A 69, 1 ks A 236c, 2 ks A 61, 2 ks A 26, 1 ks A 28, 1 ks Aucissa, 1 ks Riha 5.7.3, 1 ks Riha 5.12.1–3 v kombinaci s pánví E 140/142 s kolkem NIGER a ostruhou Jahn 20 či 23; Hroznová Lhota I – 13 ks A 68, 6 ks A 67–68, 1 ks A 69, 1 ks A 59–60, 1 ks Riha 5.12.5; Petrov – 3 ks A 68, 8 ks A 67–68, 7 ks A 69, 1 ks A 236c, 2 ks A 53, 1 ks Riha 5.7.5, 1 ks Riha 5.10 a 1 ks Riha 5.12.2). V Blatnici pod Sv. Antonínkem I je možné počátek pohřbívání bez pochyby spatřovat ještě daleko dříve, ve fázích B1a–B1b (opět na základě výskytu časných římskoprovinciálních nebo germánských spon – 1 ks A 19a, 1 ks A 67 a 5 ks A 2a). Na každém z těchto tří pohřebišť je však možné nalézt i ojedinělá rezidua časné doby římské (stupeň A), charakterizované v Čechách osídlením plaňanské skupiny (Blatnice pod Sv. Antonínkem I – spona A 18a; Hroznová Lhota I – opasková zápona typu Voigt A; Petrov – ataše vědra typu E 20). Tato zjištění bude moci v budoucnu potvrdit pouze komplexní archeologický odkryv celistvých hrobových celků, i tak se nám rýsuje obdobná situace jako na jihozápadním Slovensku. Doba založení zdejších tří nejstarších germánských pohřebišť (Abrahám, Kostolná pri Dunaji a Sládkovičovo), které jsou tradičně spojovány s politickým útvarem Vanniova království, je již dlouhá léta kladena do stupně B1a (Kolník 1971, 511–513; 1977, 144, 147, 149).⁶ Podle původních analýz se jedná o sedm až

dvanáct hrobů ze souhrnného počtu 383 pohřbů na těchto nekropolích. Tři nově identifikovaná pohřebiště na jihovýchodní Moravě by tak geograficky rovněž náležela do tohoto útvaru, vymezeného na základě písemných pramenů řekami Moravou a Váhem. Nacházejí se všechna východně od toku řeky Moravy, teoreticky tak kopírují směr nuceného přesunu vojenských družin Marobuda a Katvaldy po roce 19/20 n. l. z Čech směrem do středního Podunají. Jejich výše jmenovaný materiální fond vykazuje genetické vazby na inventář markomanských hrobů ve středních Čechách (pozdní deriváty hlavní série spon s očky, A 19a nebo A 2a). Potvrzením návaznosti moravského materiálu na české prostředí doby Marobudovy může být také zvýšená přítomnost římských spon západní provenience (procentuálně vyjádřeno představují více než desetinu hodnoceného souboru). Tyto spony jsou v Čechách nejpočetnější ve stupni B1a, kdy byly udržovány intenzivní obchodní kontakty se západem a jihem, zatímco ve stupni B1b je jejich počet již jen poloviční (Droberjar 1997b, 285). Část této původní bohaté kolekce západních spon či jejich barbarských napodobenin by s sebou mohli přinést právě přesídlení členové Marobudových/Katvaldových družin. Jiná místa jejich získání se ani nenabízí, v Carnuntu či Vindoboně jako východních míst dálkových obchodních tras rozvíjejících se ve druhé polovině 1. stol. a procházejících územím Moravy, rozhodně nepatří k častým nálezům (Adler/Kladnik 1992, 301, obr. 933; Boulasikis/Eitler/Seidel/Stökl 2012, 84, 92, 93, tab. LI: 649, 720, 752, 812; Farka/Jungwirth 1990, 232, obr. 1139; Jobst 2006, 316; Schmid 2010, 19) a jejich distribuce z Norika je ještě méně pravděpodobnější. U časných emailových spon již výchozí distribuční oblastí může být Panonie, přestože i u nich zůstává hlavním výrobním centrem Porýní (Kubín 2002, 51, 52).

Provedené nedestruktivní metalografické rozborů vybraných skupin předmětů (bronzové nádoby, opaskové zápony a spony) potvrdily preferenci produkce drobné kovové industrie (zejména spon) v 1. stol. ze slitin mědi, tj. mosazi, a to z vysoce kvalitních surovin římského původu (aurichalkum). Bronzové předměty jsou v moravských povrchových nálezích 1. stol. ve výrazné menšině. Bylo rovněž prokázáno použití olovnatého bronzu k výrobě kovového římského nádobí dováženého do barbarika.

⁵ Geofyzikální prospekci provedl Mgr. Peter Milo, PhD. (ÚAM FF MU Brno) v březnu 2017.

⁶ Zásadní změnou v tomto směru není ani oprávněný posun datování počátků těchto pohřebišť do stupně B1b (Tejral 2009, 182), ani zpochybnění existence stupně B1a na jihozápadním Slovensku či návrhy na jeho úplné zrušení vyslovené E. Krekovičem (2009, 183) nebo nedávno I. Bazovským (v referátu na XII. protohistorické konferenci Archeologie barbarů v Mikulově, konané ve dnech 6.–8. 10. 2016).

LITERATURA

- Adler 1992* – H. Adler: KG Bernhardsthal, MG Bernhardsthal, VB Mistelbach. Fundber. Österreich 30, 1991, 1992, 279.
- Adler/Kladnik 1992* – H. Adler/O. Kladnik: KG Petronell, MG Petronell-Carnuntum, VB Bruck an der Leitha. Fundber. Österreich 30, 1991, 1992, 301, 302.
- Adler/Nebehay 1990* – H. Adler/S. Nebehay: KG Bernhardsthal, MG Bernhardsthal, VB Mistelbach. Fundber. Österreich 28, 1989, 1990, 219.
- Adler/Wallner 1992* – H. Adler/E. Wallner: KG Watzelsdorf, OG Neidling, VB St. Pölten. Fundber. Österreich 30, 1991, 1992, 310.
- Alicu 1994* – D. Alicu: Opaitele romane. Die römischen Lampen. Ulpia Traiana Sarmizegetusa. București 1994.
- Allerbauer/Jedlicka 2000* – S. Allerbauer/F. Jedlicka: KG Drösing, MG Drösing, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 38, 1999, 2000, 839–841.
- Allerbauer/Jedlicka 2001a* – S. Allerbauer/F. Jedlicka: KG Drösing, MG Drösing, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 39, 2000, 2001, 644–646.
- Allerbauer/Jedlicka 2001b* – S. Allerbauer/F. Jedlicka: KG Ringelsdorf, MG Ringelsdorf-Niederabsdorf, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 39, 2000, 2001, 659, 660.
- Alram-Stern 1989* – E. Alram-Stern: Die römischen Lampen aus Carnuntum. Wien 1989.
- Ambroz 1966* – A. K. Ambroz: Fibuly juga evropejskoj časti SSSR II. v. do n. e. – IV. v. n. e. Moskva 1966.
- Bálek/Šedo 1996* – M. Bálek/O. Šedo: Das frühkaiserzeitliche Lager bei Mušov – Zeugnis eines augusteischen Feldzugs ins Marchgebiet? *Germania* 74, 1996, 399–414.
- Bantelmann 1971* – N. Bantelmann: Hamfelde, Kreis Herzogtum Lauenburg. Ein Urnenfeld der römischen Kaiserzeit in Holstein. Neumünster 1971.
- Barkóczi/Bónis 1954* – L. Barkóczi/É. Bónis: Das frühromische Lager und die Wohnsiedlung von Adony (Vetus Salina). *Acta Arch. Acad. Scien. Hungaricae* 4, 1954, 129–199.
- Baumgartner 2015* – Ch. Baumgartner: Die kräftig profilierte Fibel mit Stützplatte. Allgemeine Definitionen und Begriffe zum Typ Almgren 67–70/73. *NGÖ* 4, 2015, 49–55.
- Bayley/Butcher 2004* – J. Bayley/S. Butcher: Roman Brooches in Britain. A Technological and Typological Study based on the Richborough Collection. London 2004.
- Bazovský 2005* – I. Bazovský: Spony z doby římskej v slovenskom barbariku. Dizertačná práca. Katedra archeológie FF UK. Bratislava 2005. Nепublikováno.
- Bazovský 2007* – I. Bazovský: Novoobjavený hrob z doby římskej zo Zohora. *Zbor. SNM* 101. *Arch.* 17, 2007, 285–290.
- Bazovský 2011* – I. Bazovský: Rímske a germánske aktivity v okolí římskej stanice na Devíne. In: E. Droberjar (Ed.): *Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem*. Olomouc 2011, 481–490.
- Bechert 1973* – T. Bechert: Römische Fibeln des 1. und 2. Jahrhunderts n. Chr. Duisburg-Rheinhausen 1973.
- Bemmann 1999* – J. Bemmann: Norisch-pannonische Trachtbestandteile aus Mitteldeutschland. Zur Bedeutung fremden Sachguts am Beginn der älteren römischen Kaiserzeit in Mitteldeutschland. *Arbeits- u. Forschber. Sächs. Bodendenkmalpfl.* 41, 1999, 151–174.
- Beneš/Hornik/Kašpárek 2011* – Z. Beneš/P. Hornik/F. Kašpárek: Rozrušený soubor z pohřebiště a sídliště z Nebovid, okr. Kolín. Předběžná zpráva. In: E. Droberjar (Ed.): *Archeologie barbarů 2010. Hroby a pohřebiště Germánů mezi Labem a Dunajem*. Olomouc 2011, 103–116.
- Beninger/Freising 1933* – E. Beninger/H. Freising: Die germanischen Bodenfunde in Mähren. Reichenberg 1933.
- Bienert 2007* – B. Bienert: Die römischen Bronzegefäße im Rheinischen Landesmuseum Trier. *Trierer Zeitschr. Beih.* 31. Trier 2007.
- Błażejowski 2001* – A. Błażejowski: Bączowa lampka z cmentarzyska kultury przeworskiej w Niezgodzie, pow. trzebnicki. In: J. Kolendo/A. Bursche (Red.): *Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski II*. Warszawa 2001, 11–19.
- Bockius/Luckiewicz 2004* – R. Bockius/P. Luckiewicz: Kelten und Germanen im 2.–1. Jahrhundert vor Christus. Archäologische Bausteine zu einer historischen Frage. Mainz 2004.
- Boelicke 2002* – U. Boelicke: Die Fibeln aus dem Areal der Colonia Ulpia Traiana. *Xantener Ber.* 10. Mainz 2002.
- d. Boesterd 1956* – M. H. P. den Boesterd: The bronze vessels in the Rijksmuseum G. M. KAM at Nijmegen. Nijmegen 1956.
- Boulasikis/Eitler/Seidel/Stökl 2012* – D. Boulasikis/J. Eitler/Y. Seidel/S. Stökl: Die Altfunde aus dem Militäramphitheater von Carnuntum. Teil 2: Fibeln, Metallfunde, spätlatenezeitliche und mittelalterliche Keramik. *Carnuntum Jahrb.* 2012, 83–152.
- Böhme 1972* – A. Böhme: Die Fibeln der Kastele Saalburg und Zugmantel. *Saalburg-Jahrb.* 29, 1972, 5–112.
- Březinová 2003* – G. Březinová: Nitra-Chrenová. Archeologické výskumy a nálezy na plochách stavenísk Shell a Baumax. *Katalóg*. Nitra 2003.
- v. Carnap-Bornheim/Salač 1994* – C. von Carnap-Bornheim/V. Salač: Eine norisch-pannonische Flügelfibel aus Lovosice (Bez. Litoměřice, NW. Böhmen). In: *Marburger Stud. zur Vor- u. Frühgesch.* 16. Festschrift für Otto-Herman Frey zum 65. Geburtstag. Marburg 1994, 127–139.
- Cociș 2004* – S. Cociș: Fibulele din Dacia Romană. Cluj-Napoca 2004.
- Cosack 1979* – E. Cosack: Die Fibel der älteren römischen Kaiserzeit in der Germania libera (Dänemark, DDR, BRD, Niederlande, CSSR). Eine technologisch-archäologische Analyse. Neumünster 1979.
- Čambal et al. 2015* – R. Čambal/I. Bazovský/M. Budaj/B. Kovár: Boische Besiedlung im Oppidum von Bratislava und in seinem Hinterland. In: M. Karwowski/V. Salač/S. Sievers (Hrsg.): *Boier zwischen Realität und Fiktion. Akten des internationalen Kolloquiums in Český Krumlov vom 14.–16. 11. 2013*. Bonn 2015, 225–242.
- Čambal/Mináč/Zachar 2010* – R. Čambal/V. Mináč/L. Zachar: Laténske objekty 3/78 a 7/78 zo Senca-Svätého Martina. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsik (Ed.):

- Archeológia barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídliiskové a ekonomické štruktúry od neskoré doby laténskej po včasný stredovek. Nitra 2010, 131–154.
- Červinka 1936 – I. L. Červinka: Germáni na Moravě. Archeologický přehled k otázce o původu deformovaných lebek ve střední Evropě. Anthropologie (Brno) 14, 1936, 107–146.
- Čižmář *et al.* 2008 – M. Čižmář/J. Čižmářová/M. Kejzlar/E. Kolníková: Detektorová prospekce archeologických lokalit na Moravě. Přehled Výzkumů 49, 2007, 2008, 125–131.
- Čižmář *et al.* 2009 – M. Čižmář/J. Čižmářová/M. Kejzlar/E. Kolníková: Detektorová prospekce archeologických lokalit na Moravě v roce 2008. Přehled Výzkumů 50, 2008, 2009, 139–152.
- Čižmář *et al.* 2010 – M. Čižmář/J. Čižmářová/M. Kejzlar/E. Kolníková: Detektorová prospekce archeologických lokalit na Moravě v roce 2009. Přehled Výzkumů 51, 2009, 2010, 125–137.
- Čižmář *et al.* 2013 – M. Čižmář/J. Čižmářová/M. Kejzlar/E. Kolníková: Detektorová prospekce archeologických lokalit na Moravě v roce 2011. Přehled Výzkumů 54/2, 2012, 2013, 298–303.
- Dąbrowska 1997 – T. Dąbrowska: Kamieńczyk. Ein Gräberfeld der Przeworsk-Kultur in Ostmasowien. Kraków 1997.
- Dananai 2012 – A. Dananai: Les fibules romaines en Gaule Belgique: étude d'une micro-région, le Douaisis. Rev. Nord. Art et Arch. 17, 2012, 207–259.
- Demetz 1999 – S. Demetz: Fibeln der Spätlatene- und frühen Römischen Kaiserzeit in den Alpenländern. Rahden/Westf. 1999.
- Droberjar 1995 – E. Droberjar: Zur Frage der ältesten germanischen und römischen Siedlungsfunde in Mähren. In: J. Tejral/K. Pieta/J. Rajtár (Hrsg.): Kelten, Germanen, Römer im Mitteldonauebiet vom Ausklang der Latène-Zivilisation bis zum 2. Jahrhundert. Brno – Nitra 1995, 21–37.
- Droberjar 1997a – E. Droberjar: Studien zu den germanischen Siedlungen. Der älteren römischen Kaiserzeit in Mähren. Fontes Arch. Pragenses 21. Pragae 1997.
- Droberjar 1997b – E. Droberjar: Časně římské spony západní proveniencie v Čechách. Arch. Střední Čechy 1, 1997, 273–301.
- Droberjar 1999a – E. Droberjar: Dobřichov-Pičhora. Ein Brandgräberfeld der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen (Ein Beitrag zur Kenntnis des Marbod-Reichs). Praha 1999.
- Droberjar 1999b – E. Droberjar: Příběh o Marbudovi a jeho říši. Praha 1999.
- Droberjar 2006a – E. Droberjar: Plaňanská skupina grossmstedtské kultury. K chronologii germánských nálezů a lokalit v Čechách na sklonku doby laténské a v počátcích doby římské. In: E. Droberjar/M. Lutovský (Ed.): Archeologie barbarů 2005. Sborník příspěvků z I. protohistorické konference „Pozdně keltské, germánské a časně slovanské osídlení“. Kounice, 20.–22. září 2005. Praha 2006, 11–90.
- Droberjar 2006b – E. Droberjar: Hornolabští Svěbové – Markomani. K problematice dalšího vývoje großmstedtské kultury ve stupni Eggers B1 („Zeitgruppe 3“) v Čechách (dobřichovská skupina). Arch. Střední Čechy 10, 2006, 599–712.
- Droberjar 2014 – E. Droberjar: Ein reich ausgestattetes elbgermanisches Körpergrab vom Typ Lübsow aus Prag-Bubeneč (Grab III). Neue Erkenntnisse zur Interpretation des Fundes aus dem Jahre 1948. Arch. Pragensia 22, 2014, 397–443.
- Droberjar 2016 – E. Droberjar: Poznámky k nálezům římských spon na území Čech. Arch. Střední Čechy 20, 2016, 827–844.
- Droberjar/Frána 2004 – E. Droberjar/J. Frána: Antická mosaz (aurichalcum) v českých nálezech časně doby římské. Arch. Střední Čechy 8, 2004, 441–462.
- Droberjar/Vích 2009 – E. Droberjar/D. Vích: Ke kontaktům mezi východními Čechami a Moravou v počátcích doby římské. In: M. Karwowski/E. Droberjar (Ed.): Archaeologia Barbarzyńców 2008. powiązania i kontakty w świecie barbarzyńskim. Rzeszów 2009, 237–247.
- Droberjar/Waldhauser 2012 – E. Droberjar/J. Waldhauser: Birituální hroby ze starší doby římské v Semčicích, okr. Mladá Boleslav. Arch. Střední Čechy 16/2, 2012, 893–905.
- Elschek 2009 – K. Elschek: Der slowakische Abschnitt der Bernsteinstraße im 1. Jahrhundert n. Chr. nördlich von Carnuntum und neue Grabfunde von Zohor. In: V. Salač/J. Bemann (Hrsg.): Mitteleuropa zur Zeit Marbods. Praha – Bonn 2009, 239–250.
- Elschek 2013 – K. Elschek: Ein neues Fürstengrab der „Lübsow-Gruppe“ und Brandgräber mit Edelmetallbeigaben aus Zohor (Westslowakei). In: O. Heinrich-Tamáska/N. Krohn/S. Ristow (Hrsg.): Macht des Goldes, Gold der Macht. Herrschafts- und Jenseitsrepräsentation zwischen Antike und Frühmittelalter im mittleren Donaauraum. Weinstadt 2013, 91–123.
- Elschek 2014a – K. Elschek: Zohor v době římské. Nový germánský knížecí hrob a žiarové pohrebiská na Záhorí. In: B. Komoróczy (Ed.): Sociální diferenciace barbarských komunit ve světle nových hrobových, sídlištních a sběrových nálezů (Archeologie barbarů 2011). Brno 2014, 113–131.
- Elschek 2014b – K. Elschek: Ein frühgermanisches Grubenhaus mit Aucissa-Fibel und ein augusteischer As mit Kontermarke des Varus aus Zohor (Westslowakei). Beitrag zur Ankunft der ersten Germanen und Römer in den Mitteldonaauraum. Zbor. SNM 108. Arch. 24, 2014, 303–314.
- Elschek 2015 – K. Elschek: Včasnogermánské sídlišká v Bratislave-Dúbravke a Zohore v slovenskom Pomoraví. In: L. Tyszler/E. Droberjar (Red.): Barbari svperiores et inferiores. Archeologia barbarzyńców 2014. Procesy integracji środkowoeuropejskiego Barbaricum Polska – Czechy – Morawy – Słowacja. Łódź – Wieluń 2015, 61–72.
- Ettlinger 1973 – E. Ettlinger: Die römischen Fibeln in der Schweiz. Bern 1973.
- Exner 1939 – K. Exner: Die provinziäl-römischen Emailfibeln der Rheinlande. Ber. RGK 29, 1939, 31–121.
- Farka 1977 – C. Farka: Die römischen Lampen vom Magdalensberg. Kärtner Museumsschriften 61. Klagenfurt 1977.
- Farka/Jungwirth 1990 – Ch. Farka/J. Jungwirth: KG Petronell, MG Petronell-Carnuntum, VB Bruck an der Leitha. Fundber. Österreich 28, 1989, 1990, 232, 233.

- Farka/Melzer 1980* – Ch. Farka/G. Melzer: Mannersdorf am Leithagebirge, Gem. Mannersdorf am Leithagebirge, BH Bruck an der Leitha. Fundber. Österreich 18, 1979, 1980, 454–456.
- Fasold/Weber 1987* – P. Fasold/G. Weber: Ein römischer Metall-Sammelfund aus Kempten-Cambodunum. Bayer. Vorgeschbl. 52, 1987, 37–55.
- Feugère 1985* – M. Feugère: Les fibules en Gaule Méridionale de la conquête à la fin du Ve siècle après J. C. Paris 1985.
- Freder 2015* – R. Freder: Gerulata: the lamps. Roman lamps in a provincial context. Prague 2015.
- Friesinger 1976* – H. Friesinger: Germanische Brandgräber aus Mistelbach. Mitt. Anthr. Ges. Wien 106, 1976, 17–23.
- Garbacz 2000* – K. Garbacz: Cmentarzysko ciałopalne kultury przeworskiej w Grzybowie. Mat. i Spraw. (Rzeszów) 21, 2000, 5–170.
- Garbsch 1965* – J. Garbsch: Die norisch-pannonische Frauentracht im 1. und 2. Jahrhundert. München 1965.
- Gaspar 2007* – N. Gaspar: Die keltischen und gallo-römischen Fibeln vom Titelberg. Luxembourg 2007.
- Genčeva 2004* – E. Genčeva: Rimskite fibuli ot Bălgarija ot kraja na I. v. pr. n. e. do kraja na VI. v. na n. e. Veliko Tărnovo 2004.
- Goethert 1997* – K. Goethert: Römische Lampen und Leuchter. Auswahlkatalog des Rheinischen Landesmuseums Trier. Trier 1997.
- Grzymkowski 2006* – A. Grzymkowski: Grobowiec „książęcy” ze Zgliczyna Pobodzego, gmina Biezuń, powiat żuromiński. In: W. Nowakowski/A. Szela (Red.): Pogranicze trzech światów. Kontakty kultur przeworskiej, wielbarskiej i bogaczewskiej w świetle materiałów z badań i poszukiwań archeologicznych. Światowit. Suppl. Ser. P 14. Warszawa 2006, 61–78.
- Gugl 1995* – Ch. Gugl: Die römischen Fibeln aus Virunum, Klagenfurt 1995.
- Gugl 2008* – Ch. Gugl: Le „kräftig profilierten Fibeln“ dal Friuli. Uno sguardo di insieme. In: M. Buora/S. Seidel (Ed.): Fibule antiche del Friuli. Roma 2008, 33–41.
- Haalebos 1986* – J. K. Haalebos: Fibulae uit Maurik. Leiden 1986.
- Hegewisch 2010* – M. Hegewisch: Lampen im Barbaricum. Ein Beitrag zur Beleuchtung in germanischen Siedlungen. In: T. Armbruster/M. Hegewisch (Hrsg.): Beitr. zur Vor- u. Frühgesch. der Iberischen Halbinsel u. Mitteleuropas. Studien in honorem Philine Kalb. Bonn 2010, 193–228.
- Hiddink 2004* – H. Hiddink: Een grafmonument uit de Romeinse tijd in Nieuwenhagen, gemeente Landgraaf. Amsterdam 2004.
- Holliger/Holliger 1990* – Ch. Holliger/C. Holliger: Bronzegefäße aus Baden-Aquae Helveticae. Ges. Pro Vindonissa, 1988–1989, 1990, 58–77.
- Horník 2015* – P. Horník: Spony s očky na Královéhradecu. Arch. Východní Čechy 9, 2015, 140–154.
- Hrnčiarik 2013* – E. Hrnčiarik: Römische Kulturgut in der Slowakei. Herstellung, Funktion und Export römischer Manufakturzeugnisse aus den Provinzen in der Slowakei. Universitätsforsch. zur Prähist. Arch. Bd. 222. Bonn 2013.
- Chowaniec 2001* – R. Chowaniec: Zapinki typu Avcissa z ziem Polski. In: J. Kolendo/A. Bursche (Red.): Nowe znaleziska importów rzymskich z ziem Polski II. Warszawa 2001, 39–49.
- Iván/Ölvecky 2015* – R. Iván/R. Ölvecky: New germanic settlement finds in the western part of the Great Rye Island. In: S. Bíró/A. Molnár (Hrsg.): Ländliche Siedlungen der römischen Kaiserzeit im mittleren Donaauraum. Győr 2015, 297–315.
- Iványi 1935* – D. Iványi: Die pannonischen Lampen. Eine typologisch-chronologische Übersicht. Diss. Pannonicae 2/2. Budapest 1935.
- Jahn 1921* – M. Jahn: Der Reitersporn. Seine Entstehung und früheste Entwicklung. Leipzig 1921.
- Jedlicka/Schmidt 1995* – F. Jedlicka/F. Schmidt: KG Ringelsdorf, MG Ringelsdorf-Niederabsdorf, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 33, 1994, 1995, 585.
- Jedlicka/Schmid 2000* – F. Jedlicka/F. Schmid: KG Ringelsdorf, MG Ringelsdorf-Niederabsdorf, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 38, 1999, 2000, 848.
- Jílek 2007* – J. Jílek: Nové nálezy z doby římské z Prosiměřic (okr. Znojmo). Jižní Morava 43/46, 2007, 169–182.
- Jílek 2009* – J. Jílek: Dolní Bojanovice (okr. Hodonín). Přehled Výzkumů 50, 2008, 2009, 318–320.
- Jílek 2012* – J. Jílek: Bronzové nádoby z doby římské na Moravě a naddunajské části Dolního Rakouska. Pardubice 2012.
- Jílek 2013* – J. Jílek: Doba římská ve východních a severovýchodních Čechách. Dizertační práce. Ústav archeologie a muzeologie FF MU. Brno 2013. Nepublikováno.
- Jílek/Klanicová 2009* – J. Jílek/S. Klanicová: Dyjákovice (okr. Znojmo). Přehled Výzkumů 50, 2008, 2009, 320–323.
- Jílek/Kuča/Sojková 2011* – J. Jílek/M. Kuča/T. Sojková: Pohřebiště z doby římské ve Velaticích. Slov. Arch. 59, 2011, 235–309.
- Jílek a kol. 2013* – J. Jílek/V. Vokolek/M. Beková/T. Bek/K. Urbanová/P. Horník 2013: Sídliště z časné doby římské ve Slepoticích. Arch. Východní Čechy 6, 2013, 21–334.
- Jobst 1975* – W. Jobst: Die römischen Fibeln aus Lauriacum. Linz 1975.
- Jobst 2006* – W. Jobst: Römische Fibeln im frühen Carnuntum. In: F. Hummer (Hrsg.): Legionsadler und Druidenstab – Vom Legionslager zur Donaumetropole. Text und Katalog. St. Pölten 2006, 314–317.
- Kalábek 1999* – M. Kalábek: Germánské pohřebiště z přelomu letopočtu v Dolanech (okr. Olomouc). Pravěk N. Ř. 9, 1999, 391–403.
- Kalčev 1994* – K. Kalčev: Bronzene Amphoren aus dem Territorium Augusta Trajana (Stara Zagora, Bulgarien). In: J. Ronke (Hrsg.): Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen. Freiburg, 18.–22. Juli 1988. Stuttgart 1994, 227–232.
- Karasová 1998* – Z. Karasová: Die römischen Bronzegefäße in Böhmen. Pragae 1998.
- Karl/Karl 1997* – A. Karl/V. Karl: KG Enzersfeld, OG Enzersfeld, VB Korneuburg. Fundber. Österreich 35, 1996, 1997, 496–499.
- Karl/Karl 2001* – A. Karl/V. Karl: KG Enzersfeld, OG Enzersfeld, VB Korneuburg. Fundber. Österreich 39, 2000, 2001, 646–648.
- Kolník 1971* – T. Kolník: Přehľad a stav bádania o dobe rímskej a sťahovaní národov. Slov. Arch. 19, 1971, 499–558.
- Kolník 1977* – T. Kolník: Anfänge der germanischen Besiedlung in der Südwestslowakei und das Regnum

- Vanium. In: B. Chropovský (Hrsg.): Symposium Ausklang der Latène-Zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donaugebiet. Bratislava 1977, 143–171.
- Kolník 1980* – T. Kolník: Römerzeitliche Gräberfelder in der Slowakei. Tom. 1. Bratislava 1980.
- Kolník 1991* – T. Kolník: Zu den ersten Römern und Germanen an der mittleren Donau im Zusammenhang mit den geplanten römischen Angriffen gegen Marbod 6 n. Chr. In: B. Trier (Hrsg.): Die römische Okkupation nördlich der Alpen zur Zeit des Augustus. Kolloquium Bergkamen 1989. Vorträge. Aschendorff – Münster 1991, 71–83.
- Kolníková/Kolník 2004* – E. Kolníková/T. Kolník: Mince a spony – depot z neskorolátenského hradiska Rochovica pri Žiline (numizmaticko-archeologické súvislosti). *Slov. Arch.* 52, 2004, 1–34.
- Komoróczy 1997* – B. Komoróczy: Zpráva o výzkumu fortifikace římského krátkodobého tábora a objektů sídlišť z doby římské na lokalitě Mušov-Na Pískách v letech 1995–1996. *Přehled Výzkumů* 39, 1995–1996, 1997, 165–196.
- Kontny/Rudnicki 2002* – B. Kontny/M. Rudnicki: Ostrogi z Pełczysk, pow. pińczowski. Nowe oblicze stanowiska z okresu lateńskiego i okresu wpływów rzymskich. *Światowit* N. S. 4/45, Fascykuł B, 2002, 145–157.
- Koščević 1975* – R. Koščević: Die Werkstatt kräftig profilierter Fibeln in Siscia. *Arch. Jugoslavica* 16, 1975, 51–61.
- Koščević 1980* – R. Koščević: Antičke fibule s područja Siska. Zabreb 1980.
- Krekovič 1996* – E. Krekovič: Römische Lampen im freien Germanien und in Osteuropa. *RCRF Acta* 33, 1996, 141–144.
- Krekovič 2009* – E. Krekovič: Počiatky doby rímskej na Slovensku. In: M. Karwowski/E. Droberjar (Ed.): *Archaeologia Barbarzyńców 2008. powiązania i kontakty w świecie barbarzyńskim*. Rzeszów 2009, 177–185.
- Kubín 2002* – P. Kubín: Římskoprovinciální spony starší doby římské z Moravy a naddunajské části Dolního Rakouska. Diplomová práce. Ústav pro klasickou archeologii FF UK. Praha 2002. Nепublikováno.
- Kunow 1998* – J. Kunow: Die Hauptserie der Augenfibeln: Gruppe III, Abb. 45–54. In: J. Kunow (Hrsg.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 Kleinmachnow, Land Brandenburg. Wünsdorf 1998, 93–118.
- Künzl 1997* – S. Künzl: Schwechat (Niederösterreich) – ein germanisches Grab der Stufe Eggers Bl. *Arch. Korrb.* 27, 1997, 145–158.
- Künzl 2002* – S. Künzl: Zwei Antiquitäten aus der Zeit des Kaisers Augustus: Lampe und Klapptisch (G1 und G2). In: J. Peška/J. Tejral: *Das germanische Königsgrab von Mušov in Mähren*. Mainz 2002, 471–474.
- Kvetánová 2006* – I. Kvetánová: Noricko-panónske súčasťi odevu v germánských hrobách z severnej časti stredného Podunajska. In: E. Droberjar/M. Lutovský (Ed.): *Archeologie barbarů 2005. Sborník příspěvků z I. protohistorické konference „Pozdně keltské, germánské a časné slovanské osídlení“*. Kounice, 20.–22. září 2005. Praha 2006, 379–404.
- Lauer mann 2017* – E. Lauer mann: Zum Forschungsstand der Römische Kaiserzeit und der Völkerwanderungszeit im norddanubischen Niederösterreich. In: *Na hranicích impéria. Extra fines imperii*. Jaroslavu Tejralovi k 80. narozeninám. Brno 2017, 235–254.
- Laux 1992* – F. Laux: Überlegungen zu den germanischen Fürstengräbern bei Marwedel, Gde. Hitzacker, Kr. Lüchow-Dannenberg. *Ber. RGK* 73, 1992, 315–376.
- Laser/Voß 1994* – R. Laser/H.-U. Voß: Corpus der römischen Funde im europäischen Barbaricum. Deutschland. Bd 1. Bundesländer Brandenburg und Berlin. Bonn 1994.
- Leube 1998* – A. Leube: Die Rollenkapfenfibeln Almgren Gruppe II, obr. 24–29, im Gebiet zwischen Weser und Parseta – Studien zur Typologie und zur Fundgeographie. In: J. Kunow (Hrsg.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 Kleinmachnow, Land Brandenburg. Wünsdorf 1998, 55–66.
- Loeschcke 1919* – S. Loeschcke: Lampen aus Vindonissa. Ein Beitrag zur Geschichte von Vindonissa und des antiken Beleuchtungswesens. Zürich 1919.
- Lüth/Voß 2000* – F. Lüth/H.-U. Voß: Neue Römergräber aus Hagenow – ein Vorbericht. *Jahrb. Bodendenkmalpf. Mecklenburg-Vorpommern* 48, 2000, 149–214.
- Maczyńska 2001* – M. Maczyńska: Das Verbreitungsbild der Fibeln A. 67–68 und A. 68 im Barbaricum. *Slov. Arch.* 49, 2001, 165–179.
- Maczyńska 2004* – M. Maczyńska: Bemerkungen über einige Typen der Augenfibeln im Barbaricum. In: H. Friesinger/A. Stuppner (Hrsg.): *Zentrum und Peripherie – Gesellschaftliche Phänomene in der Frühgeschichte*. Materialien des 13. Internationalen Symposiums „Grundprobleme der frühgeschichtlichen Entwicklung im mittleren Donaauraum“ Zwettl, 4.–8. Dezember 2000. Wien 2004, 211–240.
- Mangel/Danielisová/Jílek 2013* – T. Mangel/A. Danielisová/J. Jílek: Keltové ve východních Čechách. Hradec Králové – Nasavrky – Pardubice 2013.
- Mazur 2010* – A. Mazur: Les fibules romaines d'Avenches II. *Bull. Assoc. Pro Aventico* 52, 2010, 27–108.
- Meduna 1968* – J. Meduna: Příspěvek k problematice pozdní doby laténské na Moravě. *Arch. Rozhledy* 20, 1968, 56–69.
- Mikulková 2006* – B. Mikulková: Kostrový hrob ze starší doby římské ve Vyškově. *Pravěk* N. Ř. 16, 2006, 483–492.
- Mitscha-Märheim 1956* – H. Mitscha-Märheim: Das germanische Brandgräberfeld am Galgengrund in Mistelbach, N. Ö. *Arch. Austriaca* 19/20, 1956, 186–215.
- Motyková-Šneidrová 1961* – K. Motyková-Šneidrová: České nálezy prolamovaných zápon z nejstaršího období římského. *Pam. Arch.* 52/2, 1961, 405–413.
- Motyková-Šneidrová 1963a* – K. Motyková-Šneidrová: Die Anfänge der römischen Kaiserzeit in Böhmen. Praha 1963.
- Motyková-Šneidrová 1963b* – K. Motyková-Šneidrová: Žárové pohřebiště ze starší doby římské v Tišicích ve středních Čechách. *Pam. Arch.* 54/2, 1963, 343–437.
- Motyková-Šneidrová 1967* – K. Motyková-Šneidrová: Weiterentwicklung und Ausklang der älteren römischen Kaiserzeit in Böhmen. Praha 1967.
- Müller 2002* – M. Müller: Die römischen Buntmetallfunde von Haltern. Mainz 2002.

- v. Müller 1957 – A. von Müller: Formenkreise der älteren römischen Kaiserzeit im Raum zwischen Havelseenplatte und Ostsee. Berlin 1957.
- Nebehay/Stuppner 1990a – S. Nebehay/A. Stuppner: KG Drösing, MG Drösing, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 28, 1989, 1990, 220–222.
- Nebehay/Stuppner 1990b – S. Nebehay/A. Stuppner: KG Drösing, MG Drösing, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 28, 1989, 1990, 223–225.
- Nebehay/Stuppner 1990c – S. Nebehay/A. Stuppner: KG Ringelsdorf, MG Ringelsdorf-Niederabsdorf, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 28, 1989, 1990, 238–239.
- Nebehay/Stuppner 1990d – S. Nebehay/A. Stuppner: KG Ringelsdorf, MG Ringelsdorf-Niederabsdorf, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 28, 1989, 1990, 239–240.
- Nebehay/Stuppner 1990e – S. Nebehay/A. Stuppner: KG Ringelsdorf, MG Ringelsdorf-Niederabsdorf, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 28, 1989, 1990, 241.
- Nebehay/Stuppner 1990f – S. Nebehay/A. Stuppner: KG Ringelsdorf, MG Ringelsdorf-Niederabsdorf, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 28, 1989, 1990, 241, 242.
- Nechvátal 2017 – M. Nechvátal: Možnosti využití příručního RTG-fluorescenčního spektrometru k analýze hornin a roztoků. Diplomová práce. Katedra geologie PřF UP. Olomouc 2017. Nепublikováno.
- Nickel 2011 – C. Nickel: Martberg. Heiligtum und Oppidum der Treverer II. Die Fibeln vom Martberg. Altfunde, Privatsammlungen, Feldfunde, Grabungen. Koblenz 2011.
- Nitzschke/Schröter 1989 – W. Nitzschke/E. Schröter: Ein Adelsgrab der frühen römischen Kaiserzeit von Quetzdölsdorf, Kr. Bitterfeld. Jahresschr. Mitteldt. Vorgesch. 72, 1989, 71–83.
- Novosedlík/Urminský 1996 – P. Novosedlík/J. Urminský: Nález bronzových predmetov v Dvorníkoč-Posádke. AVANS 1994, 1996, 132.
- Nowak 1990 – H. Nowak: KG Bad Deutsch Altenburg, MG Bad Deutsch Altenburg, VB Bruck an der Leitha. Fundber. Österreich 28, 1989, 1990, 216.
- Nuber 1972 – H. U. Nuber: Kanne und Griffschale. Ihr Gebrauch im taglichen Leben und die Beigabe in Grabern der römischen Kaiserzeit. Ber. RGK 53, 1972, 1–232.
- Ortisi 2002 – S. Ortisi: Die früh- und mittelkaiserzeitlichen Fibeln. In: S. Ortisi/P. M. Pröttel: Römische Kleinfunde aus Burghöfe 2. Rahden/Westf. 2002, 9–84.
- Págo 1963 – L. Págo: Zjišťování paliva v římském kahanu. Arch. Rozhledy 15, 1963, 72–74.
- Patek 1942 – E. Patek: Verbreitung und Herkunft der römischen Fibeltypen in Pannonien. Budapest 1942.
- Pecinová 2008 – M. Pecinová: Provinciální spony starší doby římské v Čechách. Diplomová práce. Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK. Praha 2008. Nепublikováno.
- Pelikán/Sakař 1956 – J. Pelikán/V. Sakař: Zjišťování druhu paliva v římských kahanech. Arch. Rozhledy 8, 1956, 567–575.
- Pernička 1980 – R. M. Pernička: Výzkum archeologické lokality mezi Hlukem a Dolním Němčí v letech 1972–1979. Slovácko 22, 1980, 41–59.
- Peškař 1964 – I. Peškař: Morava v 1. a 2. století n. l. I–III. Dizertační práce. Archeologický ústav AV ČR. Brno 1964. Nепublikováno.
- Peškař 1972 – I. Peškař: Fibeln aus der römischen Kaiserzeit in Mähren. Praha 1972.
- Petković 2010 – S. Petković: Rimske fibule u Srbiji od I do V veka n. e. Beograd 2010.
- Petrovszky 1993 – R. Petrovszky: Studien zu römischen Bronzegefäßen mit Meisterstempeln. Buch am Erlbach 1993.
- Pfeiffer-Frohnert 1998 – U. Pfeiffer-Frohnert: „Mit Augen am Fuß und mit Wulst statt Scheibe“. Verbreitung und Zeitstellung der preußischen Nebenserie A 57–61 und ihrer Varianten. In: J. Kunow (Hrsg.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 Kleinmachnow, Land Brandenburg. Wünsdorf 1998, 125–134.
- Philippe 2000 – J. Philippe: Les fibules de Seine-et-Marne du 1er siècle av. J.-C. au 5e siècle ap. J.-C. Nemours – Dammarie-lès-Lys 2000.
- Píč 1903 – J. L. Píč: Čechy na úsvitě dějin. Sv. 2. Hradiště u Stradonic jako historické Marobudum. Praha 1903.
- Pieta 1977 – K. Pieta: Zu Besiedlungsproblemen in der Slowakei an der Wende der Zeitrechnung. In: B. Chropovský (Hrsg.): Symposium Ausklang der Latène-Zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donauebiet. Bratislava 1977, 283–296.
- Pieta 1982 – K. Pieta: Die Púchov-Kultur. Nitra 1982.
- Pieta 1997 – K. Pieta: Die frühen norisch-pannonischen Handelsbeziehungen mit dem nördlichen Mitteldonauebiet. In: J. Čížmářová/Z. Měchurová (Ed.): Peregrinatio Gothica: Jantarová stezka. Acta Mus. Moraviae. Scien. Soc. 82, 1997, 39–56.
- Pieta 2008 – K. Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Nitra 2008.
- Pieta/Plachá 1999 – K. Pieta/V. Plachá: Die ersten Römer im nördlichen Mitteldonauebiet im Lichte neuen Grabungen in Devín. In: T. Fischer/G. Precht/J. Tejral (Hrsg.): Germanen beiderseits des spätantiken Limes. Brno – Köln 1999, 179–205.
- Pietruk 2005 – F. Pietruk: Les Fibules romaines des Musées de Metz. Metz 2005.
- Preisl/Ployer/Schmitsberger 2014 – H. Preisl/R. Ployer/O. Schmitsberger: KG Waidendorf, MG Dürnkrot. Fundber. Österreich 52, 2013, 2014, 280.
- Preßmair 2013 – G. Preßmair: Von der Fibel bis zur Pfeilspitze – Das Metallspektrum einer kaiserzeitlichen Siedlung bei Seebarn. Diplomarbeit. Institut für Ur- und Frühgeschichte der Universität Wien. Wien 2013. Nепublikováno.
- Radnóti 1938 – A. Radnóti: Die römischen Bronzegefäße von Pannonien. Budapest 1938.
- Raev 1977 – B. A. Raev: Die Bronzegefäße der römischen Kaiserzeit in Thracien und Mösien. Ber. RGK 58/2, 1977, 605–642.
- Redžić 2007 – S. Redžić: Nalazi rimskih fibula na nekropolama Viminacijuma. Beograd 2007.
- Rey-Vodoz 1998 – V. Rey-Vodoz: Les fibules. In: Vitudurum 8. Beitr. zum Röm. Oberwinterthur. Ausgrabungen im Unteren Bühl. Zürich – Egg 1998, 11–62.
- Rieckhoff 1975 – S. Rieckhoff: Münzen und Fibeln aus dem Vicus des Kastells Hüfingen. Saalburg-Jahrb. 32, 1975, 5–104.

- Rieckhoff-Pauli 1977* – S. Rieckhoff-Pauli: Die Fibeln aus dem römischen Vicus von Sulz am Neckar. Saalburg-Jahrb. 34, 1977, 5–28.
- Riha 1979* – E. Riha: Die römischen Fibeln aus Augst und Kaiseraugst. Augst 1979.
- Riha 1994* – E. Riha: Die römischen Fibeln aus Augst und Kaiseraugst. Die Neufunde seit 1975. Augst 1994.
- v. Richthofen 2000* – J. von Richthofen: Fibelgebrauch-gebrauchte Fibeln. Studien an Fibeln der älteren Römischen Kaiserzeit. Bonn 2000.
- Roman 1998* – E. Roman: Ostrogi krzeslowate z terenu ziem polskich. In: J. Ilkjaer/A. Kokowski (Red.): 20 lat archeologii w Masłomęczu. Tom. I: Weterani. Lublin 1998, 165–188.
- Rybová 1974* – A. Rybová: Další nálezy z počátku doby římské ve východních Čechách. Arch. Rozhledy 26, 1974, 481–503.
- Saggau 1981* – H. E. Saggau: Bordesholm. Der Urnenfriedhof am Brautberg bei Bordesholm 2. Katalog, Tafeln und Plan des Gräberfeldes. Neumünster 1981.
- Sedlmayer 1995* – H. Sedlmayer: Die römischen Fibeln von Wels. Wels 1995.
- Sedlmayer 1999* – H. Sedlmayer: Die römischen Bronzegefäße in Noricum. Montagnac 1999.
- Sedlmayer 2001* – H. Sedlmayer: Eine Germanin in der Civitas Boiorum. Zu einer älterkaiserzeitlichen Bestattung mit reichhaltigem Bronzegefäßinventar aus Reisenberg in Niederösterreich. Arch. Korrb. 31, 2001, 243–252.
- Sedlmayer 2009* – H. Sedlmayer: Die Fibeln vom Magdalensberg. Funde der Grabungsjahre 1948–2002 und Altfunde des 19. Jahrhunderts. Klagenfurt am Wörthersee 2009.
- Schleiermacher/Flügel 1993* – M. Schleiermacher/Ch. Flügel: Die römischen Fibeln und Bronzegefäße von Kempten-Cambodunum. Cambodunumforsch. Bd. 5. Kallmünz 1993.
- Schmid 2010* – S. Schmid: Die römischen Fibeln aus Wien. Wien 2010.
- Schmidt/Nitzschke 1989* – B. Schmidt/W. Nitzschke: Ein Gräberfeld der Spätlatènezeit und der frühromischen Kaiserzeit bei Schkopau, Kr. Merseburg. Berlin 1989.
- Schránil 1928* – J. Schránil: Die Vorgeschichte Böhmens und Mährens. Berlin – Leipzig 1928.
- Ștefănescu 2004* – A. Ștefănescu: Bronze paterae in Roman Dacia. In: C. Mușțeanu (Ed.): The antique bronzes. Typology, chronology, authenticity. The Acta of the 16th International Congress of Antique Bronzes, organised by The Romanian National History Museum, Bucharest, May 26th–31st 2003. București 2004, 421–429.
- Stupperich 1991* – R. Stupperich: Frühkaiserzeitliche figürliche Bronzen im nordwestlichen Germanien. In: B. Trier (Hrsg.): Die römische Okkupation nördlich der Alpen zur Zeit des Augustus. Kolloquium Bergkamen 1989. Vorträge. Aschendorff – Münster 1991, 167–184.
- Stuppner 1984* – A. Stuppner: KG Drösing, MG Drösing, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 22, 1983, 1984, 284–286.
- Stuppner 1990* – A. Stuppner: KG Ringelsdorf, MG Ringelsdorf-Niederabsdorf, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 28, 1989, 1990, 242.
- Stuppner 1991a* – A. Stuppner: KG Drösing, MG Drösing, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 29, 1990, 1991, 237–238.
- Stuppner 1991b* – A. Stuppner: KG Enzersfeld, OG Enzersfeld, VB Korneuburg. Fundber. Österreich 29, 1990, 1991, 239, 240.
- Stuppner 1991c* – A. Stuppner: KG Ringelsdorf, MG Ringelsdorf-Niederabsdorf, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 29, 1990, 1991, 247, 248.
- Stuppner 1992a* – A. Stuppner: KG Drösing, MG Drösing, VB Gänserndorf. Fundber. Österreich 30, 1991, 1992, 283.
- Stuppner 1992b* – A. Stuppner: KG Enzersfeld, OG Enzersfeld, VB Korneuburg. Fundber. Österreich 30, 1991, 1992, 283, 284.
- Stuppner 2009* – A. Stuppner: Das norisch-pannonische Limesvorland im nördlichen Niederösterreich zur Zeit des Marbodreiches – Zum Forschungsstand. In: V. Salač/J. Bemmann (Hrsg.): Mitteleuropa zur Zeit Marbods. Praha – Bonn 2009, 203–216.
- Svoboda 1948* – B. Svoboda: Čechy a římské Imperium. Praha 1948.
- Szabó 1990* – K. Szabó: Római kori bronzedények a Veszprémi Laczkó Dezső múzeumban. Veszprémi Történelmi Tár 2, 1990, 19–67.
- Šmalcelj 1966* – M. Šmalcelj: Antičke metalne svjetiljke iz Vinkovaca. Opuscula Arch. (Zagreb) 6, 1966, 39–48.
- Tarbell 1909* – F. B. Tarbell: Catalogue of bronzes, etc., in field Museum of Natural History. Reproduced from Originals in the National Museum of Naples. Field Museum of Natural History. Publ. 130. Anthr. Ser. Vol. VII, No. 3. Chicago 1909.
- Tejral 1969* – J. Tejral: Zur Chronologie der älteren römischen Kaiserzeit im Lichte mährischer und west-slowakischer Bodenfunde. Musaica 20, 1969, 27–60.
- Tejral 1970* – J. Tejral: Počátky doby římské na Moravě z hlediska hrobových nálezů. Štud. Zvesti AÚ SAV 18, 1970, 107–192.
- Tejral 1977* – J. Tejral: Die älteste Phase der germanischen Besiedlung zwischen Donau und March. In: B. Chropovský (Hrsg.): Symposium Ausklang der Latène-Zivilisation und Anfänge der germanischen Besiedlung im mittleren Donauebiet. Bratislava 1977, 307–342.
- Tejral 1998* – J. Tejral: Die Grundprobleme der kaiserzeitlichen Fibelforschung im norddanubischen Raum. In: J. Kunow (Hrsg.): 100 Jahre Fibelformen nach Oscar Almgren. Internationale Arbeitstagung 25.–28. Mai 1997 Kleinmachnow, Land Brandenburg. Wünsdorf 1998, 387–398.
- Tejral 2009* – J. Tejral: Das Gebiet nördlich der mittleren Donau zur Zeit Marbods. In: V. Salač/J. Bemmann (Hrsg.): Mitteleuropa zur Zeit Marbods. Praha – Bonn 2009, 149–202.
- Twardo 2003* – S. Twardo: Zapinki oczkowane serii pruskiej z terenu północno-wschodniego Mazowsza. Stud. i Mat. Arch. 11, 2003, 165–247.
- Varsik 2011* – V. Varsik: Germánske osídlenie na východnom predpolí Bratislavy. Sídlišká z doby rímskej v Bratislave-Trnávke a v okolí. Nitra 2011.
- Vích 2010* – D. Vích: Nálezy doby římské na středním toku řeky Loučné. In: J. Beljak/G. Březinová/V. Varsik (Ed.): Archeológia barbarov 2009. Hospodárstvo Germánov. Sídliškové a ekonomické štruktúry od neskorej doby laténskej po včasný stredovek. Nitra 2010, 713–727.
- Vích 2014* – D. Vích: Spony z doby římské ze severní části Boskovické brázd. Arch. Rozhledy 64, 2014, 704–730.

- Voigt 1971* – T. Voigt: Zwei Formengruppen spätlatènezeitlicher Gürtel. *Jahresschr. Mitteldt. Vorgesch.* 55, 1971, 221–270.
- Voigt 1975* – T. Voigt: Das hermundurische Urnengräberfeld bei Bornitz, Kreis Zeitz. *Jahresschr. Mitteldt. Vorgesch.* 59, 1975, 173–342.
- Völling 1994* – T. Völling: Studien zu Fibelformen der jüngeren vorrömischen Eisenzeit und ältesten römischen Kaiserzeit. *Ber. RGK* 75, 1994, 148–282.
- Völling 2005* – T. Völling: Germanien an der Zeitenwende. Studien zum Kulturwandel beim Übergang von der vorrömischen Eisenzeit zur älteren römischen Kaiserzeit in der Germania Magna. *BAR Internat. Ser.* 1360. Oxford 2005.
- Wegewitz 1972* – W. Wegewitz: Das langobardische Brandgräberfeld von Putensen, Kreis Harburg. Hildesheim 1972.
- Wielowiejski 1985* – J. Wielowiejski: Die spätkeltischen und römischen Bronzegefäße in Polen. *Ber. RGK* 66, 1985, 123–320.
- Zeman 2000* – T. Zeman: Doklady pronikání Římanů na JV Moravu a projevy působení římskoprovinciální kultury na domácí germánské prostředí. *Slovácko* 42, 2000, 123–147.
- Zeman 2003–2004* – T. Zeman: Pozdně římské osídlení germánské osady ve Vlčnově-Dolním Němčí. *Sbor. Prací Fil. Fak. Brno M* 8–9, 2003–2004, 191–213.
- Zeman 2014* – T. Zeman: Germánská sídliště a pohřebiště ve Vlčnově-Dolním Němčí na základě nových detektorových nálezů. *Slovácko* 56, 2014, 115–141.
- Ziemlińska-Odojowa 1999* – W. Ziemlińska-Odojowa: Niedanowo. Ein Gräberfeld der Przeworsk- und Wielbark-Kultur in Nordmasowien. *Kraków* 1999.

Rukopis přijat 7. 3. 2017

Abstract and key words translated by Petr Zajíček
Zusammenfassung übersetzt von Lubomír Novotný

Mgr. Tomáš Zeman, PhD.
 Katedra historie, sekce archeologie
 Filozofická fakulta Univerzity Palackého
 tř. Svobody 8
 CZ – 779 00 Olomouc
 tomas.zeman@upol.cz

Ein Beitrag zur Erkenntnis der ältesten germanischen Besiedlung Mährens durch die Optik der neuen Lesefunde

Tomáš Zeman

ZUSAMMENFASSUNG

Eine Kollektion von neuen Lesefunden aus den letzten 10 Jahren (40 neue Lokalitäten) aus dem südlichen und südöstlichen Mähren unterstreicht die Wichtigkeit dieses Typs der Quellen für die Erkenntnis der Anfänge der Entwicklung der germanischen Besiedlung des norddänubischen Barbarikums. Es wurde die Kumulation der Besiedlung entlang des Laufes des Flusses March, und besonders östlich von ihm, bestätigt (Abb. 1).

Beachtenswert ist das Vorkommen von einigen alttertümlichen Typen der Gegenstände, die ihre Basis in dem spätlatènezeitlichen Milieu haben (durchbrochene Gürtelhaken vom Typ Voigt A, Eimerattaschen E 20 oder geschweifte Fibeln A 18a). Die einfachste Erklärung bietet sich beim Gürtelhaken vom Typ Voigt A aus Vitčice im Prostějov-Gebiet, an. Er stellt wahrscheinlich den ersten Beleg der Durchdringung der Träger der Plaňany-Gruppe von Ostböhmen über Malá Haná bis nach Mittelmähren dar und knüpft somit auf die neuerlichen Entdeckungen ähnlicher Einzelfunde aus Chornice, Jevíčko, Paměťice, Sudice und Skalice nad Svitavou (*Droberjar/Vich 2009*,

241–243), an. Auch so bewegt sich die direkte Entfernung des Exemplars aus Vitčice zur nächstliegenden dieser Lokalitäten leicht über 70 km. Der zweite Fund des Gürtelhakens vom Typ Voigt A stammt erst aus Hroznová Lhota I im Hodonín-Gebiet. Auf dieser Lokalität ist bisher nur lückenhaft auch eine latènezeitliche Besiedlung belegt – rädchenförmiges durchbohrtes Keramikbruchstück und vier vor fünf Bruchstücke einer Graphitkeramik, verziert mit vertikalen Kammstrichen, die eine lange Herstellungstradition seit LTB bis LTD1 hat. Außer ihn und den norisch-pannonischen Funden markant profilierten Fibeln aus der Stufe B1c stammen aus der Lokalität auch zwei bronzene Aufhänge-Tierfigürchen, deren Analogien wir wie in dem spätlatènezeitlichen Milieu, so auch in den frühgermanischen Brandgräbern der Stufe B1b finden. Den Gürtelhaken können wir also eher zu den Funden aus der römischen Kaiserzeit als einen chronologisch solitären Gegenstand der Stufe A oder B1a (von dem Marbod- oder Katvalda-Gefolge gebrachte Antiquität und später in das Grabinventar hineingelegt?), einreihen.

In denselben Horizont gehört auch die Attasche eines Bronzeimers vom Typ E 20 aus dem Gräberfeld in Petrov. Der Repräsentant dieser typischen Gruppe der spätlatènezeitlichen Formen der Eimer (E 18–20) der norditalischen Produktion kann Beleg von Handelskontakten mit dem Römischen Reich, realisiert auf dem Wasserweg (siehe die böhmischen Funde aus der Elbe – *Droberjar 2006a*, 51, Abb. 22: 4, 5, 7–9), sein. Die Nähe der Wasserhandelsstrasse gilt auch für die Lokalität in Petrov, die sich nur 5 km der Luftlinie vom Lauf des Flusses March befindet. Die geschweiften Fibeln A 18a waren bisher im mittleren Donaugebiet bis auf Ausnahmen eine Angelegenheit des spätlatènezeitlichen Milieus, ihr neues Vorkommen in den germanischen Siedlungen und Gräberfeldern hängt wahrscheinlich mit dem Horizont des Marbod-Reiches (B1a) zusammen. In Niederösterreich und im Bratislavaer Tor werden sie mit den augustinischen Militäraktivitäten, die mit dem vorbereiteten Feldzug gegen Marbod im Jahr 6 nach Chr. zusammenhängt, verbunden (*Tejral 2009*, 158, 159). Mit dem Horizont B1a hängt auch die rheinländische markant profilierte Fibel vom Typ A 19aI aus dem Gräberfeld in Blatnice pod Sv. Antonínkem I, ein beliebter Schmuck der Marbod-Gefolgsleute, zusammen. Das Gebiet von Südmähren gehörte am Anfang des 1. Jh. nach Chr. wahrscheinlich in die Residenz-Ökumene der Quaden unter Herrschaft des Königs Tudrus, die in kurzer Zeit zum organischen Bestandteil des Marbod-Reiches wurde. Die östliche Grenze des Marbod-Reiches wird so schon längere Zeit im Raum zwischen den Flüssen March und Waag oder direkt auf dem Lauf von Waag (*Droberjar 1999b*, 48, 49) gesucht. Die neuen Funde von metallenen Bestandteilen der Kleidung oder eines Gefäßfragmentes stellen die Ergänzung der bisher spärlichen archäologischen Belege der wenig bekannten Horizonten Eggers A und B1a in Mähren, dar.

Der gegenwärtige Anblick auf die weitere Entwicklung Mährens im 1. Jh. wickelt sich aus folgenden Schemen ab. Nach dem Zerfall des Marbod-Reiches in Mittel- und Nordwestböhmen hat sich ein Teil der Markomannen während der Stufe B1b in das mittlere Donaugebiet verlagert (die sog. 1. Phase der Umsiedlung der Oberelbe-Sueben aus Böhmen), wo ein mächtiges Machtzentrum entstand, das zweifellos mit dem Vannius-Königreich zusammenhing. Für den Kern des Vannius-Königreiches wird traditionell das Gebiet östlich der Kleinen und Weißen Karpaten gehalten. Die neuen Funde aus der unteren und mittleren Marchebene zeigen, dass ein ähnliches frühes Entwicklungszentrum auch westlich der Kleinen und Weißen Karpaten, im breiteren Vorfeld von Carnuntum entstehen konnte, von wo wichtige Handelswege in Richtung Norden – besonders die Bernsteinstraße, hinausgingen. Dieses Machtzentrum mit Lokalitäten (Brandgräberfelder und einzelne reiche Gräber), charakterisiert durch materielle Kultur mit genetischen Bindungen an das böhmische Becken, offenbart sich archäologisch jedoch in vollem Maß erst in der zweiten Hälfte des 1. Jh., in der Stufe B1c. Dies bestätigen auch die Lesefunde. Die Stufe B1b (in Böhmen Horizont der klassischen Augenfibeln) zeigt sich in ihm nur sehr ausdruckslos. Seine führenden chronologischen Kennziffern sind die Augenfibeln der Hauptserie (vertreten durch 6 Exemplare der späten Varianten, bis jetzt fehlt A 45), die Fibeln A 2a (5 Stücke aus einer Lokalität) und die markant profilierten norisch-pannonischen Fibeln A 67 (3 Stücke) und die Flügelfibeln A 238b (1 Fund). Auf der

Lokalität Suchov wurde ein Bruchstück der Fibel A 67b1 in Begleitung einer spätlatènezeitlichen Fibel A 65 gefunden (unveröffentlichter Fund).

Im Einklang mit der Entwicklung in der südwestlichen Slowakei ist ein Anwachsen der Besiedlung in der Stufe B1c (zweite Hälfte des 1. Jh.) sichtbar. Die vorgelegte Kollektion betont vornehmlich die dominante Stellung der Fibeln A 68–69 im mittleren Donaugebiet im Vergleich mit den älteren Fibeln A 67, die umgekehrt das führende Element der Stufe B1b in Böhmen sind. Die Artefakte der Stufe B1c stellen die überwiegende Mehrheit in der präsentierten Kollektion (75%), dar. Außer den schon erwähnten Fibeln A 68 (28 Stücke) sind es auch die jüngeren Varianten der markant gegliederten Fibeln A 69 (16 Stücke), ergänzt von unvollständigen Bruchstücken Typen A 67–68 (32 Stücke). Was die germanischen Fibeln betrifft, so ist dieser Horizont dann durch jüngere Formen der Augenfibeln A 50–53 und A 59–61 (zusammen 13 Stücke) und vendische Fibeln A 26 und 28 (zusammen 7 Stücke), ergänzt um einige einzelne westliche provinzialrömische Scharnierfibeln – die jüngere Variante der Fibel vom Typ Aucissa (Riha 5.2.4) und Fibeln mit verschieden gegliedertem Bügel vom Typ Riha 5.6, 5.7, 5.9, 5.10, 5.12 und 5.17, charakterisiert. Die überwiegende Orientierung der Region auf Pannonien und Noricum bestätigen auch die Flügelfibeln oder die Zweiknotenfibeln (A 238 – 2 Stücke, A 236 – 7 Stücke). Das Sortiment der Fibeln aus der zweiten Hälfte des 1. Jh. ergänzen Fragmente der Bronzegefäße – Kasserollen E 140/142 oder Schüsseln mit festem horizontalen Handgriff E 154 vom Typ Hagenow und die germanischen Stuhlsporen vom Typ Jahn 23. Die tragenden Lokalitäten für die Erkenntnis der Entwicklung Südmährens in der Stufe B1 scheinen Blatnice pod Sv. Antonínkem I, Hroznová Lhota I und Petrov zu sein. Anhand des Charakters der metallenen Funde (deutlicheres Vorkommen der Fibeln von einem Typ, Anwesenheit von römischen bronzenen Gefäßen, aber auch Bestandteile von Gürteln oder Trinkhörnern), eines häufigeren Vorkommens der bronzenen und gläsernen Schmelzstücke können wir diese Lokalitäten für ein Gräberfeld halten. Auf der Lokalität Blatnice pod Sv. Antonínkem I wurde auch eine geophysikalische Magnetmetermessung durchgeführt – deren vorläufige Resultate die Anwesenheit von Brandgräbern nicht ausschließen. Mit Sicherheit wurde anhand der Lesefunde auf diesen Nekropolen in der zweiten Hälfte des 1. Jh., d. h. in der Stufe B1c, bestattet. Dies belegen einige markante Formen der Fibeln, vertreten in einer Menge, die man keinesfalls als zufällig bezeichnen kann (Blatnice pod Sv. Antonínkem I – 2 St. A 68, 5 St. A 67–68, 2 St. A 69, 1 St. A 236c, 2 St. A 61, 2 St. A 26, 1 St. A 28, 1 St. Aucissa, 1 St. Riha 5.7.3, 1 St. Riha 5.12.1–3 in Kombination mit der Kasserolle E 140/142 mit dem Stempel NIGER und dem Stuhlsporen Jahn 20 oder 23; Hroznová Lhota I – 13 St. A 68, 6 St. A 67–68, 1 St. A 69, 1 St. A 59–60, 1 St. Riha 5.12.5; Petrov – 3 St. A 68, 8 St. A 67–68, 7 St. A 69, 1 St. A 236c, 2 St. A 53, 1 St. Riha 5.7.5, 1 St. Riha 5.10 und 1 St. Riha 5.12.2). In Blatnice pod Sv. Antonínkem I kann möglicherweise der Anfang des Bestattens ohne Zweifel noch viel früher gesehen werden, in den Phasen B1a–b (wieder auf Grund des Vorkommens von frühen provinzialrömischen oder germanischen Fibeln – 1 St. A 19a, 1 St. A 67 und 5 St. A 2a). Auf jedem dieser drei Gräberfelder können jedoch auch einzelne Residuen der frühen Römerzeit (Stufe A) gefunden werden, in Böhmen sind sie durch die Besiedlung der

Träger der Plaňany-Gruppe charakterisiert (Blatnice pod Sv. Antonínkem I – Fibel A 18a; Hroznová Lhota I – Gürtelhaken vom Typ Voigt A; Petrov - Eimerattasche vom Typ E 20). Diese Feststellungen werden in der Zukunft nur durch komplexe archäologische Ausgrabungen der kompakten Grabeinheiten bestätigt, trotzdem zeichnet sich eine ähnliche Situation wie in der südwestlichen Slowakei, ab. Die Zeit der Gründung der hiesigen drei ältesten germanischen Gräberfeldern (Abrahám, Kostolná pri Dunaji und Sládkovičovo), die traditionell mit dem politischen Gebilde des Vannius-Königreiches verbunden werden, wird schon lange Zeit in die Stufe B1a (Kolník 1971, 511–513; 1977, 144, 147, 149), neuerlich in B1b (Tejral 2009, 182), gelegt. Die drei neu identifizierten Gräberfelder in Südostmähren würden so geographisch ebenfalls in dieses Gebilde gehören, begrenzt auf Grund der schriftlichen Quellen von den Flüssen March und Waag. Alle befinden sich östlich des Laufes des Flusses March, theoretisch kopieren sie so die Richtung der Zwangsverschiebung des Militärgefolges von Marbod und Katvalda nach dem Jahr 19/20 nach Chr. aus Böhmen in Richtung Mitteldonauebene. Ihr höher genannter materieller Fonds weist genetische Bindungen an das Inventar der Markomannen-Gräber in Mittelböhmen (späte Derivate der Hauptserie der Augenfibeln, A 19a oder A 2a), auf. Durch die Bestätigung der Anknüpfung des mährischen Materials an das böhmische Milieu der Marbod-Zeit kann dadurch auch die Anwesenheit der

römischen Fibeln westlicher Provenienz (ein Zehntel der Funde) erhöht werden. Diese Fibeln sind in Böhmen in der Stufe B1a am zahlreichsten, wann die Handelskontakte mit dem Westen und Süden intensiv aufrecht gehalten wurden, während in der Stufe B1b ihre Zahl nur eine Hälfte beträgt. Einen Teil dieser ursprünglichen reichen Kollektion der westlichen Fibeln oder ihrer barbarischen Nachahmungen konnten mit sich gerade die übersiedelten Mitglieder der Marbod-/Katvalda-Gefolge bringen. Andere Stellen für ihre Gewinnung bieten sich nicht an, in Carnuntum oder Vindobona als Ausgangspunkte der Fernhandelsstraßen, die sich während der zweiten Hälfte des 1. Jh. entfalteten und über das Gebiet von Mähren durchgingen, gehören sicherlich nicht zu häufigen Funden und ihre Distribution aus Noricum ist noch weniger wahrscheinlich.

Die durchgeführten nicht destruktiven metallgraphischen Analysen ausgewählter Gruppen der Gegenstände haben die Präferenz der Produktion kleiner Metallindustrie (besonders der Fibeln) im 1. Jh. aus Kupferlegierungen, d. h. des Messings, und das aus hochqualitätsmäßigen Rohstoffen römischen Ursprungs (Aurichalkum) bestätigt. Die bronzenen Gegenstände sind in den mährischen Oberflächenfunden des 1. Jh. in markanter Unterzahl. Die Verwendung der Bleibronze zur Herstellung des römischen Metallgeschirrs, importiert ins Barbarikum, wurde ebenfalls nachgewiesen.

Abb. 1. Karte der Lokalitäten der neuen Lesefunde aus dem 1. Jh. Legende: a – Lokalitäten; b – Hauptläufe; c – Einzelfund; d – Gräberfeld; e – Gräberfeld, Siedlung; f – Siedlung (Kartenunterlagen gemacht von J. Mazáčková).

Abb. 2. Römische Bronzegefäße: 1 – Bánov; 2 – Petrov; 3 – Lipov; 4 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 5 – Strážnice I.

Abb. 3. Verschiedene Kleinfunde. 1 – Bronzelampe (Strážnice I); 2, 3 – Gürtelhaken (2 – Vitčice, 3 – Hroznová Lhota); 4, 5 – Sporen (4 – Čejkovice I, 5 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I); 6 – Norisch-pannonische Flügelfibel A 238. 1, 3, 5, 6 – Bronze; 4 – Bronze und Eisen.

Abb. 4. Norisch-pannonische Flügelfibeln A 238 und Doppelknotenfibeln A 236. 1 – Boršice u Blatnice; 2 – Ochoz u Brna; 3 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 4–5 – Želetice; 6 – Charvátská Nová Ves, 7 – Hustopeče u Brna. Kupferlegierungen.

Abb. 5. Petrov. Fibeln aus dem Areal des germanischen Gräberfeldes. Kupferlegierungen.

Abb. 6. Hroznová Lhota I. Fibeln aus dem Areal des germanischen Gräberfeldes. Kupferlegierungen.

Abb. 7. Blatnice pod Sv. Antonínkem I. Fibeln aus dem Areal der germanischer Gräberfeld. Kupferlegierungen.

Abb. 8. Geschweifte Fibeln A 2a: 1 – Blatnice pod Sv. Antonínkem III. A 18a: 2 – Moravská Nová Ves. Norisch-pannonische kräftig profilierte Fibeln A 67: 3 – Vlčnov-Dolní Němčí; 4 – Suchov. A 68: 5 – Uherský Brod; 6 – Lipov; 7 – Blatnice pod Sv. Antonínkem II; 8 – Ko-

zojídky; 9 – Veselí nad Moravou; 10 – Dolní Bojanovice; 11 – Strážovice; 12 – Bzenec; 13 – Hrubá Vrbka II; 14 – Želetice. A 67–68: 15 – Lovčice; 16 – Hroznová Lhota II; 17 – Šardice; 18 – Lipov; 19–21, 24 – Dolní Bojanovice; 22, 26 – Želetice; 23 – Lužice; 25 – Hrubá Vrbka I; 27 – Velké Němčice. Kupferlegierungen.

Abb. 9. Norisch-pannonische kräftig profilierte Fibeln A 69. 1 – Vacenovice; 2 – Hrubá Vrbka II; 3, 7 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 4, 5 – Velké Němčice; 6 – Hrubá Vrbka I; 8 – Strážnice I. Kupferlegierungen.

Abb. 10. Fibeln weströmischer Provenienz. 1 – Suchov; 2 – Hroznová Lhota I; 3–5, 15 – Petrov; 6 – Dolní Bojanovice; 7, 8, 12 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 9, 10 – Josefov; 11 – Vikoš; 13 – Veselí nad Moravou; 14 – Kozojídky. Bronze (1, 10 – mit Email-Resten; 4–9, 11, 13–15 verzinnete Oberfläche).

Abb. 11. Augenfibeln. 1 – Polešovice; 2 – Rakvice; 3, 7 – Petrov; 4 – Věteřov; 5 – Vacenovice; 6 – Strážnice II; 8 – Hrubá Vrbka I; 9 – Hroznová Lhota I; 10 – Uherský Ostroh; 11, 12 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 13 – Veselí nad Moravou. Kupferlegierungen.

Abb. 12. Vendische Fibeln: 1 – Vlčnov-Dolní Němčí; 2, 6, 7 – Blatnice pod Sv. Antonínkem I; 3 – Čejkovice II; 4 – Strážnice II; 5 – Dolní Bojanovice. Kupferlegierungen.

Tab. 1. Übersicht der prozentuellen Vertretung der ausgewählten Elemente in der materiellen Zusammensetzung der Gegenstände.

